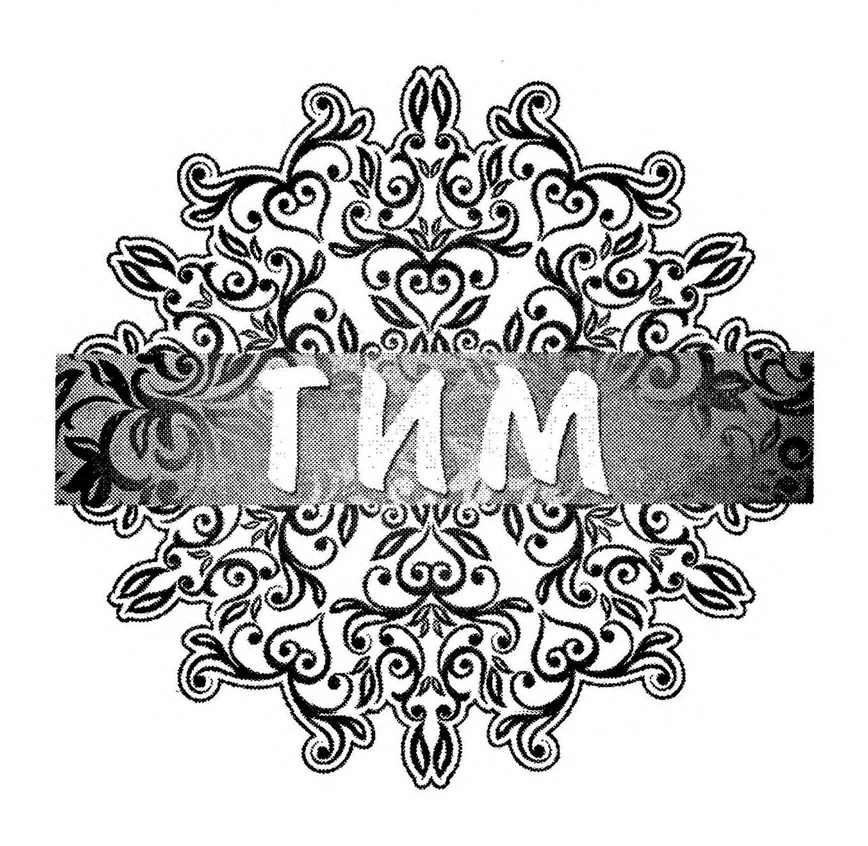
КАМАЛДИН
АХІМЕДОВ

Дагестанское
книжное издательство
Махачкала 2013

ББК–84(2-Агул.)–5
УДК–821.351
А–95

Ахмедов К.

А–95 Гим. – Махачкала: ГАУ «Дагестанское книжное издательство». 2013. – 208 с.
Ахмедов К. Годекан: Сборник поэзии

Камалдин АхIмедован шиирар эхиримжи исари агъул литературайи арайис адинай поэзин гавгьарар э. Шиирари субут акьая хи, автор тIебиатил лап дериндиас Iашукь иде шаир э, лап сирдаш тукарин, джуьреба-джуьре, шикIе ва кIилле рангар ва аксигIвелар, руьхIдин Iакве мурадар ва фикирар, къилихрин цуьппегIвел агвар акьайде мастер э. Гин поэзия тарихин шегIидар, памятник э. Агъул литературайи сифте эй дуьньяйин халкьарин поэзия тарджума акьуна, рухайдеттив рукьас акьая. Ге кар бадала шиирарин китабин ваджиблугIвел кьимат адавайде, кьадарсуз багьа э, лайихлугIвел пара беле ва артух э.

ББК–84(2-Агул.)–5
УДК–821.351

А $\frac{4703800202–28}{\text{М } 123–2013}$ – 89– 2013

ISBN 978–5–297–01772–6

Инсаният ухIайде поэзия

Камалдин АхIмедован тур Дагъустанди гегьенщдис машхIур э. Гьеле алаттархьу асирдин 80-пу исари гин шиирар мукьвал-мукьвал газетарис, журналарис, сифта лезги чIалалди, ахпа агъул ва Iурус чIаларил аттархьай хьуне. Гис Дагъустанин джегьил писателрин совещанийрис унакьай, совещанийрил литературоведри гин тагIриф акьай хьуне. Дагъустанин китабарин издательствойри аттархьай художественный литературайригI гин шиирарра гIачархьае; «Жегьиларин сесер», «Рагъухъан, «IэкIен кIилар» (уртах), «МуьхIуьббатин херарилас», «Агъул мегIни», «Магъу дерейин авазар», «Парзайил булах», «Джагвар ихьпин дуьруьхIалар» китабар хIукумати аттихьайе. Ге китабар лезги, агъул, Iурус чIаларал чап акьайе. Агъул халкьдин тарихи руху чIалалди сифта эй (1992-иса) Камалдин АхIмедован шиирарин кIватIал рухайдеттарив рукьайе. Гис сифта гаф Дагъустанин государствойин университетин филологин факультетин декан профессор Ш.А.Мазанаева ликIае. Гин шиирар учебникрис аттархьайе. 2009-иса Москвайи аттархьунде «Дагъустанин халкьарин литература», 11 класс учебники К.АхIмедован творчествойин рекъкъуькас обзор ицIайе, гин шиирар чап акьае. БицIи халкьар бадала ге важиблу кар э. Гьал Дагъустанин миллетарин сара вакиларин произведенияр суман, агъул, рутул, цIахур халкьарин писателрин произведенияр школайри хIар акьасе.

МагIа шаири цIейи китаб чве фикирдис хая. Миса уьчин произведенияр иная, сифта эй агъул чIала Европайин литературайи четин формайрикас сад – сонетарин таж «Арш» ая. Шаири дуьньяйин литературайрин поэзия агъул чIалас перевод акьуна аттихьая. Рухайде кас О.Хайаман, Шекспиран, Байронан, Гётейин, А.С.Пушкинан, М.Лермантован, Е.Эминан, С.Сьулейманан, Р.ХIамзатован, С.Рабаданован, Х.ТIагьиран, А.Алеман, З.Къафланован, А.Къардашан, Бабаханан, Н.Ибрагимован, Ш.Демирчиеван ва генара сараттарин шиирар К.АхIмедова таржума акьуна рухасе. Ме сифта

кар э, таржумачи автордилас усал хьуна лазим дава. Кьимат иб, хIуьрметлу рухайде кас, ве хиве ая. Упуна канде, агъул литература гьеле гьал хIакъикъат арайил гIвайф э.

Лексикайин состав кесиб э, Дагъустанин сара литературайин таъсир загIиф э. Дагъустанин чIалари 11% Iурус гафар ишлемиш акьая. Агъул чIалас, че фикирилди, лап мукьу чIалар: лезги, табасаран, рутул э. К. Агьмедова уьчин шиирар устадгIвелилди лезги чIалалдира ликIая. Гьалегуна, рухIу чIала адавайде гафар лезги, Iурус чIалариас ишлемиш акьуб мумкин э. Ге кар гин творчествойин усалгIвел ваъ, артухангIвел э. Литературоведар ва критикар ге кардин гъавурди дуьз акьуб лазим э. ЧIал ая, литература ая, тарих ая, халкь ая. Р. XIамзатов себеб эй Дагъустан дуьньяйис хIар хьуне, хье халкьарис сара уларилди хутурфуне. К. АхIмедован шиирариас хьес Ватанин гуьзел ишкилар агвая, Iуьмуьрдикас, джиликас, Ватаникас кьайде вере-вирдар агвая. Гин поэзин стиль – ачух, азад, халкьдин сивин яратмишунарис мукьу, лазимсуз цIалцIамгIвелар ишлемиш дакьуна, халис художникас хас тегьери гьар са цIарул кар акьуб хас э. Чве фикирдис хай «Гим» китаб ге терефарин шагIид э.

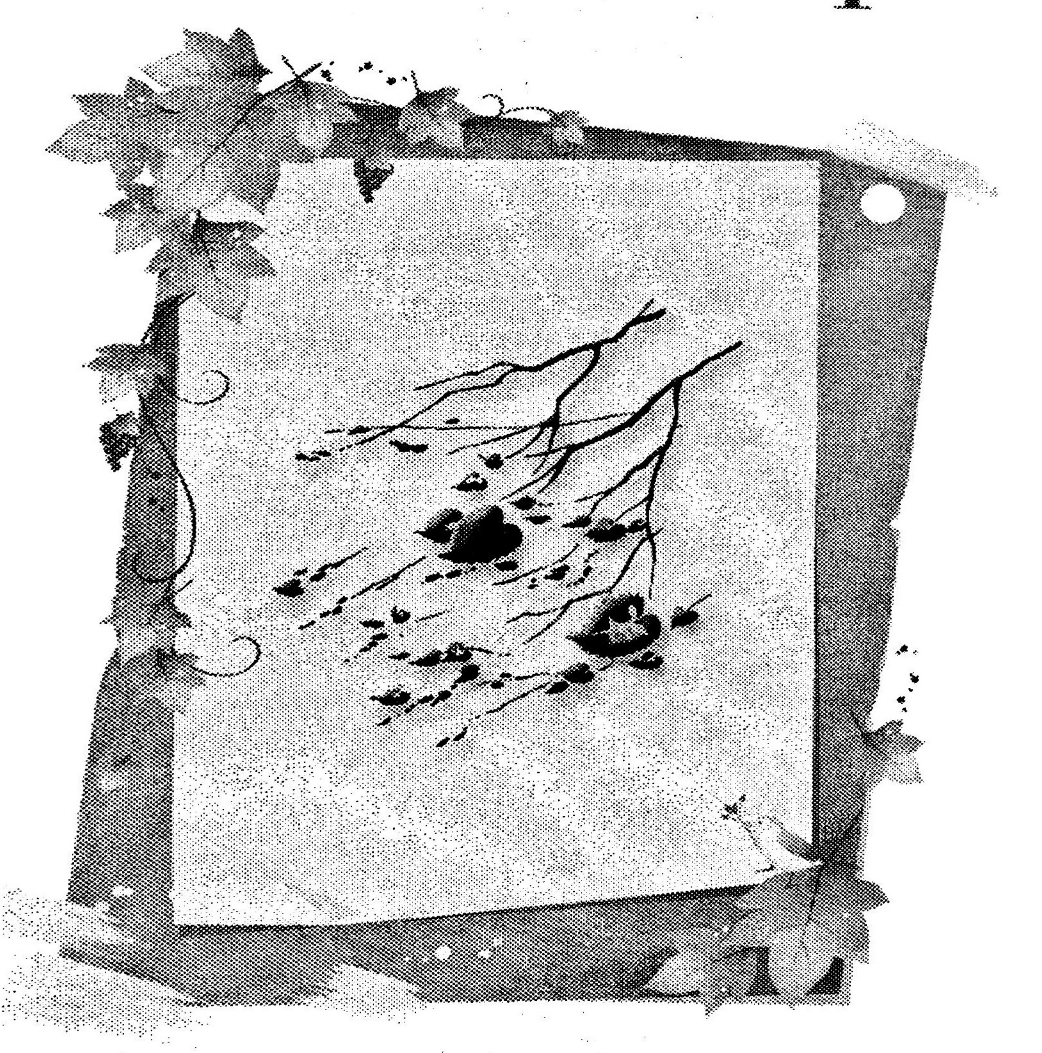
Камалдин АхIмедов 6 ноябрдис 1946-исан КъуругI райондин XIуьппуькьарин хьуьри кесиб лежберин хизанди бавас рухуне. Ги руху хIуьри школа, Дербентдин педучилище, Дагъустандин Государствойин филологин факультет акьалтIар акьуне. 45-иса муьгIвелимгIвели, школайин завучгIвели, директоргIвели кар акьуне.

К. АхIмедов Дагъустан Республикайин халкьдин образованийин отличник, РФ писателрин Союзин член э.

Гин поэзии IуркI куьче, гьаваллу акьая, джан джегьил хьая, гин руьхIдин игитгIвел э. Яратмишунарин дуьнья ахIа ва жуьреба-жуьре э, тематикаин рекькъуьас вари дуьньяйис хас лишанар агвар акьая. Философин этюдари инсанинна тIебиатин арайи айе сих алакъаяр агваракьая, гуьрин арайи серхIятар адаваттикас суьгIбет акьая. Шиирарин кIватIалихъай таниил хьугуна хIархьасе фидахIан авторис Ватан кандайчи ва багьа эйчи.

Ю.К.Бигаев,
кандидат педагогических наук.
Заслуженный работник культуры Республики Дагестан.

ЛегӀэеяр

Этюд

АлатІтІай ІуькІвер,
Аттархьай ІэмкІер.
КьатІ акьай тукар,
ЧІир акьай зе кар.
Хая кьал, пеш, сум,
Кеттихьай ччар-тум.
Рекъкъерис варха,
ТІушар акьай хал.
Хьуная лакун.
Зав – джилар акай.
Мус хьасе секин,
Мус хьасе эркин.
Мус хьасе ислягь.
Ягъарис – панагь?
Тереб, вун зас уп,
Агъадив вун чуп.
Адрес ве ат зас,
Йурушар агвас.
Зун зе канеф лап.
ІархІасе вас кап.
ІуркІурас дуай,
Вав шаддис гъургъай.
ІухІуне пара,
Акьуна чара.
Іуьмуьрди шуван
Дуьруьхьай сувал.
Кулакари серт.
Акьуная перт.
Алаттархь, тереб,
Фацуна тереф.
Канеф ат секин,

Зас Іуьмуьр ширин,
Алдий хиларил
Хьурай джиларил.
Рагъари завул
Акьурай, дустар.
Хьин акьай шадар...

ХІисаб акьай гІвая ягъар

Угу хиял джагвар кІеджув ицІая,
ІэмкІекас вун пашман эй зав рахая.
Гъам – хифетар зе кафалихъ пар хьуне,
Фана-дуьнья атуна шу яр хьуне.
Вун гулу ягъ зас джегьнемин Іуьш хьуне.
Гулуне рагъ, дифар – къири тунт кьуне.
Гагь кулак гІвай, раккар дахъай, хъагьишай,
Ягъар – Іуьшар гІвай – хъугІвая гьамиша
Гьа са джуьре, лакар кеттвай джиликас,
Гагь дифари хІалак акьай чпикас.
Зас гучІая, сивил алмий гаф ширин
ГІвас дуьйилас, лакьан агвас нягІс-серин.
Фи кьайе зун, вун хъандавай Іуьш-ягъди.
Мез билбил эй, кафан агвай терс агъдин.
Зун джиларил гъам-хифети угая.
Дардар уцай, хаджалатри удая.
Зе Іуьмуьрра гьагиштинф э, зас хІая,
Зе хифетри зун рахІарил рухьая.
Иман файна сад Аллагьис, гьарай кьай,
Хилихъ хъайе ицІай элдис садакьа.
Зас гишти ий, адинайтар дуьньяяр
Тек са захъай, ун хьасе зе дуьгІвеяр.
Зун кІигуна гуласра э джилар, зав.
Йакьу багу лал, ериярра хьуна дав.
Кьулкьул селлер уларилас гІвая зе,
ГІафу бала хутурфая зас мизе.
ЕТИМ Эмин, етимарин кумекис шав,

Четин хIал э, гулугуна багъа бав.
Зе джан, джасад пуч акьасе, агвар хIал.
Фи къайе зун, нас акьайе ме кар хIар.
Дамах акьай вазарилра рагъарил
Айий зунра, шукур хьайий ягъарил.
Хутурфучи, хъуркьуне захъ залзала,
Зас мусибат агуне хи, захъ бала
Фикьас яраб хьайий гьан ме кIаре няхIс,
На къайий гьан, Iуьмуьрдихъай хIуьжет – бяхIс.
ГIаджалин дард хьугуна хье арайи.
Къикъкъе къакъкъар фи къвалахди тIушайе.
Багагьра зас фишти дардар агвасе.
ЦIаярикас яраб на зун ухIасе.
Iашасе гьан ул хъайеттар, кIигуна,
Ругъу майит джилил алдий, агуна.
Зун хIалкъайи архьуная текгIвелин,
Кьефесди ай IуркI багв хьая эркекин.
Терс ягъари бегьем хIалак акьуне,
IуркI-Iазаби, зун цIаярил угуне.
Лампа ихь вун зе накьвари агъайий,
IэмкIекасра датIуна вун рахайий,
Хиялрин цIиргъ ицIай хьайий арабир.
АргIуне чарх зе Iуьмуьрдин Iарабин.
Джагвар лиф эй хъайндава зе хулахъди,
Улар раккал алдей хьуне нахIакьди.
ГIаян хьасту хIалак хьунайф руьIерис,
Завариас унар акьай джиларис.
Хаджалатар гулуб бадал, унакьай.
IуркIуралра хъухай ягъар, гъам накьан.
ЦIай хъуркьуне, иттал агвай дуьньяйин,
Ун хьундава зун акьунде дуьгIвейин.
Зурба Эмин, хал-мукь дахьу джиликас,
Панагь дахьу Iурдарикас хьидикас.
Ве Iашкъунан, ве гьевесин аргIуне дар,
Хьунадуйхи гьалидахIан ягъ – Iуьшар.
Ругъу нагъвар кьисмет хьуне шаирис, –
Вархал завус ун ушуне шииррин.

Ге хIижранин дурна завуъ Iашуне,
КIарегIвелар фи багухъди ушуне.
Iашая лап, Iашая лап датIуна,
Завар – джилар пашмангIвели угуна.
Угъалари Эминан накьв утуне.
Хил заварихъ алдаркуна, упуне:
«Гъайш вун» – Эмин, дард алатту шаирин,
Зас тек са цIар багъиш акье шиирин».

Руху хIуьр

Чешмейин хьед
Бав э гужлу
НацIварин.
Гъава сувар,
Ял акьайде
Заварихъ.
Суван яц эй
Дуьз гъузунде
Хиял эй.
Ая зе хIуьр –
Зе йуркI, джигер,
Пияла.

АхIа хьуне
Зун джигъиррин
Арайи,
Гъвандиас тук
Гъайшай чвасра
Агвасе.
ИдемгIвелин
Зас хесетар
ХIар акьай.
АхIа курар
Зе кафалихъ
Пар акьай.

Кьуьчхуьр Саид,
Хуш э зас ве

Хесетар.
Са мусра вун
Акьуф дава
Къелетар.
НацIвар суман
Дагълариас
АдагIвай.
ТIебиат эй
Гагь тунт хьайде,
АлагIвай.

Зун фикирар
Рухай ая
ДатIуна.
ЦIейегIвелар
Зе зигьинди
КьатIуна:
Ватанифас
Варха дахьай
Рухваяр.
Ве муг, ве руг.
Вас хьугуна
Архаяр...
Хъуркьая захъ дуьгIе, азан,
Захъ хьая тек са вун, Ватан.

Этюд

Тик гуьнейик элхъея тук,
Беневша тук – чуьлле улар.
Хьидин джилил – джакьвалан муг
ЦIивцIив акьай – дикIай унар.

Дагъарилле завун бириш,
Iуьш адине кIарсгIвел фай,
КIаре куч эй таза рушан,
Исар гIвая зе джан цIуфай.

Тек – ялгъуз э ахIа джилил,
Гъиргъирил зе алдея йуркI.
Ве тур даим алдий сивил,
ДикIая хи зе накьан муг.

Багъди дарар ая гъургъай
Пешерилди кулак ади.
Сад – суман зе гIвая ягъар,
Идже курар акьай тегIди.

Вун хъушуне – ваз дифарик,
Зе хиялар далгъуне хи.
Гъулгъулар хьай тIебиатик.
Джилар – завар рахуне хи.

ЦIейе рекъкъуьл алдея фиш,
Эхиратин фийе гьан чIал.
Дагъарилле ламу бириш,
Фи ягъар вун хасе гьан зал...

ХIуьпуькьар

Тик ва гьава, якьу багв дагъар,
Гьагинра кIилихъ ухьтан дереяр.
ЛиIар завари, дуьруьхIай гIудар,
Сархуше кIаратI, ухьтан гуьнеяр.

Припев:

Зи хиялрин муг, ХIуьпуькьар,
Шад хьидарин тук, ХIуьпуькьар.
Зе руьхI, мегIни, джан, ХIуьпуькьар,
Рухайрис масан, Хуьпуькьар.

Туларин майдан, кьваларин булах,
Майданар ІарІэ хъая хьи вахъ,
Зумзумин хьиттар булахриас гІвай,
ХІейран э зун ве джилар агвай.

Алдея вун лап дагъдин кІукІвал,
Бахтарив рахай ая зе хІуьр, хал.
Ве гьар са рушра – куькІунде э хІад,
Са хизан э эл – зунра акьай шад.

Сонетар

Тукарин чІални илхІамин къадир
ХІар акьуне зас муьхІуьббати багьа.
Вун зе Іуьмуьрдин паччагІ э, надир,
Вун э зе завар, зе сувар гьава.

Іуларин Іакввар агунуна зас
Зе дардарин лакар аргІая хи, руш
Іуьш суман кІаре ве кучар агвас
Кандея хьи зас, хутурфас э хуш.

Ве ухьтангІвел мерте э, мерте
КІукІушрин ихьпар суман джагвар
Якьу багус ІаквегІвал ицІай.
Вун агвай тукари ицІая уьттар,
Вун э зе нафас, Іуьмуьрдин рангар,
Нас ве улари акьая цІарцІар.

II

КІил аттархьуб четин я, четин,
Фи кандейчи, зе Іуьмуьр, яраб вас.
Гагь ицІай рагъар, гагь гьагин серин,
Гагь пашманди хутурфая ваз.
КІил дааттархьай, вахтар гьич дайцІай,

Агъзур суал зе алихъай уьдигI вун,
Са тек пеш суман джилик куькъкъая зун.

Кандава хи, засра дуьз хъакьас
Я зе курарра, Iакве умудар.
ЛикIибар суман ликIас гьич дахьу.
Зе къаншарисра гIвадава гьич са кас
Аттархьасти джан джилик ламу-дар
Дуьньяйис акьай хIар зе чIал агъул.

III

Ири угъал суман, садпуна гулу,
Ахпа хуппахъра куьчегIвеларра хъай.
Адине завуас хIад суман гужлу,
Хъушуне вунра IамкIекас рахай.

Амуьргуне нягIс ламу дифаригI,
Тикрар акьайде ун эй дагьарин,
Хас дахьайде къакъкъ суман кафалихъ.
Хьундава зунра бугув, къаншарил.

Чуьлле завуъ хIад чIурхуне са къвалахъ,
Якьу багв мичI э, лал секингIвелар
АгъагIвел акьай алдаркай рекъкъуьл,
Убур дайцай зас, дагIвай гьич чIалахъ.
Дакьай кьисмат зас гьич ширингIвелар,
Зас дагвар акьай цIикIинин рекъкъуьн.

Якьу цIарар

Сад ая хъуккай девлетрихъ ахIа,
Сайи акьая уьджгIвелар пара.
IайегIвел акьуттин сархуш хьая хIал.
Сейин кафалихъ хъуркьая пая.

* * *

ЧIукь дава, чIукь дава дустар захъ джилил,
Зе шад йагъарик пай кихьиттар чпин.
КIаре хьугуна Iуьмуьрдин гуьгьуьл,
ЯхI – эдеб – намус ухIуттар джилин.

* * *

Агъул дагълар – Магъу джигъир,
Насилрин негIс щуне Iуьмуьр.
Ме даргIвелар хьуна кьисмат,
ДакангIвелар акьай нуьсрет.

* * *

Галухъ дагъди Шамилан рекъкъ.
Гьич кас дагIвай хьуне баят.
Рекъкъуьн гъвандил – кIедарин эхъ,
Заварира – кIаре баяд.

* * *

Багъа хулар, машин цIейе,
Къизил, акъут, хьирра – нини.
Гъузу дакьай гунтIакьай мал,
Мишти хьучи – гуласе чIал.

* * *

Четине йуркIурал хъухас алатархьу ягъ,
Хуппахъ хъая ве мичI, гунагь, зиннет.
Фи ая удигь – арифдари вас
Агъасе хи: «Ме багайис э ве туьгьмет».

* * *

Хьин хIазур э руьхI маса цIас шайтIанис.
ЙуркI але дуст, элхъей-элхъей душманис,
Ме дуьньяйил Iамал, иттал алдея,
Инсаф дакьай лекеяр хай вижданис.

* * *

МуркI ицIая накьан дамах, рагъарис,
Майил дайцIай багагь йакъан курарис,
«Фикьайе хьин, я сад Аллагь, агъая,
IагIа халкьди – кIил гъагьадвай заварис.

* * *

ГIул. Iуьш. Заву хIадар куькIуне,
Зун микIела зурзая ме джиларил.
Зарул э зун – канеф ая вархари,
Зе йуркIура акьая ги агъагIвел.

* * *

Джикая хIаят,
Акьай лахъун
ТIурфани,
Элхъея вун Iу джуьрейи,
Зал аликIай хиялар
Кафанин.
Терс январин тIурфан суман
Хутурфуне зас.
Куьркьадава хъуьсик ибхь
Файе хIуьттес – аяз.
РугъугIвеле ге чуьлле,
Угвай юркI-джигер.
Хиялрин зе сегьер эй,
Аттихьи IемкIер.

* * *

Зун дуьньяйис адине
Акьуна гьарай
Алурцуне дуьньяйи
Инсанив гъургъай.

Дуьньяйиас гIвасе зун
Багърияр Iашай.
Секин хьасе ругаригI
Лакьанрив гъургъай.

РугаригIас айчIвасе
Рагъунахъ IуькIвер
ЙуркIура хьу хиялрин,
ГунтI, дакьу бегьер.

* * *

Гъузай угъал. Гулай дифар. Агу рагъ.
Шад чайкайри гIутIай хIуьлин лепеяр.
Туп хили ай, къумул лухъай шинюк сагъ,
Фи тIараме Iуьмуьрдин ме легьзеяр.

Садпуна зе убурарихъ хъуркьуне
Лап терс унар, бомбайи джил чурхъуне.
Ме гадайик нехIс къуркъушум куьркьуне
Ме шикили зе джегьил йуркI утIуне...

...Гулуне IэмкI. Гъархьунайий зе сусра.
Хил алдий зе шинюк айе Iабалал.
Гин хиялар дикIай хьуне завусра,
ИслахI Iуьмуьр бадал хьуне дженгуна.

Гъуьргъая зигьин

Гьаттархьай ая уларикас зе
Лентуас суман кинойин накьан
Лап къати дженгер, ушунде заву,
Фишти джиларил ухIучи инсан.

Зояйин суьрет Iуьмуьрдис элхъей
Гуллайифас гьич сугъул кьас дахьу.
Матросован джан, дзотихъ руьхьей
Саф-саф хьуна йуркI, насилрив раху.

Магьа Карбышев-генерал, игит.
Меркуран къаяб эйчинра гъургъай.
Магьа фашистри хъуьчIуьрхIай майит,
Ул куьркьас ая чписра гучIай.

Зенгерин унар дикIина Хатынь
Уларикас зе ая гьаттархьай.
Са иттал хьуна хьадава секин.
«Iуьмуьр багьа э», – датIуна агъай.

Гъуьргъая ягIа Брестин гъванар
Инсанар хьуна джиларил лурцай.
Рукьая залди шинюккин унар,
Пичари угай, пуьрцIе руькъкъер хьай.

Сталинград шегьер-лап зурба къала
Алчах фашистар дарбадагъ акьу.
АжугъгIвел, лягIнет йуркIура ая
Битмишар акьай лап гафар аджугъ...

Зас кандава эхир, кандава завал,
Кандея завар – дифар алдавай.
Къуй къушарра, ав, лурцурай завул,
Канде зас Iуьмуьр барут хъадавай.

* * *

Акьай хьуне цIаяри,
Маца айе, гьараяр.
Куьче хьуне хIуьйегис, –
Къате хьуне гIалавар.

Угар хьуне ругъу хьед,
ЦIаяр хьуне лап къате.
Алайшуне хIуьйегра
АтIусуне цIай гьаге.

* * *

ХIуьлерихъас ади дифар,
Дагъдин кIилихъ цуьппе махьа.
Хили ая кIаре кучар.
Вун гафарис миськи махьа.

Дарна эхъ

Джилихъ алдаркуна агъая экъуьна:
– Ме даралас хъутурф вун
АхIа хьунде, алдий зе ул.
Дуст хьасева гьагикас зас,
Гуласту ме уларигьас.
Рекъуьн абур эй хьуне са джигайил.
Ушуне ягъар, атIуне дар.
Рекъуьл але гулуне эхъ.
Эйчинра эхъуь упу гафар
Амея зе йиркIурара...
Дар гулу рекъкъуь ухIая сабур.

Зас канде вун...

Зас канде вун...
Цулин заву са луж суман дурнайрин,
Аршдис ушу зе архайрин руьхIер эй.
Дурнаяр гIвай кьибла багухъ, гьарайрин
Унар хъуьркьай, хуппурилле сегьер эй.

Зас канде вун...
Ругъу джилис жанг ярхIунай, лап джагвар.
Куталирра изан акьай, джил атIай.
Кандейхилди джилик ушу ударар
Инсанин хил, рагъунан нур гIачахъай.

Зас канде вун...
Хил алдаркай кулакира, адина,
Алмей са хIач чпихъ дуай даралле.
Кандийхилди текгIвелара дикIина
Эхиримжи умуд эй зе ракалле.

Триолет

Вархал рекъкъер зе лакарик руг хьуне,
Магьа зунра руху гимил алдея.
Зе Iашкъунас ве гъвадикра муг хьуне.
Вархал рекъкъер зе лакарик руг хьуне,
Хьин сад-сайис муьхIуьббатин кIукI хьуне,
Iуьмуьрдирра ве тур сивил кандея.
Вархал рекъкъер зе лакарик руг хьуне,
Магьа зунра руху гимил алдея.

Бабакас

Мертеттар э булахар хье дагъларин,
Хьидихъди багъларихъ тукар э дигмиш.

Миса лиIари сирнав акьай вархарис,
Баб балайихъ суман – заварихъ вардиш.

Булахрилас йуркI мерте э зе бабан,
Гишти ий, гишти хьасе асирари даим.
Бахтлу э баб агвай руху джил-Ватан –
Зе бабан беденин куьчегIвелис гимн.

Тукарилас са хьимугала варти э
УхьтангIвел за бабан пак уларин.
Гуьррин Iаквар зе Iуьмуьрдин бина э,
Давчвадай зав серингвелар дардарин.

Дуьнья дехIан ахIа иде гафуна
ГIулар ая, хьидар а рагъарра.
ЙуркI гIверш сефер зерфелиас гъайхьичи
Саде зе гаф: «Баб э зурба херарра».

Садпу мегIни баб хьуне зи джиларил,
Ги атIастава зе ягъарин кум.
Iьмуьрдира инсаф дакьай угурай.
ШадгIвелихъ бабан фаттихьай адум.

Этюдар

Руху джилин зун тукра э билбил.
Дагьарин кIенас адархьу гъванар.
Руху джилин э Iурдин ягъ сефил.
Бабан накьварил хъуьхъе хьу тукар.

* * *

Бейхабарис адине хулан дакIарис
ХIуьруьн са джакьв, йуркIурас куьче.
«ХIуьлашуван» айчIуне зун къаншарис.
Джакьра, упучи, алцуна куьче.

Адине, укьуна зе капашил мерте.
Ахпа герра зи шиирра фай.
Сирнав ине заварис Іакве.

* * *

Гъуьрегъилрив ацІу алчархьуне зал муг
Яваш-яваш гІвагуна дагъларис агъул.
Фи айчІвасе гуьрриас ягІа:
Я начхирар, я иланар ругъу.

* * *

Зас дуьньяйил амуьргуна лап кандий
Угъал эй гъазе, давайчинра нур-цІаяр.
Къавахин кушкуш-зе хулан къвалахъ,
Хуппурин кІилил улусумин гъарай.

* * *

ЙуркІуралра гІаджад гІвая гагь-гагь
Шу уьмуьрис къуллугъ хьуна.
Іуьмуьрдин удигІ ме зе дуст, валлагь,
Хьин акьайде шулугъ хьуна.
АгІ, цІуьппе кьая эхиратин ахун ве
Чиг ругаригІ вас муг хьуна.

* * *

Халича дифарин акьай кьатІ-кьатІ
Шад э рагъ бушлухари заварин.
Джегьре нур гьисс акьай хилари
Сегьерил Іашукь эй гадайин.
Хаб акьай рагъарна серинар
Чиг але джилилас цІая гъукк.
Рагъра, Іакв акьай деринар.
Элкъея джегьилин хуппахъас...

* * *

Дурнайрин цIиргъ а, дурнайрин цIиргъ,
Автографар ликIай ая.
Завуъ рахай варти айе,
Ахпа гулай, дикIай ая.

Чвахъай фаях зе баден, гьисс –
ХIар акье зас назик мегIни.
Зе йуркIурас пашмангIвел хай,
Завар-джилар пара кане.

Херарилас бушлухарис
Фаях таза цIейе мукьам.
Зе канеф ге мегIни хьурай,
Сара дуьнья агвас акьай.

* * *

Джагвар хьуне къавах дарар,
КIилар завухъ ая рукьай.
Кушкуш акьай хIадарихъай,
Куьче салам къабул акьай.

Вархал хIаду гаф ицIая
ЦIейе либас цIас хьидихъди.
ЦIейе мегIни йуркIара ай,
Ял акьая ахунихъди.

* * *

Исар гIвая ракет суман,
Багъиш дакьай легьзе ширин.
ЙуркIура ай сара гафар,
Дуьйил ягъар акьай серин.
Ве йуркIура умуд ая,
Iакве ягъар хьуна кIандий.
Хьибу гаф вун агъадава –
Дардар ая джегьил джанди.

* * *

Пара хьая хIуьри хулар,
Беле хьая накьварарра,
Хьибу рекъкъуьн сивил алдий
ИцIай шувас суаларра.

IакIен удра Iу багухъди
Пай хьуная фикьас яраб?
Яраб джилил гаш гIвасе гьан.
Зе йуркI – джигер акьай кабаб.

АхIа джилра Iу багухъди
Пай хьуная яраб фикьас.
Са багу рагъ, сейирра Iуьш.
Iакве ягъар дахъийцIай зас.

* * *

Ахуни зун гьич хадава,
Агъзур хиял кIилира ай.
Генара гIвай джиларил цул,
Къизилдин пеш хилира ай.

Адархьу пеш зе йуркI э гьан.
Са багухъди тереби хай.
Бала гулу са джакьа э гьан.
Тек даруас гьарай акьай.

* * *

Харна ихьпар фидагьан
Угъвасе кIилил.
КIилилас чIар гIвая зе
Аруцай джилил.

ГIвайде рекъкъер зазари
Фацуная лап.
Хуш давайде инсанри
ЯрхIая зас кап.

ЯгIара зе кIилилас
Алайшуне чIар.
ЯгIара зе кIилилди
Хъаугъуне хар.

Триолет

ЧIурхуне лиI – за къаншари укьуне,
Къаних улар зе улари уркьуне.
Iуьмуьрдикас рахай гьагуьр алдея.
Илгьамин ток хъуркьуна захъ кандея.
ЧIурхуне лиIзе къаншари укьуне
Зе хияли ери завар гъуджуне.
ЧIурхуне лиI – зе къаншари укьуне,
Къаних улар зе улари уркьуне.

* * *

Фатхьая адум джиларил ахIа,
Аруцубак гIалав кей хьурай.
Вахтари чIарар джагвар акьая,
Ге чIарарик гIалав кей хьурай.
МуьхIуьббатик зе гIалав кей хьурай.
Вахтарифас гьич атIусас дахьай,
Зе руьгьдик ахьа гIалав хьурай кей.
Ге цIаяри рекъкъ акьасе Iакве.

* * *

Зун вун бадал хьимудна са Iуьш, гуьзел.
Аттихьине, гулуна зе ахунар,

Эйчинра зун агунуна, руш – гуьзел
Джагвар э лап кьадарсуз ве агубар.

Ав, дуьз э зе цIвеларил ихьп алдея,
Вас суман ле кар хIая зе яшарис.
Зе джагваргIвел – нур э Iакве хиялрин.
Ишигъ ицIас хIазур э ве Iуьшарис.

Зе багъаф, вун йуркIурал ухI ягIайлас:
Вас пара акьая хи, минатар.
Дишегьлийрил Iашукь хьафе шаирар,
Вахт дахьуна джагвар хьайдеф, гIадате.

Сонетар

Зе гъар са ягъ алдаркая зиндандис,
Сад-сайилас терс курари угая.
Нягьс хиялри инад кьая зе джандис,
Ве туру зун балайрикас ухIая.

Нийсая вун, гьарайис гьай акьайде,
Ругъу цилар кьисмат хьая дуьньяйил.
Кас андава зе йуркIурав рахайде,
Андава ун хуш азанин, дуьгIвейин.

Дуьнья агъай, хаджалатри удая,
Вари элхъей зун Iашалар уцая.
Зе хиялар палчухарик куькъкъая.
Нан кIилилра фишти рахIар рухIасе,
Пеш суман зун кьешу джилил лукъкъая.

* * *

Ве джегьил вахт, ве хуррам вахт, батIаргIвел
ЙуркIуралас зе кIестира гIвастава,
Зе ягъари зас бегьерар цIастава.
Зун заварис хутурфая, ягъар гIвай.

Завариас бахт джиларил рукьучи,
Ге бахтарин куьлгейик вун ухIасий,
Ширин джандив хиларилди рахасий,
Фикьасе зун, джан цIаяригI угучи.

Угурай зун, угурай зун, уцIуна,
Я хилис гIвас, улис агвас дахьуна.
Джилил паяр кIус-кIус хьуна ракьая.
Эйчинра зе умуд тIавус къуш суман,
Бегьери ай са пIац дагу руш суман,
КуьтехI дахьай ахуни ай, рукъкъая.

Зунна, вазна, канеф

(Элегия)

Iуьшан IeIэр, зе дакIарис
Адане ваз. Хулас гIвая.
ГIвая бугув, уьдуьгьайе
Джагвар кIеджус темен кьая.

Iакве кьая нурарилди
Завун аршра цилин чIидгъар,
Гъагьадвая Рашийил зун,
Кьаламикас кейчIвай бейтар.

Ге бейтари шире ая,
Зе Iашкъунан артмиш хьунде.
Шире ая емиш суман,
Женнет багъди дигмиш хьунде.

Зе шиири вари фикир
ХIархьугуна ицIайдеф вас.
Хъел адине закас Iайи,
Адихилди, хъушуне ваз.

Фишти Іашукь хьунайчи зун,
ХІархьугуна, адине рагъ.
Вахъ, упучи, инсаф дахьай
Зе йуркІурал алихьай тагъ.

ДакІариас, раккариас
Агундава сус эй вун зас.
Іуьшан ІеІэр. Магьа, магьа
ХІуьлашув эй хъайне хьи ваз.

Элегия

Гуьзет дакьунде угъал суман вун раккарихъ
Адине сагала, адине, ухьтанф.
Заварил угъал суман джикъкъе
Хъушуне, аргІуна йуркІуран хиял,
Эйчинра захъ хъуркьая, якъин,
Ве турун ун, шаккар суман ширин.
Хиялар зе акьагуна тикрар.
Нагъвари фацая йуркІуран дакІар.
...Магьа генара завуас адархьуне са хІад.
Адархьуне рекъкъуьл дуьруьхІуь хьин Іуд.
Инанмиш хьурай вун, дачархІу хатир.
ХІархьуф суман зе дард, заварис гьава
Гъагьайшуне ваз – Іакве э майдан.
Ге вазуас ве адине ухшар,
Артухар акьай Іуьмуьрдин яшар...

Агъул руш

Вун агвай зе пашман э йуркІ.
Алихьая Іашкъунал хал,
ХІейран э зун, Іашукь я вал.
Гуьзелрин гуьзел, агъул руш.

Нахъай ве тур фацасе зун,
Шумал буйдил Іашукь э джил.
Тух хьадава зерра Іу ул,
Мезурал алдий, агъул руш.

Заву хІадар ая пара.
Джиларил вахъ дахьас таяр,
Женнет багъдихъ – битмиш нарар,
Зе ахир – авал, агъул руш.

ТакабургІвел э ве артух,
Зе мерте йуркІ э вас ачух,
Ун хьаду гьан, шав зе язух,
Зе хІиссерин сел, агъул руш,

Этюд

Агь, гуьзелар, гуьзелар
Чвас ликІая гъезелар.
Пиян хьая чун агвай.
Гулуная гьай-кьарай.
Чирагъ нацІун гурлугІвел
Ая батІар улари.
Кьекьеш дагъдин гужлугІвел
Архьуная улари.
Океанрин дерингІвел
Ая батІар улари.
Рагъаринра ІаквегІвел
Чурхъая чве улари...
ГІуд рахая гуьнейик,
Іуд элкъея куьлгейик.

* * *

Чайкайи хІуьлил акьая сирнав
– Найсая зе чаркв? – багв акьай джил, зав.

КIареттар алдий дишегьли хIуьлил:
– Найсая зе кIиркI, – нагъв дикIай улил.

Чайка ая джикIас акьай чаркв,
Балайихъ бавра аруцай даим.
ДжагваргIвелра э хияларин жанг,
КIилин джагварчIвел – умударис гимн.

Ав, тIурфанира кIине загIиф чаркв,
Руькъ-руг акьуне гин играми кIиркI.
Эйчинра бавахъ хъуркьуне хи жанг,
Джагвар хьуне кIил, кIаре хьуне йиркI.

Хьасева?

Лиъ кьефеси хьасева ухIас?
Лепе хIуьлил хьасева фацас?
Рагъ дифаригI хьасева уцIас?
Канеттин гуьгуьл хьасева аргIас?

Шавгьарикас хьасева тереб?
Буш гафарихъ хьасева метлеб?
Мискьин касдихъ хьасева мешреб?
ЯхI гулуттихъ хьасева эдеб?

Ватан маса хьасева ицIас?
Душманихъай хьасева гъургъас?
ЙуркI цIаяри хьасева угас?
Зун кихьинде гъуджасева дарс?

Нас акьай гьарай?

Диф айе ягъ. Рекъкъ гулуна
ДахъхIархьай лап гIвайде улам
Ая зунра. Кьур аттархьай
Ая зе сив. Нас акьай гьарай?

Якьу багв лап хIуьйег суман
Руьхьей ая. Завул къири
Хая кIаре. Гулай аман,
Iашай ая джилар вари.

Пашман хьуна хьирра шинюк,
Кане затIар джикIадава.
Дад хъандава IакIен гунихъ,
Чай андава. Нас акьай гьарай?

Багвар хьая джилар, завар.
Халкьар ая кьвалилас гIвай.
ХIукуматил тур андава,
Фи хъагвасе. Нас акьай гьарай?

«Гьарай эллер». – акьу Эмин
Зе сузайис хьасту шерик.
Хъуркьая захъ ругъу серин,
Шад хьасту гьан зе сефил йуркI.

Са джилил

Iурдна гIулра – гьаме джилил,
Алдей ая варвна илан:
Варвари цIай дарманис уьт,
Иланира – агъу яман.

Джагвар агъ вас агугуна.
КIареф э ме – ая агъай.
Дада суман сайи ухIай,
Сейирра вак кихьая цIай.

Са джилилра алдей ая,
Курас кьая инсанин тур.
Джинаба ве аттвая ул,
Къаргъа эй вал алдаркая.

Са джилилра Къуьчхуьр Саид,
Мурсал ханра алдаркуне,
Са джилилра ахIа Пушкин,
Николайна Дантес хьуне.

Са джилилра игри, дугъри
ХIар дахьайде ая вахтар.
ГIутIу гуни кIвалас гIвайде
Мукьу кIилиф, ая дустар.

Са джилилра алдей ая...

ЦIударин кьекь

ЦIударин кьекь, цIударин кьекь
Хутурфай вас шуне Iуьмуьр.
Агъзур сефер ушуне IемкI,
Перт хьуне зе агъзур фикир.

ЦIударин кьекь – вун агвай женг
Дууф э че дадарира.
Багайихъ рекъкъ хьундава ленг
Амейчинра умудар чиг.

ЦIударин кьекь, эхир нафас
Хутурфай вас аттархьасе.
АхIа джилин къанун хьуна
Раккарихъ зе гIаджал гIвасе.

Эйчинра зун э лап Iашукь.
Вас хутурфай э зун хIейран.
Аферин ве ушу рекъкъуьс,
Джандилас вун э зас масан.

Шав

(мегIни)

Кулаки хай вархариас
Хьидикасра авазар.
ЙуркIураас гIвай хиял,
Канеттикас, гIвай вазар.

Припев:

Афгъанистан себеб эй
Гьаттархьуне сад – сайифас.
Кане руш, вун йуркIура ай,
Минет акьай хиялриас.

Шав, дагълар, хIуьлар хаб акьай.
Багъа савкьват – зе йуркI фай.
Шав, хиял эй ваъ, хIакъикъат эй.
Шав, канеф, вун, шав, канеф вун, шав.

Магьа къизгъин хияли
Джилар, завар хаб акьай,
Лап вархарис ине сирнав
ГIвай ве бугус – зе йуркI фай.

ГучIая зас

Зас гучIая –

ЧIире ният йуркIура ай.
душманисра джан-джан агъай.
гIадул, ширин гафар гъургъай,
хуппахъас вас мез аттикIай.

Зас гучIая –

КIвалас шуна дадар, бавар,
вархал заву акьай сирнав,

кьуру хІуьжет алдий сивил,
мичІе хьуна джиларна зав.

Зас гучІая –

Иджеф – Іайеф дахІаттихъас,
шейтІанихъас, иблисихъас,
намердихъас, вахІшийихъас,
ватан дакан инсанихъас.

Зас гучІая –

Карна-кеспи гулуттихъас,
намус-эдеб дахьуттихъас,
хІуьрин гимин гъванарихъас,
гисал хъайде унарихъас.

Элегия

Вахтуни зун аттихьине синджириас.
Акьаф – дакьаф дахІай рекъкъуь ая зунра.
Я хал дахьу, я мал дагу етимиас.
Улис дагвай я хьидарра я гьич цулра.

Тек дар суман нягІс кулаки удайде,
Вун джиларил нахъ руцая, унакьай.
Са вахтари зун рагъ ий вас агвайде,
ЯгІа куьче алцайа, вун фи акьай.

Эйчинра вун хъагуне хи уларис,
Булушкара алджине ве джандил.
МагІна гулай мезуралле гафарин
Вун дард хьуне зе ягъарин, замандин.

Кьасусдира рахундава захъай вун,
Къарачи суман элкъуьне хуппахъас зун.
Э гьан базар яраб Іуьмуьр цІай-гъуджай,
МидахІан фикьас алдея гьан хьес гуджар.

Джакьвалакас баллада

Джакьвар, джакьвар.
Дустар э хьин гъамиша.
Мегьни иде руху хIуьри
Дахьурай чун гашила.
Лап мишекъат, лап терс Iурдис,
Йерхе гIулис рагъ але.
Iудафанар суман э хьин,
КуьтехI дахьа чагъ але.
Дахьунайчи фишти зун
Чве тур тикрар акьайий.
Гьагегуна нуькер э зун,
Рагъуас бахт агвайий.
Эйчинра зе эхтилат
Сара гелухъ хъударкай.
Iуьмуьр терг хьуб фи чIал э,
Завул рагъар алдаркай...
Са Iуьссе кас, тек – ялгъуз
ХIуьрин гимил укьайе.
ХIуьрин джакьра гьагин къвалахъ
ДуьруьхIайра агвайе.
Тек са Iуьши гьаге кас
Джагвар хьуне, агъайе:
Лап хабарсуз завали
Инсанарра угайе.
Iассайи джил зурзайе
Шерик хьуна гъамарис,
Гимил суьхIбет акьайе
Вайзар акьай заварис.
Iуьмуьр масан э валлагь.
Джан алеттис джиларил.
Бахтар тин час, сад Аллагь,
Алихь вун чин хиларил.
Джакьвра гIвайий гимилди,
Агуб бадал ветеран.
ХIайий гьаге джакьусра

Уьчис агъаф Iазиз-джан.
Джагвар чIарар ихыı суман –
ПашмангIвелин ий лишан.
Куьсуьхъхъуна хъуьси – джан.
Дахьурай тек вун, инсан.
ХIуьрин кIилихъ гуьмбетиъ
Аййй турар рухайрин.
Iакве дуьнья атуна, гуьр
Хьуне джилис архаяр.
ДегIуьйиас къунщийра
Лак кендавай адине.
Агугуна йуркIурас
Зун кьадарсуз Iашуне.
Къикъкъе хьая, валлагь, зас
Агугуна инсанар.
Завариас адирай
Iайеттарил игьсанар.
Терс кинояр агвай зас
Iашал гIвая датIуна.
Варталас сагъ агучин
ГIанаас IуркI утIуна.
Маресьеван Iазабар –
ЦIамуйа ягъ дагъузай
Ихьпил, гелар атIубар
Гагь цIугъ гIвай, гагь агъузар.
Хилил гьикай самокат,
ТIалаб акьай, агвая.
Култышкаяр – лап инад –
Ругъу чIалал гъургъая.
НегIнет хьурай – дегIуьйрис
Агъая зун, агъая.
Iуьмуьр хьурай датIуна,
Рахай, мухур утая.
Джакьвар, джакьвар, джан джакьвар,
Дустар э хьин вафалу.
Ун хьая зас, ун хьая
Чве авазар сафалу.

ДегIуьйрис рехъхъ даирай
Инсанари джиларил.
ХIуьрин джакьвар дайма
Алдий хьурай хиларил.
Ав, хиларил, хиларил
ЦIив-цIив алдий джиларил...

МерхIаматлу хьурай инсан

ФидахIан хьурай факъирар джилил
Хъандавай чпихъ утагъна уджагъ.
ФидахIан хьасе фасикьар джилил.
Джинакьай завар, джинакьай хьес рагъ.

Къайгъу андава йуркIурас даим
Къуркьучинра вахъ завална тIурфан.
Угучин хулар, кIичинра жаван,
АликIай къуншил ругъунде кафан.

ЙуркIуралас гIвай Iуьсефна шинюк,
ДаргIвели айе факъирар кесиб.
Лабар фатхьина секин э йуркIар,
Хьагуна гуьррис IайегIвелар несиб.

ХаингIвелин пас ярхIай йуркIурас.
Хъуркьая джандихъ къарачи лепе.
Инсанар гIвая нафс агъа рекъкъуьс,
Алчархьая вал дагьарар, тепе.

Улар дахъуна джилис вун хутурф,
Инсанарихъай секиндис вун рах.
ИнсангIвелин тур кулакрив ицIай
КIвалас магIва чвак хIуьрна утагъ.

Пара курар акьадава тIалаб:
МархIематлу хьуб, акьая тIалаб.

Дахъуркьурай чвахъ кьиярин Іазар,
Зе йуркІ чун бадала акьая кабаб.

ЦІайил ихьпар суман

Ахуни ай шуне Іуьмуьр,
ІамкІекас зун гъархьуне.
Хиялар зе хьуне заву,
Фикирари – рагъар хьуне.

Ихьпар суман угай цІайил,
Зе Іуьмуьрра уцІуне.
Гьич хабарра, вун дагъуджай
ІуьссегІвелихъ – ушуне.

Эйчинра са бегІзиттари
ГунтІ акьая къизалар, пул.
ХІайиф дахьай, загІифарин
ТулкІ акьая мал, девлет, мулк.

Сула кек суман ачІа айе
Архайри зун удая.
Къикъкъе къакъ эй далаттархьай
Чуяйисра агвая.

Алдаркунде ухьтан джилил
Зерфелинра Іу багв агвай
Алтухан кас ий тек са зун,
Вахт дахьуна хьуне джагвар.

ХІайвандиас деги агвай,
Къерекъилдис лиІар агъай.
Эхирасра – буржлура эй,
Ери ІэмкІер джандиас гІвай.

Пай акьай зун хьуне даим,
Эвезис затІ гъуджу дакьай.

ӀуьджгӀвел акьуб хьуне зе гимн,
ДатӀуна маскъ кабаб акьай.

ХӀайиф, хӀайиф Ӏуьмуьр шуне,
НукьтӀаяр хай умударил.
ЖегьилгӀвелин кандий гьунар,
Терг хьуне джан дадарин.

Ахуни ай шуне Ӏуьмуьр,
ӀамкӀекас зун гъархьуне.
УцӀай цӀайил ихьпар суман
Ери завус тарг хьуне.

Ӏуьмуьрдикас хиялар

Жуьт-жуьт хьуна халкь акьуне Аллагьди,
Тек инсанар алдея хье джиларил.
Гагь рагъ, гагь ваз хьая джилил панагь хьес,
СубайгӀвелин серин алдий уларил.
Ягъар-Ӏуьшар аттихьая сад хьуна,
Аметтари девран гьикай шад хьуна.
Пашман э лап, хуш давайра рахая,
Сефил улар, ругъу улар агвая.

Дуьз эва чвеф, текди ягъар аттихьай.
МичӀе Ӏуьшар, дардар-гъамар алихьай.
Джан алеттар хьуна канде яшамиш,
Са джуьрейин кӀили хайра яшайиш.

Джан алдий хьин учӀай эва накьвари,
РуьхӀ – заварис, джан кичикӀай ругваригӀ.
Хутурф завус: цулин пешер джиларил
Пашман хьуна адархьая; ягъарил

Серинар хай, Ӏашай-Ӏашай джакьв суман,
ПуьрцӀе ругун, битав дахьу накьв суман.

Хъидихъди тук, заварихъди ял акьай,
Нафасикас, угъаликас мал акьай.

ХIакият эй, куьтехI дахьу, хъаттакьай,
Беденикас даран-баван хъаттахъай.
Лахъун акьай, адархьая сериник,
Мишти Iуьмуьр куьтехI хьая секиндис.
ТIебиатин къанунар э лап зурба,
Халкь акьая, кIейра ая хал-уба.

Гьар са касдин гIаджал хьая раккарихъ,
Бина дахьай хьин упунде чIаларихъ.
ЛикIиная Кьурандира игьсанар,
Жуьт-жуьт хьуна халкь хьуная инсанар.
Iу хил, Iу лак, идем-хуьмбеф алдея.
Сад-сайихъай яшамиш хьай кандея.
Ягъар, Iуьшар, Iуьмуьр, гIаджал агвая.
Адиттарра джиларикди хъугIвая.
Гьалегуна, жуьт-жуьт хьуна яшамиш,
Вари хьурай, дуьхьес акьай яшайиш.

Чешне хьуне вариттарис

Ассиррин дард умуд суман куькъкъуне вак.
Iамал-хIилла хIархьундава шииррис.
Ве мегIнияр чешме хьуне халкьарис,
Чуьнгуьрин сес гьарай хьуне шаиррис.

Къудратлу ий, къадимлу ий бинаяр,
ЛиIаринра мердгIвеларра артух ий.
Жавагьиррис убур ицIай дагъвияр,
Ериш зарб ий, такабур хил ачух ий.

Гьич гIвастава гуьзел мегIни ахунис.
Ухшар э ге хIуьлин гужлу лепейис.
Азад хьайде, гурлу хьайиде исарил,
Аманат эй хьайде вари уьлквейис.

Генара дагъ гьава кьуне мегIнийри,
20-пу асир – Гомер пу тур гъуджуне.
Че Суьлейман. ЦIас хьастава магIнигIвел
Вахтарафас. Девирдис гаф упуне.

Биришарра абанкьулил алдея,
Инсан, руьхI, чIал, тагIсирлу гаф – Агъулистан.
Арифдаррис – гуьзел ягъар кандейий,
Азад мегIни – угъал суман, – гуьлуьстан.
ЯгIа зунра ве булахил адине.
Руху джилин зумзумин хьед ухая.
Тур фацасе асирарил, дамахис.
Аллагь суман агвай зун вав, гъуьргъая.

Хьидис

КIаре джили дуай нефес.
ТIушар акьай беневша тук.
Якьу багу зегьметин сес,
АхIа дуьнья акьая руг.

Къукърумин ун ая къуркьай.
Абулейсан ая угъай.
Херарилди къвалар утай,
Уьрдегарин гьайна-гьарай.

Гьава агу! Гъудже сафа
Тух хьасе вун гIутIуна чем.
Ругъу Iурдис – дуу джафа.
Лифи гъвадик акьая дем.

Дуьнья агвай хьая зун шад,
ТIебиIатин ме э сувар.
Хуппурарив – бегьерин дад,
Джилис – завус хьая суваб.

* * *

Дуьньяйиас рухайе дуьнья,
Баванра фуниас шинюк суман.
Фи ухьтан э,
Баван суман,
Дуьньяйин хъуьсуь.

ХІуьл

Мухур утай лепейри, секиндава хІуьл.
Сивик элхъ кей, зун алдея къирагъил.
ХІафтава зас фи кар эйчи секингІвел,
Зе йиркІура куькІуная эркингІвел.

Даллу э хІуьл, гъагьадвай тик лепеяр,
Руг-руг акьай дагъар, чархай, тепеяр.
Зас гишти э, кьуват ицІай тІурфанис,
Агвар акьай уьчин гьунар инсанис.

Ругъу тІинкІар хъуркьая зе зангарихъ,
Зас гишти э, хІуьл руцая рангарихъ
Ачух кьайде йуркІуранра дерингІвел,
Артух кьайде зас Іуьмуьрдин ширингІвел.

УхІая зун зе йуркІуран харайи
Дерин Іакве мурадарра заварин,
Гьагуьр агвай хІафтава зас гъагьархІуб.
Кьисмат дакьай декьикьира яваш хьуб.

Руху халкьдин къуллугъи хьуб уьш-ягъди
Маскьад я зас бава инде сагъ джандин,
Маскьад я зас зе Каспийин хьиттарин
Багъиш акьу джилин дерин къатари.

Диф гулуне... Якьу багв лап секине,
Зав джикIинде лиI суман зун эркине.
Эйчинра хIуьл кихиттая, гъургъая,
Микьнатиси суман уьчил дуая.

* * *

Вун адине лап садпуна, угъал эй.
Ге угъалин тIинкIар захъра куьркьуне.
Вун адине ликIи дакьу хIарф суман,
Ве турун ун зе убурихъ хъуркьуне.

Андава вун, аттархьуне вархарис.
Бейхабарис фацугуна багъа тур.
ЙуркI Iашая, адархьуна джилилди
Зун луьткьвейис ухшар хьуне агьаду.

МегIнийикас баллада

Рахагуна джилар – завар,
Адигуна мегIни тамам.
МичIе Iуьшас хьуне ухшар,
Гъайшине къуш гуьзел – тIарам.

КIил гъагьадвай вархал хIадул,
Аттихьай сес, куькIай Iаквар.
Фикирарра – чIалал агъул,
Завул алдий рагъар – Iагвар.

Дагьарарра ая рахай,
Ахпа хьай лал, хъахьай секин.
Ширин мегIни завуас гIвай,
Куьче джилар хьуна эркин.

Ери-бине гулуная,
Гъавурдира архьадава.

Саттар Іашай гъузуная,
Къушран мегІни дикІадава.

Ме мегІнийи ая къудрат
КуьчегІвелар хьая токдин.
Нечхир-хІайван хьай саламат.
ДжагваргІвелар лап ипакдин.

Ме мегІнийин ухътангІвелар,
Гъар легьзейри ая агвай.
Чиркин фикир йуркІура ай,
Тергис кандий вазар-рагъар.

Адине кас къалин дарас,
Къушран мегІни якьу багус
ДикІай айий – кІаре либас –
Гулай даран гуьзел агуб.

Дагъдин хІуьрил – авазар шад,
Заву хІадар хьая загІиф.
Іуьмуьрдинра гулая дад,
Дагьарилра – алурцай диф.

Къушран мегІни гІвай завус,
ЦІелхемикас хьая цІаяр.
Фи батІар э къушар тІавус,
Малайикри ицІай паяр.

Ге авази цІейе ягъан
ДикІине ун якьу багус.
МичІе дарал адине джан
МегІни шуне чуьлле завус.

Гъургъай ая булах мерте,
Пешер гъургъай чпин чІалал.
Джан алеттар хьая мегьтел,
Агвай джилил хІарам-хІалал.

Гьаге къушра сирлу мегIни
Гьич дагъузай ая агъай.
МегIни э гьан мугар кане,
Хиял я гьан руьхIдив гъургъай.

БицIи хIад эй йуркIуран зе,
КанегIвелин мегIни э гьан.
ИлхIамив йуркI ацIай Iакве,
Iакве хьайде беденна джан.

Гъавурдира архьай вари,
МегIнийилди ая гъургъай.
Дуьньяяра акьай дири.
ГIвасе вахтар элкъей рагъар.

ЦIейе джилил, дакьу ачух.
ГIвасе вахтар, авазилди.
Гъавурди хьин хьасе артух,
Гъейри касдин тавазилди.

Даим э гьан каинат хьес,
Хьес мегIнийин ун гIвасе хуш.
МуьхIуьббатин дикIая сес,
КIилил аялдий суьхIуьрдин къуш.

Исар гIвая, хьуна турут,
Дамарариъ – иарна мур.
Завул гIвая кIаре булут.
IачIек кея илан шамгьур.

Анжах намус хьая кIисал,
Ахуник кей хIейрат, намус,
ДарагI гIая вагьши инсан,
Туфангил тIуб адине мус?!

Дарна джилар мичIе хьуне,
Джикай ая тереби руг.

ХIалал-хIарам гIачахъуна,
КъанихгIвелин алихьай муг.

Фи къуш я ме? Фи мегIни э?
Кьадарсуз э вагьшигIвелар.
Якьу багу кумар, ниар,
Нас хуш э ме нашигIвелар...

Вархал хIадул дууне цIар,
Къушул шуне мушка ерхе.
АлзиIине шайтIанил дар,
Гуьзел къушран хьуне эхир.

Iаквар – рагъар чурхъай хьуне,
Ме кумари кьулкьул, кIаре.
Дар зегьери акьай хьуне,
Пашман хьуне дагълар-дере.

Са дараллас мегIни агъай,
Агва ая са-сара къуш.
Са гъвандилас ая гъургъай
Са-сара кас, э гьан тек руш.

Дуьнья шуне са багухъди,
Къушра мегIни ая агъай.
Унар шуне те сувухъди,
Терс хиялрин зегьер агвай.

ГIаджалилас каинатри
КанегIвелар хьуне гужлу.
Эхиримджи, канеттарис,
Гьатай хьуне даллай гурлу.

Завус ярхIай къаних улар.
Зерфел хьуне йуркIра къушран.
ЗагIиф хьайи гьагин гьунар,
Амуьргвайдуй гьагин унар.

КуьтехI хьатий мегIни гуьзел,
Даллайин ун гIвайий вархас.
Гележегин агвай гуьрзел,
Тек къушарис хьунайде хас.

Фи ий ме Iакв дагундеф гьич,
МегIни джилил акьуф гъузар.
АликIиндеф либас кIаре,
Джан алеттар акьуф бизар.

Фи мегIни э, гуластава,
Хьая гъазе джилар-завар,
ЧIире гафар рахастава,
Фи кьас хьасе ягIа зафас?!

Зе йуркIура хьидар ая,
Дуьньяйис Iакв дикIиная.
КIинде къушран эхъ агвая,
Гис женнетар ликIиная.

Гуллайрилди джилиллетар
Къурмиш акьу, инсан агу.
Къушар эй чеб хIисаб акьу,
Дарахунде чIалал агъул.

Къуркъушуми къаршиламиш
Акъучи хьин, акьасе фи?
Инсаният дакьай саймиш,
Акьасе пуч, хьасе сефил...

Гъалегуна, гъалегуна
Даунхьурай туфангин ун.
Джан але джан багьа хьуна
Къушрас мегIни агъасе вун.

ДикIая ге вархал джилис,
Iуьшан дуьнья акьай муьтIуьгI.

Ав, гIвасе вахт, гIвасе рекъкъуьс,
Туфанг дагвай, алихьай муьгI.

Вархал джилил. ДарагI инсан
Хьасе, убур хъихьай ягъди.
Хилар – завус, кандий игьсан
Заварифас – женнет багъдин.

Гьаге касдис хьасий хъахIар
КьатI акьунде мегIнийин сес.
Инсанар ий кIи дехIантар,
ХъахIархьасий пелтек хьу мез.

МагIлум дава джиларилас.
Хьин сумантар вархариас,
ХIулашувар хIадарилас
Адиттар хьел алчар хьасий.

МегIнийрилди дуай зегьмет,
Джан аттихьай канегIвел хай.
Къуркъушумди акьу туьгьмет.
ГIвас акьунде чайгъунна хар.

ЦIаяра хъай, Iамалар кей,
Завариас фикир дакьай,
Дуьньяйивра рахай Iакве,
Хиялар кей утIу, накьан.

2000-ис.

Ватанис

Зе зегьметин нур,
ХIакьлугIвелин тур,
Зе дамах, абур
Вун э, зе Ватан.

Хьидарин кьуват,
Зе руьхIдин кьудрат,
Зе Iуьмур, зе бахт
Вун э, зе Ватан.

Баракат джилин,
Уьт суман ширин
Нини Iу улин
Вун э, Ватан.

Канде зас, лап кан.
Ве рекъуь цIай джан,
Игитарин макан
Вун э, зе Ватан.

Булах

Ве бугус зун адиная,
ЙуркI мурадрив ацIуна.
Ухуна хьед зумзумин ме,
ПашмангIвелар уцIуна.

Руху джилин, баван джилин
Нек суман хьед адагIвая,
АдагIвая ве джандисра,
Зе иIигIра гIачахъая.

ГIачахъая шавгьар суман
Бузханайин ругъу-ругъу.
ГIачахъая нурар суман
Завариас угъу-угъу.

Зун дагъви э-лиIарин дуст,
Ери завар мутIаI акьу.
Рагъухъанин нурариас
Зас бигайин муьгIвер агу.

Лепейриас элкъея зас,
Элкъея зас чуьлле завар.
Азад халкьдин ахIа руьхIра,
Зе уларин Iакве цIаяр.

Этюдар

I

Парзай булах Чирагъ нацIус ушуне,
Магъу дере шагьид хьуне садвелин.
Чирагъ нацIра Каспий хIуьлис рукьуне
Шагьид хьуне чуьлле хьиттар шадвелин.

Зе йуркIура мурадин ахIавел
Битмиш хьая, ягъра-Iуьшра элхъейде.
Зун гъуджая булахрифас мертевел,
Деринвелар хIуьлерифас руьхьейде.

II

Гагь рагъ ая, гагь угъая дагъларил,
Шалбуз дагъдин кIиларил ихьп алдея.
Багаймикас рагъ куькIая чIарарил.
Гагь рагъ ая, гагь угъая дагъларил,
«ГIул гьарайе», – кар руьхьея хиларил,
Шиш гуьнейрил дуьргец ихьп кандея.

Гагь рагъ ая, гагь угъая дагъларил,
Шалбуз дагъдин кIиларил ибхь алдея.

III

Диф алдея дагъдил Гетин,
ЦIайлапанар куьркьай ая.
Iуьш рахая, дахьай секин,
Дифар Iайи укъкъай ая.

Угъалари хилар ламу
Рукъкъу джилихъ ерхе акьай.
Элхъея рагъ. Дагъ э зарлу
Зе гучIхьубар гIуьргIе акьай.

IV

ТIахIур дифар алдиджая дагьаррил,
Зегьем э джил, дагъларис гIул рукьуне.
Че хиларин кIунтIар ая майданрил,
КIунтI алихьай са солдат зас агуне.

Хъуьхъве пешер фаттахъая дарари,
Къизил пешер медалар эй агвая.
Ге медалар умуд э гьан дарарин,
Че медалар че мухурил гъургъая.

V

Хъутурф, къушари чIурхая завар
Фикьас кьарайсуз хьуная гьагуьр.
Чаркв адархьуне, андава дава, –
Бала канхьубан гьунарар агу!

ГучIая загъас, хасуман зун чаркв.
Фаттвайсуман бицIиф, херарис загIиф.
Мугуйи куьче рахая къушар
Чаркв хъаджикIи, акьай зе тариф.

VI

Чинари мерте
КуькIай цIаяр нурарив
Заву ая рагъ.
Джагвар хIайван суман диф
ХъикIай-хъикIай адине,
НацIул фатхьай нагъв.

Ушуне руш булахил
Са чаркв суман дифиран
Хъуьсил алдий хал.
Зе хиялра файшуне
ГӀаги уьчин хуппахъай
Кел суман рахай.

VIII

Вархариас лап, вархариас лап
Хъуьркьая захъ зе Ватанин сес.
Зас гьагишти ая, камди ая зун
Ме цуларис цӀикӀинарин мез.

ЙиркӀурас гӀвая дегишгӀвелар зе
Варха джиларин юркӀурас куьче,
Гьич дахьу суман пашмангӀвелар зе,
Гьич дагу рагъар цуларин ӀуьрчӀе.

Уларикас гьаттархьая зе
Лап хъуьхве хьунай дагъларин ишкил:
Агъул чӀалалди гъургъай ая зун,
Мукьу хьая зас зе играми джил.

Багьларин къвалахъ, лап гӀадул капал
Рагъунан нурар айий лап чурхъай.
Джилилди гӀвайий, гъуджай чпин джан,
Къизилдин пешер чеб-чпив гъургъай...

Вархариас лап, вархариас лап
Хъуркьая захъ зе Ватанин сес.
Зас гьагишти ая, камди ая зун
Ме цуларин цӀикӀинарин мез.

Бабакас риваят

Зе Іазиз баб,
Чвас буржлу э гьамиша.
Джан ине зас,
Іуьмуьрра вун акьуне хІар.
Магьа зунра
Хулан ахІаф, дадра э.
Девиррилра
Іашукь э зун тур фацай.

Убурихъас
Хъаттардахьай риваят.
Къикъкъе гъван эй
Зе йуркІурал укьуне.
Ме гафари
АргІуне хер гуьгьуьлин
Зав мурад эй
Зун джилари дууне.

ХІуьруьн гимил
Укьунайий Іуьссеттар.
Джегьиларра
Къвалав файий саламат
СуьгІбет акьай.
Іуьмуьр агу инсанри

Ге суьгІбетик
Кедуй Іамал, зарафат.
ХІуьжет акьай бабасра
Са сефера
Гадайира
Аджугъ кейе саягъди.
Вун зас инде
Неккуьн кьадар хъайцІасе,
Уп ве кьимат,
ХІалак макьа Іуьш-ягъди.

Эйчи, зе кIиркI,
Хьибу исди кафалихъ
Хъихьина зун
Ме дуьейил алурц вун.
Ахпа хасе
Хьин терезар вахтунан,
ХIархьасе хьес

Ве зегьметна зе зегьмет,
ХIархьасе хьес
Аршна бина бахтунан.
Рази хьуне
Ме кардилра гадара,
Алурцуне
Хьибу исди дуьйейил,
Дахъаттахъай
Кафалихъас...

Хъайгуна гуьр чпин хулас
Гада хьуне бабав рахай:
«Ве зегьметар кемева зак,
Вун туьгьметар
Мезуралас магъа зас.
Хутурф вун зас.
Зе хиларис, лакарис.
Хъандава захъ гьич аман,
Сара зас гаф махъагъа».

Гъагьадуна ихьп суман кIил
Бабара гис агъая:
«Тек са Iуьшан
Кеттархьуне зегьметар,
Аметтара хьурай
Бабан, чвас хIалал...»

Сонет

Къвадилкьван алмасрин дикIина
Ихьп ая суьхIуьрчи руш суман,
Iурдана куьч хьунде къуш суман,
Хьидикас меIнияр ликIина.

Че хIуьрин кIилихъ са хал хъая,
Якьу багв дарари цIыппе кьай,
Рагъунан нурарра гьич дагвай, –
Ве хал э, зе иъил уц хая.

Ав, вунра хал суман тек э тек,
Фикьас вун ялгъузди ая гьан,
Iуьмуьрдин багьа тук хьугуна.

Iуьмуьрди адава зас герек –
Вакас зе йуркIурас э гIаян,
Канде зас Iуьмуьрар сад хьуна.

* * *

Айдихъас адине диф,
Iуьш адине дагъларил.
Ушу исар хьай хIайиф
Алдея зун накьварил.

ПIац икIине балайис,
Фай адине дуст чIалал.
Чуьнгуьр хили фацуне,
ХIар акьай хIарам-хIалал.

Зун ахуни хадава,
Агъзур хиял кIили ай.
Цул джиларил адине,
Къизилдин пеш хили ай.

Адархьу пеш зс йуркI э гьан
Кулаки хай вархаас
Бала гулу са джакъв э гьан
Гьарай акьай дараас.

Iуьмуьр э

Рагъунан нур гуьркьунде зав
Ачух хьуне, куькIу гIалав –
Iуьмуьр э.

МеIни агъай хIуьруьн джакьвар
Заву ая, шаде юркIар –
Iуьмуьр э.

КуьрмегIин кум, ялар акьай
Завухъ гIвая, агвай-дагвай –
Iуьмуьр э.

Укун сиви, мудур IуьрчIе
Аме хъакьай бицIи IэмкIер –
Iуьмуьр э.

Машин-машин хIачна джихер
Рекъуьас гIвай, цIуд эй ерхе –
Iуьмуьр э.

Кулакари файшуне пеш
Цулин ягъар дакьай эглеш –
Iуьмуьр э.

Экспромт

Джагвар – кIаре къирияр
Заварилра укъкъая.

Акьуна няхIс хIуьжетар
Чуьлле завул рукъкъая.

Тук рагъунас элкъуьне
КIил гъагьадвай ругукас.
Зе Iашкъунан тазанаг
Хьуне гьагин юркIукас.

НасигIат

СабурлугIвел – абур э ме Iуьмуьрди,
Сабурлу кас аттархьасе вархарис,
Абур ухI вун хайирдира шийирди.
СабурлугIвел – абур э ме Iуьмуьрди.
Маихьа вун ахIмакьгIвелин суьхIуьрди,
Эхирас вун, уджуз хьасе архайрис.
СабурлугIвел – абур э ме Iуьмуьрди,
Сабурлу кас аттархьасе вархарис.

Дар

Дагьарил тик, завус мукьва
Алдея дар Iуьмуьр агу.
Дженгер дуай лигим хьунде,
Дарна кулар хьуна цIаку.

ГIава хьуне, дагьар атIай,
ЛиIарра лап куьркьай хьуне.
Кьирийрин гел багиймикас
Ве джандилра амуьргуне,

Хьид хьугуна, хабар ицIай.
ПIац икIая рагъунарра.
Iаквар чурхъвай, пешер дахъай,
ДикIай тукар, агуная.

Цул хьугуна, хая емиш,
Бахтлу хьая агуттара.
Бахтарикас пай атIуна,
Амуьргая дагуттарра.

Iурд хьугуна, тIурфан хъайе,
Алдиджая ибхьин шарфар,
Кьабул акьай иджеф-Iайеф,
Аттихьая ягъар Iуьшар.

Къара хьидар адигуна
Тук аттахъай бахтлу э дар.
Гьамишанф э Iуьмуьр джилил,
Алдий кIилил чуьлле завар.

Закасра са дар хьунайчи
Ватанис бул емиш хайде.
Шад хьасий зун зе кьисматил, –
Бегьер цIайде ериш хьасий.

МуьхIуьббатин херарил алдий

Зас IемкIекас агуне вун,
Агуне вун вазул алдий.
Ме фи кар э хьин гьаттархьуб.
Хьес мидахIан пара кандий.

ЙуркIура йуркI гIутIай джилил
Тамарзлу эй алдея, джан.
Ве фикирар закасра э,
КанегIвелин хьуна лишан.

Магьа Iу хIад мукьу хьая,
Куькъкъас кандий чуьлле заву.
Ме хIадар хье мурадар я
Чпис гьеле дава дахьу.

Зас IемкIекас агуне вун
Агуне вун заварилас.
Зун ве бугус гIвай агуне
МуьхIуббатин херарилас.

Вархараис фай идине кулаки

Фай адине терс кулаки
Зас хьидикас авазар.
Хьуне ачух завун хъуьси,
Зе юркIуран дамарар.

Къул дууне рагъунарра
Баят хьунай ихьпарил.
Гъагьадуне тукура кIил
Шад эй хьидин ягъарил.

Уларисра агуне
Каинатин дерингIвел.
Гъуджуне зе хиялари
Ракетайин йигингIвел.

Эйчинра зе хиялари
Дагълар, хIуьлер хаб акьай
Сирнав ине зе канеттин
Бугусра лап юркIра фай.

Фай адине терс кулаки
Зас сафалу мегIнияр
Вун агъасе, къвалав фая
Варха айе кане яр.

* * *

ЦIейе мегIни сивил алдий
Гуьзет акьай, ягIа гуьзел.
Ме са сеIэт, ме Iуд, хьибуд.
Хъайндава вун. ЮркIурал пут

Алукьуне. Гуьзет акьая.
ЯгIа гуьзел. Минет акьая.
Вахтунис зун. ГIвая ягъар

Гьвая зерра джегьил исар
Хула ая хъакьуна цIай,
ЮркIураас гIвая гьарай
Почтальонди дахъуне рак,
СабурсузгIвел керхьуне зак.
Зас хъайндава валас кIеджар,
Теребири утая дар...

...ЦIейе мегIни алдий сивил
Гуьзет акьая ягIа гуьзел.

Дуьргецин мегIни

Маргъухъанар кардик кея
ЮркIура ай ашкъи-гьевес.
Къалин уькIер, кейчIвай кьешар
Адархьая джилил серес.

Зив-зив акьай, кардик кея
Агъзур сефер кетту дуьргец.
ГIадатин кар кIили хая,
Лежбер ая билбил эй мез.

УхьтангIвел эй шад зегьметин
Ачух акьай гьар сайис юркI.
ХIалар гIвая куьтехI дахъай:
Уцая тул, уцая уркI.

Зе Ватанин генг джиларил
Хьастава уьч мусра къуьре
ХIуьрметлу э, багьа э час
Дуьргецин ун ширин, дире.

Рушан дар

(Риваят)

Гьава дагъларин гьава суварил
Хьуний яшамиш са яшлу дагъви.
Iуьмуьр ушунде шад мегIни суман,
Капал фацайий лап багьа рагъ ги.

Бирдан са ягъа кIине хъайе хьир,
Муя иса айе рушра атуна,
Дуьйилра яраб хьасе гьан зулум,
Хъушуне илдеш Iу ягъ агуна.

Ушуне вахтар, ул даярхIай хаб,
Хулас фахъайне гирра цIейе сус.
Дардийри хулан гIвайий гин ягъар,
Арабир хиялар хьайий гин усус.

ИцIайдуй рушас бегьем гуни, хьед.
РахIар рухIайий кIилил ме рушан:
Кандий фаттихьас цIайисна нацIус
МахIрум акьай ме ягъарикас масан.

Алгъатай нагъвар гIвайий чуьллерис,
ДжикIас акьай гъабгъар, гIутIайий IуькIер.
ЙуркIуран хиял кулакрис ицIай,
Шерик эй гил лурцайий лиIар.

Са цулин Iуьши адине тIурфан,
Хъайндава хулас гьаме бицIи руш.
Къалин IуькIверигI алчийне ахун,
Дууне гин джан, хьунде лап нахуш.

Сурат дикIине вархал хIадарис,
Руш гъархьу джилис дикIай кьулкьул нагъв,
АгъучIуне дар, дамарриас кьеш
АйчIвай хьуне гин, хъайндава шад рагъ.

ЧIир акьай хьуне агуттин гуьгъуьл,
Пешериасра адагIвай нагъвар.
Сузайик кейий, къузайик ме дар,
Легьзейрихъ Iакве акьайий ялвар.

Дагъдин мухурил алдея тек дар,
Хъенди агъая: «Гъаге руш э зун».
Гъаме дар агвай зун хьая пашман,
Цулин зегьемик аттархьай зурзун.

КуькIуная хIад

1985-исан СССР-дин Государствойин премийин лауреат, зе хIуьруьншув Ибинаев ШагIбанас бахш акьая.

УхIуна ахIагIвел булахрин мерте
МехIкем э херар, ачух э Iу ул.
Хиларикасра кеттархьай цIаяр
Вахтуна ицIай бегьерар лап бул.

Къалин суьруьйрин хIар акьуне чIал,
Дадарин ирс эй хIуппахъандин рекъкъ.
Давамар акьай, зурба гьунарар
Акьуне агвар, сивил алдий элхъ.

Алакьунар вахъ хьуне лап ахIа,
ЦIейе джуьрейи дууне зегьмет.
ЦIейегIвелара хIар акьай даим,
Дагъви инсан, ухIуне хIуьрмет.

МалдаргIвелин ицIай лап зурба бегьер,
АхIа премис хьуне вун лайих.
Якна, хьияр, нис ерийин идже,
УхIай бейнийи дагъвийин къилих.

Къастуна хай женгерихъ бахтлу,
Шадлу э вун загьметил азад.
Гъунари ухIай абурра ве тур,
МашхIур хьуне вун джиларил абад.

МугьгIвелимис

Рагъар хъуркьунде шад мугариас
Лиъарин чарквара гIвасе вархарис
МуьтIуьгI акьасе гъаваяр хьимуд, –
Умудар гIвасе ери заварис.

Диб кихьая вун бахтарик ухьтан,
Узая вун тум-гъуджасе бегьер,
Хесетар чIире хуппахъди акьай
Джегьил несилдин агвая сегьер.

Арайи ая шинюкварин вун,
Хьуная гуьррис хIаргIвеларин рагъ.
Зигьинди ухIая вун инде дарсар
Багайин рекъкъуьн кихьая вун багъ.

Сад хьасе духтир, садра – агроном,
Гуьррин кIеджара устулил агвай.
Чухсагъул агъай, йуркIурара вун
Айа гьагуьррин, багайив гъургъай.

Джан алмий гуьмбет алихьине вун,
Хуьрметар пара акьая хи чвас.
Параттар медра рекъкъуьас гIвасе,
Багьа давайде адава гьич кас.

Гаге рекъкъуь хьасе секингIвел джилин,
Тукарин атир, джагваргIвел Iурдин.
Гьаге рекъкъуь хьасе Iуьмуьрдин ялав,
Вахтарифас гьич дахьайде серин.

Шалам

Яц хьуне Iуьссе,
Руккуне тамам,
Хамунакасра
Акьуне шалам.

Даима гинра
Хъвехъ заву ая
Ге «бегдихъай» хьин
Фишти гъургъая.

Якьу цIарар

Къуй ме дуьйил амуьргурай угъал хьуна зун,
Чарчарин хьед, рагъунан нур куьркьай берейин.
Уруулрин пашмангIвел эй заварил цулин.
Кушкуш эй чинарин дагъди – дерейи.

* * *

ФидахIан дамах гъуджучира ачIа айе хьитта
Гин тIинкIар Каспий хIуьлис рукьафра дава.
ФидахIан ягъ эйчинра гуьлуьшан шад эй зе дустар,
Пашман э зун, муьхIуьббатис дахьуна дава.

* * *

Чигифас, ипхьарифас эбеди иде
Ругъуная вун, булахин хьед.
Ругъас кьая наврузбегар
Ве бава, йе руш, гъузаркьай лап бед.

* * *

Пара хIая хьин, йе руш, хьес,
Эйчинра чIукь кьимат ицIая бахтунас.
Ягъалас ягъа гьаттархьая хьин,
Элкъуь дакьай хьес инде вахтунас.

* * *

Дагъдин кIилил але IуькIер
Чун хIуппарис кьисмат хьасе.
ФидахIан дамах хьучира, йе руш.
Шувас душучи вун баят хьасе.

* * *

Заву Iу хIад нурар ицIай
Сад сайихъди сирнав цIая.
Фикьас хьин Iуд дуьйил алдий
ХIадарилас варха ая?

* * *

Ме дуьйейи чIукь дустар хьундава захъ,
Са гелаас, фикирарра сад эй шуттар.
Эйчинра зас чуяриласра хьуне багьа
Пашман ягъа, четин ягъа са джигайил хьуттар.

* * *

Заву хIадар ягIа Iуьшира кукIуьная,
Зе бицIи хIадура джилин –
Руша агъая, хутурфай завус:
«Са хIад фашав зас, завуас секин».

* * *

Рагъунахъ къизил,
Бушлухрис гьава
Ушуная,
Дагъларин кIилар
Убуррихъ
Хъуркьая зера:
Дагъви, вун
Джагварвелис
Дагъларин гьава
Хьунава
Вафалу...?!

* * *

Пашманди элхъей
Цул учIая зе юркIура
Къикъкъе хьуная
Зе багъди дарарин кулар.
Зе Iуьмуьрдин яраб
Нейе вахт э гьан ме;
Агвар акьас дахьуна гьунар.

* * *

Ягъакас Iуьш хьуна канде темпелис,
Далаттуркьай гьич са карра уьчифас,
Диреттари Iуьшарикас гъуджафе
Ягъ, са муьзе ерхе хьурай агъафе.

* * *

Къариблухи хаджалатар дерин хьафе,
Ватанин тур вариттарлас ширин хьафе,
Руху джилис хаинвелар макьа вун,
Дахьучи чвас рагъ але ягъ серин хьафе,

* * *

Вазухъай заву ая Іакве хІад,
Джилилра, руш, алдея хьин Іуд.
МуьхІуьббатис хье хьадава дава,
Іуьмурдихъ хъурхъай тІурфанарра Іурд.

* * *

Руху Ватан, – Зе Агъулар.
ЙуркІ ахІа э – Дере дехІан Магъу.
МуьтІуьгІ э чвас
Гьар са хІуьлра, океанар.

* * *

Джили эбеди эй ярхІая чархар
Инсаниятин къикъегІвел хая кафалил.
Вариттарихъай пай акьай къайгъуяр
Бахтлу я зун, зе асир кьабул акьай гІунарил.

* * *

Эгер начагъ хьунайчи чун
ГучІ махьа чвас дарманрихъас
Эгер хьайчи вафалу дуст
ГучІ махьа гьич душманрихъас.

* * *

ХІуьрмет акье Іуьссеттарис –
Вунра Іуьссе хьасе, бала.
Хили, лаку звар андавай
Вахтар чвасра гІвасе, бала.

Гъезел

Фи чIире – дар макъамди зун дуьньяйис агуне,
Зе Iаре гурар баван нагъваривди ацIуне.
Чеб пир эй агваракьай бейгъуьш ине мурдалри.
Харапаяр руьхIерин агуне зас дуьхьуьна.
Фиш кьефеси рухучи, гис агвасту азадгIвел,
Хьучира чеб Iуьмуьрлух даллу пэI эй куруне.
Инсанар гIурар дава улар дахъай гъархьайде,
Исар шуне зе, улар дахъуна лап гъархьуне.
МуьтIуьгI хьуне малар суман хIуппахъандис рес файе.
Iадалатар андава, час Iуьмуьрар дар хьуне.
Дахьучинра дагъ алихьас, гьич дагунде дагъларил,
Гьамиша зун йуркIура, зе хула цIай ухIуне.
Я Камалдин, уп ахIмакьрис: «Дава дахьа дард адава,
Давасуз дард кея хи зе мегIнийрив датIуна».

Дадна гада

(Риваят)

Са вахтари гIадат айий са хIуьри:
Лап кIейде вахт хьугунахъди, дагьарил
Дадра хайий, лап тик, четин, лап гьава
ФуьрдекIи ай, джанра алдий сузайил.

Фаттихьайий дагьарин лап кIилилас.
Iуьссеттикас нас куьркьасе хайир-затI.
Агъай хьайий джегьилара къайгъусуз,
Хиялрин цIиргъ акьуна зе даим кьатI.

Гьава иде, лап тик иде дагьарил
Гьагишти, ав, гадайи дад файшуне.
Вархал ий рекъкъ, четин ий рекъкъ, кIил вартихъ,
Вун агъасий, йуркI заварихъ Iашуне.

Эхиримжи гаф гъуджуна дадара
Агъур нафас, ругъу улар агваркьай:
«Гьаме фуьрдекI васра герек хьасе, кIиркI,
Зегьмет майцIа ве веледис хIазур кьас».

ХIайиф хьуне уьчин дадра гадайис,
Акьуне чIир айе гIадат, хуласра
Фахъийне дад, хIар хьуне хи, уьчихъра
Хъайеф ге ягъ, виждан акьай рахасра...

Iурдин мегIни

Угъая, угъая джагвар ипхь, лаз заварин,
Убурихъ хъай къазе къив, гужлу зив хьидарин.
Угъая Iурдин иман эй,
Шалбуз дагъдин аман эй,
Баракатин уьргъан эй,
Дагу суман дарман эй,

Зе гулунде IемкIерин.
Угъая, угъая джагвар ихьп, лаз заварин.
Убурухъ хъай гъазе къив, гужлу зив хьидарин.

Лал ачIарис сел хьайде,
Генг майданис кел хайде,
Дагъдин хIуьрис мел хайде,
Iашукь джандис тел хайде
Тукар – дженнет хIадарин.

Этюд

ГъуркIадава джиларил
Инсанарис Iуьмуьрар.
Сад-сайис хьин хъагвасе.
Кьисмат хьучи, заварил.

Яраб джига хьасе гьан
МуьхIуьббатис йуркIура,
Меркв ая зе хатIари
Ве уларин заварин.
Фиш хьасе гьан дардуна,
На кьасе гьан сирнавар.
Вун хъушуне вархарис,
Вазра суман дифарик.

Гуьгьуьлин къуш Iашая,
АргIуная зе херар.
Рухая зун датIуна
Вун хъугIвайде аятар.

Зе джан-джасад баяте,
Миншери йуркI атIуна.
Зун джиларил тек э тек
Зе гIуларра уцуна...

ГIалав

(верлибрилди ликIенде поэма)

1.

Пашман цулин
Хъуьхъе гелар
Алдий ая
ГIулил куьче,
Хили кьалам
Гьужуна зун
Эхтилатар
Акьай идже.
Iакве, джагвар
Лифар суман
Завар кане
Рагъар суман.

Ях, зе цIарар,
Ери завус,
Яшамиш хьухь
Гьар са иса.
Ун акьурай
Агвай инсан
ВафалугIвел,
МуьхIуьббатар,
Харна тIурфан
Хаб акьайде.

2.

Iу руш хьуне
Дагъдин хIуьри
Iу тук суман
Ухьтан ий гуьр.
Ягъар-Iуьшар
Са джигайил
Аттихьайий.
Iу хил суман
Са беденин.
Мектебира –
Iуд са партихъ.
ШадгIвелара
ПашмангIвелар
Пай акьайий.
МегIниярра
Акьай хьайий.
Варха рекъкъер
Шад Iуьмуьрдин.
Рагъар-вазар
Элхъей хьуне.
Легьзейрин ун,
Билбилрин ун
ГIулар рагъар
Ичай нурар.

Халкъарира
Дамах акьай
Гьагуьрилра
Сегьер-сегьер
Іакве нурар
Ухшарар гІвай
Рушарисра
Бахтарин нур.
Гуьррин турар
Якьу багус
ДикІинайий.
Хьидин мегІни
Суман Іакве.
ЙуркІни келла
Са фикири
Дуай чпил.
Іашукь хьуна
Айий Іудра
Са гадайил.
Турра ий гин,
Ав, Суьлейман.
Муьгтьуьббатра
Мерте ий лап,
Нурлу ий лап.
НацІвар суман
Дуай уьчил
Умуд мурад.
Дуьнья хьай шад.
Шад билбилар.
Хьидин тукар,
ПашмангІвелар
АцІас акьай.
Эйчинра гуьр
Кьисматира
Гьар джуьре рекъкъ
Агвар акьай
Са къвалахъди

Дуай айий.
ГӀулин тукар
Гъар джуьрейин
Хьес дагълари
Агва суман.
Гъар къвалахъди
Гуьррин Ӏуьмуьр
Ушуна хи.
Сус хьуне сад –
Замирара.
Амма Туьквез
Ӏашай ая.
Я Ӏуьш дагъай,
Я ягъ дагъай.
Хилиасра
Са кар дагӀвай,
Хиял далгъай.
Гъар къвалахъди.
ХӀуьлил лепе
Далгъай суман.
Эйчинра гин
ӀуркӀураас
Дааттархьай
Айий канеф –
Нур Суьлейман.
Хер аргӀунде
Нечхир суман
Айий Туьквез.
Умуд амий,
Гин йуркӀура.
Багайин ягъ
Гин хиялри
Рагъ алеф ий.
Бахтунан къуш
ХъугӀвайдеттихъ
Хъайий умуд.
ПашмангӀвелар,

Хаб акьуне,
Рухвас гIвая
Ухьтан Туьквез.
АхIа шегьер,
Дустар къалин,
Ягъар гIвая
Сад-сайихъай
Арабирра
Хиялари
Хьай Суьлейман.
Хьимудма сад
ГIвай хьунайий
Хилна йуркI цIай
Эйчинра са
Гаф ий агъайф:
«Ваъ! Ваъ! Мусра! –
Сара касдис
ИцIастава
IуркIна зе джан,
Хьидарихъди
ГIвайий цулар.
Туьквезра гьич
Хьадуй дегищ,
Хьадуй вардиш
Сараттикас
Акьуб хиял.
Арабирра,
ЙуркIурара
Замира гин
Ай хьунайий.
Куьгьне ишкил
Хъултухъай ай,
Гис хутурфай
Замирара
ХIуьри айий.
Кане шуван
Хула айий.

Секин хулан
Іаквна рагъ эй
Алтух фи гис
Кандий джилил.
Ягъар гІвайий
Ме-те акьай.
Хьуне гада,
Хуппахъ-сараф.
Фи йигин ий
Іуьмуьрдин чарх
Алдаркайде.
Бахтна шадгІвел
Хай ягъари.
Туьквезанна
Рухубарра
Хьуне куьтехI.
ІачІек – диплом,
ХІуьрихъди – рекъкъ
Хьуне гинра.

3.

Замирара
Къайгъуяри
Гьатай вахтар.
Веледарин,
Кане шуван.
Ягъарикас
Са ягъара
ГІулин къалин
Угъаликра
Кичархъуне.
ХъугІвагуна
Хераасра.
Хьуне бейкеф,
Хьуне начагъ...
Пара ягъар

Ахунилра
Гин ушунс.
Духтиррикас
Хьундава гис
Гьич са чара.
Iайе хьуне
ХIалар гьагин.
Iаламатар
Гьаме дуьйил
Алдея чIукь.
АтIусайий
Уларин Iакв.
ЗагIиф хьайий
Замирайин
Джандин кьуват.
Iуьшарира
Пашман Туьквез
Хиялари
Хайий вархас.
Духтир рушра
Къвалахъ хьайий,
Шемерин Iакв.
ЧIукь хьа суман
Куьтегь хьайий
Замирара...
Хабар айий
Уьч кандейф гис.
Дуст рушари
Агъай хьуне:
– Зе дуст, зе чи,
Зе вахт хьая,
Дуьйейиас
ГIвая зунра.
Тавакъуй зе
ТIалабун э –
Зе шадгIвелар.
Уларин Iакв,

Зе балаяр
Валди хьурай,
Аманат вас,
Са зегьмет дуъ.
Баба суман
АхIа акье,
УхI хиларил.
Гин уларра
Гьамиша эй
Алчакьуне,
Файшуне ге.
КанегIвелар,
Умуд-мурад
ШадгIвелна рагъ.
Суьлейманан
Пашман ий йуркI,
Ягъди-Iуьшди
ХIижранин диф
Алурцайий
КIиларилра.
Гис гишти ий,
Дуьнья андуй,
Iуьмуьрдихъ ранг
Хъандавай гьич.
Амма Туьквез
КIил дуас гIвай
Шинюккварил.
Баба суман
Дуай зегьмет.
Хулан курар,
Къеццихъ – куьмек
Акъай гуьррис.
Гин йуркIура:
– Са гаф яраб
Суьлеймана
Агъастугьан. –
ПашмангIвелин

МичIна тIурфан
Эвез акьай
Рагъарира
Айий куьче.
Гирра, дуьйи
Хьид хьугуна
Туьквезас-хьир
Упуне ги.
Шинюквара
Хьундава гис.

4.

ГIвайий ягъар
ШадгIвелари.
АхIа хьайий
Веледарра
Къушар суман
Гьар къвалахъди
Далгъуне гуьр
Вархал рекъкъер
Дустар, къуллугъ,
АхIа шегьер
ХIуьлин къвалахъ.
ЩIейе хал-мукь
Гисра хьуне.
Садпуна лап
Суьлейманра
Ушуне ме
Дуьнейиас,
Iуьссе хьуне
Садпуна лап.
Iуьссе хьуне
Туьквезра гьал
Хиялар гIвай са
Са къвалахди...
Гуьрра хъайне
Бабан бугус:

– Фахъшуне ге
Шегьердисра
СекингІвелин
Іабна нур эй...

1983-ис.

Агъул райондис гимн

1. Ватан хъадавай Іуьмуьр хьастава,
Туку айе багъ, са хизан суман
Айа зе миллет, бахт тІушастава
ЙуркІураласра шучи ве Ватан

Припев: Дагъвияр э хьин – азаде ва саде
Са умудис хьин вафалу хьурай
Инде кьисматил эллер хье шаде
УьджгІвелин рекъкъуьхъ вари дуурай.

2. Хье даяхе – Іурусат хье пак.
Бахтарис рекъкъер акьуна ачух.
МегІнин гьунари дахъай гьартин рак
Алихьай хІуьрар, ризкьа хьай артух.

3. Гуьзлемиш акьай гуьзел гележег.
Аллагьди кьуват генара ицІай.
Чирагъ нацІунра артух хьуна женг,
ІуьджгІвелин рекъкъуь ягъар аттихьай.

Іакунахъ дагълари

Іакве чуьллегІвел
Элкъейде завун.
ГІуччая Іуьшан
Къукърумари.

Тик дагъарарин
Араяриас
Агвая Іакьвс джил...

Анжах гьава дагъ
Гуьнебагухъди
ДифаригІ фацай
Вун агъасе лап
Завун харапІа
Суман суьхІуьрди
Халкь акьуная чеб
Джигаяр зурба.

***

Явашди гІвай ахІа рекъкъериас,
АтІусайде ягъан Іакварра.
Къикъкъейе зас – загІиф лакариас –
Дуст играми, вас зун агвава?

МичІе хьая, мичІе хьая джиларил,
Ягъ атІусай, гулай нурарра.
Гьаме дуьйил хьин хьунде ягъарин,
Зе малайик, вас зун агвава?

ПашмангІвели дуьгІвеярра кьучира,
Багагь ягъ э, зигьин, ухІава.
Зе малайик, руьхІер варха хьучира,
Зе малайик, вас зун агвава?

Ичкийикас вун варха гъуз

Іакве дуьнья шуна кІвалас,
Гулуне ва гафарин наз
Инсан хьуна агурай час:
Ичкийиказ вун варха гъуз.

Хьимугала: «Ухастава,
Агъай хьуне хулантарис,
Ве эйбежер тегьер агвас:
Ичкийикас вун варха гъуз.

Хъандава вахъ кеспинна кар,
Ве уьдигIра – мичIе дагьар
Вахъас гьишай джилар, завар:
Ичкийикас вун варха гъуз.

Бала хьуне хулантариз,
Гьар дехIала хуьруьнтариз
ХъуьчIуьрхIай вун хIайван суман:
Ичкийикас вун варха гъуз.

КIил аргIуна. Хьуная чIвахъ
КIили ая дифар, ахIмакь,
Фишти хулас хъайне вун накь;
Ичкийикас вун варха гъуз.

Маса ине умуд – мурад
Буш уларихъ хъандава дад,
КIвалас шуна ве бавна дад.
Ичкийикас вун варха гъуз.

Ички – руьхIдин э вас душман,
Вас зе гафар хьурай фарман
Фикир акье, вун э инсан:
Ичкийикас вун варха гъуз!

Вун вас э лап – агва лянет,
Фи агуне – вас зун минет
Акьая лап – хьурай мирвет:
Ичкийикас вун варха гъуз!

***

Дуьньяйис адинде инсан
Іумуьрди дуая рагъухъди.
Дуьньяйиас хъугІвайде инсан
Чалишмиш акьая ругухъди.

***

Ватан! ЗатІ адава зурба валас
Гъурбати ве хІархьасе къадри.
Ве гьар са гъван, сув, дере, булах
Зе панагь э, багъа э зас зе джандилас.

Хандин гаданна къизилбалугъ

(хІакият)

Хьуне агъай хьундава
Агъай са хан. Хандихъра
Хъайий хъадавай са гада.
Хандихъ девлет пара хъайий.

Зав гъуджайде къизил хъайий,
Джилил инсан муьтІуьгІ кьайде.
Эйчинра гис гада багъа
Ий лап пара – гьунар цІайде.

ХІайий гисра уьчин несил,
УхІайдеф ме гада идеф.
Хандихъ хъайий джилар, багълар
Чуьлле хІуьлер, гьава дагълар.

Якъут, мержан, дарар, хІайван,
ХІуьли айе балугъарра.
Са ягъа ме хьуне иттар
Акьай хьуне дарманарра.

Эйчинра са дахьай чара
Ахунисра ярхIуне кас.
Iу улин Iакв гулуне
Мин, хизанил – кIаре либас.

Дава дарман ая дахьай,
Нуькверисра ина буйругъ
Якьу багус дикIай хабар
Гьич са касди дакьай шулугъ.

Хандин улис фахъийчи Iакв,
Уьчил алцу къизил цIасе.
Хандин несил амуьргвасе.
АхIа къуллугъ гив рахасе.

Хьибу ягъди рекъкъуь хьуне
Рукьас акьай хандин гафар.
Са дишегьли адине мич.
Ун хьугуна гьаме курар.

«Хандихъ хъайе хIуьлариас
Са хIуьли са айа балугъ
Ме балугъра э къизилдинф
Аруц гихъра, ме э буйругъ:

Гьаме балугъ мин дарман э,
ХъугIвасе Iакв Iу улисра,
ДжегIил хьасе ханна мин хьир,
БагагI ягъ кьай лап уьчисра.

Амма балугъ мис агьвайдеф
Iакунахъас э багиймин.
Джиларил ме, заварил ме
Тек михъай э рахайдеф.

Дишегьлин ме эхтилатра
Суфрайилди фай адине.

Багагъ ягъа рекъкъуь гада
Ихьине ги, дарсар ине.

Ягъди хьуне хIуьлил ме кас,
МичIе Iуьшис хъайне хулас.
ДжикIиндава мисра балугъ
Иттархьуне хандинра IуркI
Гена кIилис хьухас буйругъ.

Гена хIуьлил хъугIвая гуьр,
Теспачи э хандин лукIар,
Якьудпу ягъ адигуна
Ачух хьуне муьруьн IуркIар.

Муьррис балугъ фачархьуне,
Къизилдинра алдий яккар.
ХIуьлис балугъ хъафатхьине,
ДахIархьурай хандис ме кар.

Къуй хIуьлира сирнав ирай
Балугъ мисра хьуна хIайиф.
Къуй Iуьмуьрдис элхъей хьурай
Гадайинра кьурай тагIриф.

Магъа дадас ме кардикас
Са хIуьрмет чвас хъакьасе зун.
ГIаян дадас ме кар хьучи
Эхир пуч зе якъин хьасе.

Дад кIигуна, йуркIурафас
Къизил, гимиш ицIасе чвас.
Амма дадас адине хъел
Гафар упу дишегьликас

Ун акьуне гисра хулас,
Мифас хабар гъуджуне.
Дишегьлира айехилди
Аджугъ хандис упуне:

«Вс гадайис хьуне хIайиф,
Хъафатхьине балугъ хIуьлис.
Хьекас фиш э, я хан, ариф
Иъра дикIай хандин улис.

Гадайисра ун акьуне
Авгъалатин фийчи бина.
XIар акьуне джемеIатар,
Ме кардихъди адине.

Хандира ме уьчин гада
Аттикине хулариас.
Йирхе рекъкъуь учIуне ме
Багайин рекъкъ мукьу акьас.

Варха рекъкъер хьуне кьисмат.
Ушуне ме ягъ-Iуьш дагъай.
Ягъарикас са ягъа ме
Дуьшуьш хьуне Iуь рекъкъ агвай.

Джигайилра фи кьайчи мис
ГIелелигра хIар хьунадуй.
МичIе Iуьш ий. Заву хIадар
Якьу багу касра адуй.

Аттархьуне къате кулак,
Къув ярхIайий джанавурди.
Уьчис са цIай ми хъакьуне,
Са кьацI гуни гIутIуне.

Са арайлас аттархьая
Гьамисалди Iуьссе къуджа.
?уьмуьрдикас кьая суьгьбет
Эхир кIилис дад агъая.

Iуйира рекъкъ кьая давам,
ГIвая-гIвая, рукьая муьр

Iудра IахIа лап шегьердихъ
Давам акьай чуьпуьн Iуьмуьр.

ЧакмачигIвел акьай хьуне,
Iу касдирра гьаме багу.
Вари халкьар хьуне рази
Шад э муьррил гьар кас агуф.

Ягъарикас са ягъа мич,
Аттархьая хандинра руш.
Гадайин ул рушал хьая,
Туфлиярра заказ цIая.

Ухьтан-тIарам хьуб бадала
Зегьмет муьрри дуай ая.
Дахьуб бадал рушра гъарикI,
Хилар кардив хуш рахая.

Гадайира уьчин хиял
Хъаттакьая къуджайис ме.
ГIвая яшлу хандин хулас
Иб бадал руш, минет акьас.

Хандин рушак лишан хъикIас
Адифе уьч агъай хьуне.
Ме ханлухин кьимат айе
Якъут, мержан ицIай хьуне.

Рази дава ме кардил хан,
ГьамидахIан хъухасе чун,
Агъай хьуне. Iуьссе касра
ХабкIилара хъугIвас хьуне.

Багьагь ягъа, атIай чара
Хъухая ми гимиш, къизил,
Ме сефера хьуне рази
Язна хьуне гада гьагс.

ЦIикIин хьуне яхцIур ягъа,
Вари дуьнья алдий мисал.
БулгIвел агу инсанари
Акьай хьуне дуьгIве мисал.

Дуьшуьш хьунде Iу рекъкъуьн сив,
Муьррисра лап майдан хьуне.
Iуьссеттира карван девлет –
Гадайисра девран хьуне.

Генара ми хъупуне гис:
«Зун балугъ э къутармиш вун
Те вахтари лап акьунде,
Сагъ хъахьасе ге дадра ве.

ГIутIу кьурай хIалал гуни
Хьибу ягъра алаттархьай,
Дадан багухъ хъугIвай хьуне,
Хьуне муьрра, ав, хъалчархьай.

Шад цIикIинар хьуне хъакьай,
ДуьзгIвеларра хьайне джилил.
Хъаттакьуне хIакият чвас
Агугуна IуркIар магьир.

Пилоткайикас баллада

ГIачахъуне джилар завар
Ругъу гIаджал агвая.
ВахIши тIурфан якьу багу,
Гуллаяра угъая.

Инсафсуз ме дуьгIуьйира
Къарсур акьай якьу багв.
Iакве дуьнья бадала женг
Ая дуай дадна бав.

Шинеларра аликIина
Ая уьлкве, зе Ватан.
«ГъалибгIвел чаз!» Агъай гафар
Ватан бадал ицIай джан.

Эх акьуне солдатари,
Руху джилин ухIай пай.
Ушуне IэмкI, пар шуне
Са чIиб джилихъ гIвай гьарай.

Ватанифас лап вархари
Къати дженгер хьуне гIвай.
Цуппе къастар, руьхIдихъ гьунар
ГъалибгIвалихъ алитIай цIар.

Шарвилийин тур гъуджуне
ДегIуьйин йуркI багв акьас.
Ине туба уьчин бавас
ГъалибгIвелин ягъра хъухас.

Фатхьи адум дакьай гьич хаб,
Душман керхьай лакарик
Женгерира векIехI э ге,
Зуьлер кихьай заварик.

Садпуна гихъ хьуркьуне цIай,
Гуллайи йуркI акьай буш.
ЗагIиф хьая гьар легьзейи
Лихьай адум, дахьай хуш.

АлатIтIуне джилил солдат,
Эхир хьайеф хIар хьуне.
Эхиримжи гаф дустарис
Агъай нефес дар хьуна.

«Дагъди хIуьри, вархал иде
Зе Iашкъ але гадайис
Хабар къатин, хIар хьурай гис.
Къуллугъ акьай Ватанис.

Руху дадра фишти кIинчи.
Упуна гаф, гулуне сес.
Гадайис затI хъайцIас кандий
Эхиримжи дуай нефес:

Ме пилатка, ме ире хIад
Аманат эй хIуьрисра
Чунра хъугьат, ядигар эй
УхIурай, уп уьчисра.

Солдатари мин дустарис
Дафаттихьай вархалди
Вархал хIуьрис хъугьатуне
Кеджна ишкил кьехIалдин.

Пилоткара тич хъушуне,
Вахтар шуне явашдис.
УхIай хьуне багьа савкьват
Гадайира, мин ящдин.

Къа исар хьай, джегьил-жаван
ХIазур хьуне аскер хьас.
ГучI дава мис, армис шуне
ГIаян хьасе мин дадас.

Вафалу э дадан кардис
Алдий кIилил пилотка.
ИслахI зегьмет ухIасе ги
Кан хьучи, джан – Ватанис.

Гьамишанф ду канегIвел?

Вунра ий зе Iакве умуд
Зе кьисматин, ягъарин.
Дагъларилас, нацIварилас
Вахъди ял зун акьайий.

Ме аджугълу терс дуьньяйи
Адавайде секингIвел.
Тек са вун зас кандий, валлагь,
Тек са вун ий ширингIвел.

...Вун гъузунай секин багу,
Ве уларин нурари
Айий вазун пашмангIвелар,
РугъугIвелар цуларин.

Айвандил вун ерхе дехIал
Гъузунайий зун бадал.
Ве берхIемра, чуьлле рангар
МичIегIвели зас дагъвай.

Унакьуне вун зас хулас,
Секин, ун сес адавай.
Ламус Iакве ицIай нурар
Сара затIра кандавай.

Ине вун зас ругъу хьиттар,
Ве IуркIуран куьчегIвел.
Ве утагъин, ве къазмайин
Баракатра канегIвел.

Ахпа шуне хьин чуьлларис
Гъазе вазун Iакварин.
Хил-хили ай, IуркIар сад эй
Арайриас тукарин.

Iуьт ий суьхIуьр, билбил рахай
КанегIвели ацIуна.
Зигьиндиас гуладава
МегIнийин ун, тегунан.

Вун хутурфу тегьери зас
Суал-джаваб ицIайий.
Дупунде ве гафари зун
Лап чем суман уцIайий.

Вари Iакдвар гулуне лап,
Зулуматин Iуьш хьуне.
УцIуне ме IуьшигIра вун
РугъугIвелигI буш хьуне.

Зе IуркIура кьайий гьарай:
«Гъузе вун, руш, яваш йухь,
Хаб хутурф вун, менете джан,
Амма джанди акьай ухь.

МичIегIвели уларигIас
Алачух зав гьаттуне.
Секин хьуне билбилин сес
Арсуран хор фаттуне...

Шуне исар гел хъадавай
Умуд завул уцIуне.
Хъушуне вун, хъушуне вун
Зе йуркI-джигер угуне.

БуIуна рекъкъ акьай давам,
Чуьллериас гIвай хьуне.
Гулуне зе хиял тамам,
ЙуркIуралра цIай хьуне.

Мулдин тукар атIай-атIай,
Завул хIадар агвай-агвай

Аттихьинс Iуьшра хьин
Артух гафар гьич дагъай.

Заву, вазу, тукарира
Гафар агъас акьадуй.
Агь, хьибу гаф дупунде вас
ЙуркIураас агъаду?!

Упуне вун яваш-яваш:
– Сагъ кьурай вун, гьелелиг.
Зе йуркIурас шуне капур,
Зе хиялар – сериник.

Зе йуркIура, зе зигьинди
Те вахтарин гIалавин
Са бицIи цIай амей ая –
Iашкъи – гьевес ягъарин...

Хъа канегIвел ме джиларин
Гьамишанф ду, Iуьмуьр хай.?!
Давайчи хьин ялар дакьас
Гьалав акьай, хIалак хьай.

Инсанин ул

Са сефери хье дагъларис
Диф, угъал, кулак тIурфан
Айегуна, шуне гIурчас
Са кесиб кас, гужлу кIубан.

АммагьичгIурчджикIиндава,
Бада шуне ягъра хьибу:
ХIалак кьуна дифарира,
Угъалари кьуне ябу.

Хьимудна са дагьарилас,
Хьимудна са ачIарилас

АлайчIунс, джикIиндава
Гьич са затIра, дахьай дава

ХIуьруьхъди че хъакьуне ял,
Гьалак хьуна, хьуна лап гаш,
АгъикIай кIул, чIир хьуна чIал,
ХIисаб акьай вахтар саваш.

Дагьариас айий джигъир,
КуьтехI дахьай ме рекъкъ айий,
Даттархьай мисаас сир
Гур пашманди хьуна Iайи.

Са арайи агуне мис
Пашман рангсуз мичIегIвели
Са затI ая, гучI хьуне тис
Гьаме карди, ме гучIгIвели.

Хили ге затI гъуджуне ги ,
Алдаркундеф ий ме са затI.
Алдаркунде ий Iаламат
Са джуьрейин дагьвай некьиш.

Яшинди ме касдисра гьич
Мишти затIар агуфтава.
Нас хIая, вун чин ухь, Аллагь,
Мин хилисра адифтава.

Амма хили гъуджуне ми
Хъайне шеъ фай хIуьрис руху.
ДжеметIатра хьуне мехIтел:
БицIи, ахIаф, руху, даху.

Сайисра ме хIархьундава,
Тур фацасра хьундава.
Са азгъун-терс девлетлуйи
Гъуджахил ме шеъ хьуне.

Хула адавай затI адава.
Тек гIуран кIарч хъадава,
Джакьвалан нек адава
Аме девлет михъра хъая.

Гимил вари гунтI-гунтI хьуне,
Маса ицIас хIазур хьуне.
Фай адине мич шагьидар
АхIа кьулар, тунт хьуне

Девлетлу кас. Са бугура
Хьуне ме шеъ. Къвалал сейе
Къизил манат, чвас агурай.
Гъуз инсанар кейна-кейе.

Къикъкъе хьая затI але къвал,
Девлетлура хъиле угай
Чувалра фай са хIуьрис гвай,
Сара хьуьрис, пулар хъухай.

Чувал ацIу къизиларра
ДехIалахъ ми фахъийне.
Ушуне бад зегьметарра,
Акьай хьуне туьгьметарра.

Утучира хиларра кIил,
Арайис затI адиндава
КIисал хьуне чувал къизил
БарабаргIвел агундава.

Гаме кардин ери бина
ХIар акьас мис кан хьуне.
Арифдарин бугус шуна
Мифасра хабар гъуджуне.

Гъавурди чин архьадава,
Герек дава кьай хIуьджетар

Гич яшинда агуфдава,
Час хьуфтава, чвас минетар.

Акьуллу кас хутурфуне
Терезилле ме затIунас.
ГунтI хьуттарис ги упуне
Ламу-агъур дуай нафас.

Ав, гъаме шеъ, чвас агвайде,
Инсанин ул э, зе дустар.
Гьич даима даацIайде,
Гъвандиласра къикъкъе иде.

Риваятин пара вахт э,
Зас ицIайдуй ми секингIвел.
Засра хIая: дагуб бахт э.
Бахил-къаних ул, чиркингIвел

Уларис-къанихгIвел хъайе
Тин вари дуьнья-ацIастава
Ул, вари хьасе чукь
Гис джиларил дахьурай
Гьич мукь.

Баван хил

(Кьиса)

Агъая хи, Iайе, къикъкъе Iазари
Хъучадуна, цулин пеш эй, рукъкъуна
АтIусайде
Фанар эй.

Бавра айий, лап эхъ суман, пашман эй,
Джагвар хIайван рукьай раккарихъ
КIаре гIаджал
Гур кафан эй.

Хулан гъвадис хутурфай са джуьрейи
Эхиримжи гунтI акьуна кьуватар
Упуне ге
Легьзейи.

«Зунра кIея, фикьая хьин, вахт э, шинюккар
Амея зе, давамар кьай Iуьмуьрар
Пагайин ягъ,
Хиялар

Амма мукьу хьасти зунра мягIфейис
КетIатI зе хил, кедагъ гьаме гъвадикас
Хабар тин хIуьр –
МяхIлайис.

Шинюккарис туьмерар ме хилилди
Акьахилди баван хилин ширингIвел,
Дуахилди
Уьчилди...

Хьир кIигуна, хилра рукъкъар акьуне,
Кедагъуне чпин хулан гъвадикас,
Фикир вархас
Ушуне...

Ягъар, вазар гIвай ушуне вархарис,
ЦIейи ягъра Iакварра фай адине,
Сус адине
Раккарис.

Баван васи цIейи хьирав рукьуне,
Хулан дарди, иджеф – Iайеф явашдис
Гьагирасра
Лап хьуне.

Даху бавра са улиас хутурфай
Шинюккарис, гуьр гидахIан хуш давай.
Iуьмуьр Iуьшав
Гьатай ай.

Амма гуьрра ахIа хьайий, ачух хьай,
Гъазе чIирил келар суман дуьруьхIай
Лап азман хьай,
Артух хьай.

Амуьргуна мехIтал хьуна дад, бав,
ГучI хьуне гис, хъуркьу суман тIурфанар,
Лап Iазарин
Терс гIалав.

Дардарикас пуне еирра къуншийис
Ариф кас ий гьич сагала Iуьмурдин
АйчIу дакьу
Къаншарис.

Фикирар кьай, арифдари упуне:
Бахтар хайдеф шинюккарис ге бав э,
Баван хилив
Рахуне...

Андава бав, яцIа ая Iуьмуьрдин,
Амма кьиса учIуная зигьинди,
Iазиз бавар, чин дахуттар магъа гьич,
Ге баван хил арш хьурай чве фикирдин.

***

Махъуха вун. ГучI махьа вас,
Минат макьа
Махъуха вун я паччагьрихъ,
Я пайдахрихъ.

Я хIакьгIвелихъ, ве душмандин
Нягьс хиларихъ.
Вас исляхIгIвел игьанатис
Агваракьай.

Махъуха вун Iуьмуьрдихъра
Зиян цIайде.
Я IуьхIвейрихъ канегIвелин
КIесди дехIан.

Амма хъухь вун завул але
Тек Аллагьдихъ.
Шувахъ хъух вун ве йуркIурав,
Вав рахайде.

ГучI махьа вас азгъунрихъас,
ДуьгIвейрихъас,
Дустарихъас гучI хьурай вас
Са чIукь, бицIи.

Дурна

Найч хъугIвая, Iазиз дурна,
Нее джилис, уьлквейис фи.
Завул мегIни угъай-гъургъай
Зе йуркIурал лихьай ифин.

Хьидарилди, амуьргвасе
Зе йуркIура муг акьуна.
Зе гуьгьуьлин латтвай уьтIуьл,
Вав файе дард зал рукьуна.

ХъугIвая вун, йирхе рекъкъер
АтIай-атIай, кьуват джанди
Акьуна гунтI, дахьуна тунт.
Iурдар дакан, хьидар кандий.

Хиялриас хьин Iуд э сад,
Зун шаир э, вун къуш азад.

***

ГучI махьа вас гъазе пулар
Лап гулучи.
ГучI хьурай вас ахIмакь касдин
IуьхIвейрихъас.

Iуьмуьрра ва пуларихъди
Хьучи дегиш,
АхIмакьрифас тIалаб макьа,
Вас минете.

Ахпа буржар хъайцIасра гьич
Хьастава лап.
Намерд касдин бурж гуж э хи,
Ай, джан девриш.

Дишегьлифас тIалаб макьа
МуьхIуьббат,
Канихилди вун лухъайде
КIеджар сусан.

Сайис ицIай, сайифасра
Хаб фаттвайде.
Бахтар уьдигь, дагвахилди,
Вас мусибат.

***

Мукьу хьайде гIаджалис –
Душманис кIаре,
Рей ицIайде лишан суман
Зе Iуьмуьрди
Джагвар пайдах
Гъагьадвай кIилил зе.

Къисмат

Чайгъунарин чиг рагъарин арайи
Са серхIятил мегъуън дар чвас агвасе,
Танна кулар Iу бугухъди дикIина,
Дувуларра лап Iу джили икIина.

Даралас хIаким-сагьиб фиш эйчи
ДахIай айий, аршдис шуна умуд-луж
Iу къуншийра исляхIгIвелил яшамиш.
Са джуьрейин гIвайде хилди яшайиш.

Чуьлле завар кIиларил хьуб макьсад ий,
Кьулкьул-серин хиял дахьун ге шад ий.
Кандуй гисра бахил цIаяр куькIуна,
Кандий сафа дурна завул тIушуна.

Сад акьайи дарура Iу гьукумат.
Гьар са инсан хьун бадалди саламат.
Гич дагъузай зегьмет, дуай датIуна,
Нафсунас рекъкъ, чIире ният атIуна.

Мурадра ий са багус хъен иб гинра
АпIкьанасти, ахпа те багв-серинра.
Чайгъунринра чиг рагъарин арайи
Са серхIятил мягъуьн дар чвас агвасе.

Сонет

ХъаткIадава батIар рушар КIатруха,
ХушгIвелилди гIвая гьагуьр шуварис,
«Зас канде вун» – майдан ицIай сирарис,
Гъузуна чеб тIурфан, чайгъун, басрухин.

МуьхIуьббатин пак маканра
Рагъухъанин нурарикас далда хьай,
ЙуркIурара Iашкъи-ялав джанди цIай,
КанегIвелин шегьре рекъкъуь джан ицIай.

Рутул багу ве мухурис асланар
Адархьасе, лиIарира сирнавар
Акьай заву, IуркIурара гIалавар,
Эркек диши са гафар э асланис,
Гиса гьава сара джуьре хьафтава
Гиса айе рагъари мичI цIафтава.

***

Агь, Шемсият, са джигайил хьугуна
Якьу багу тукар ая дуьруьхIай.
Ачух хьайа зи фикирар, зе руьхI, хIал,
Артух хьайа вари Iакввар дууна.

Вун хъадавай ягъ дахьурай жегьнемди,
Тек са элкъ ве рагъна ваз э алеми,
Са джигайил Iуьмуьр ушуб идемин.
Бахт э, валлагь, емиш э зас женнетин.

Вун дуьньяйис ицIай ая куьчегIвел
Кам хьастава гьич са затIра джиларил,
Гьар легьзейи бахт дикIая кIиларил
Зе къул, зе гъвад, чуьлле завар ахIагIвел
Вун э гуьзел, зе йуркI, джигер дилав мез
Са итталра хъандава захъ, хуш э сес.

***

Са пай дуьнья, вари алем, каинат,
Ве Iакварив, ве тукарив ацIуна,
Ве теменар зе джандгIра уцIуна,
Са вун бадал заву рагъар – Шемсият.

Зе Iуьмуьрис ери рангар адине,
Ве улари джан хая зе гьисерил,
Зун гьейран э якьу багун сесерил,
МуьхIуьббатил агубарра-зе дин э.

Сагъ акьурай ле вун айе вилаят,
Вун зас ине бахтарин пай, Шемсият
Гьуьлил айе секин хьуне мусибат.
Эркин э зун, секин э зун джиларил
Фацасе вун, даима зун хиларил
ХӀархьа касдис девлет э хи муьхӀуьббат.

Этюд

ДехӀалан нацӀул яр,
СекингӀвел зарул.
Ундакьай, алдея
Къирияр завул.

ШуьргегӀвел хьиттарин,
Ахунис гӀвая.
Пак шикил нурарин
Заварил гулая.

Хьиттара гьишая
ХӀуьлихъди тӀушай,
Кулакра зурзая
Явашдис хьиттал.

ЗарулгӀвел уцӀая –
ЙуркӀуран иттал,
Якьу багв секине –
Дуьньяйин рангар.

Зе руьхӀра эркине,
Артухе чӀалар.
Ӏуьмуьрдин дехӀале –
Джагваре чӀарар.
Зе юруш сахӀале –
ДехӀалан ярар.

КIатIрухис джигъир

(циклиас)

Зун дакIарихъ гъезуная
Акьая зун гужлу гьарай.
Шамсият, вун найса ая,
Акье вун зас са чара.

Цилик кейе сеIэтира
Тик-тик акьай, гъузадава.
Зе йуркIура тахъ-тахъ акьай
Секинди зун атадава.

ЙуркIуралра хъугIвай гафар
Сифта вун зас агъай хьунде:
«Зун рази э, зун рази э»,
Вун зав хушдис лап рахунде.

КIвал хъахьасе гуьзел вахтар,
КIвал хъахьая ве ширин сес.
Даралахъ вас икIинде пIац,
Ве шад гафар, ве ширин мез.

Сифта хулас адинде вахт
Ве хуларин куьчегIвелра.
Ме арайи джикIине бахт,
Ве йуркIуран гIанегIвелра.

Ве хуларин хушгIвеларра,
Ве суьгIбетрин нушгIвеларра
Ве шинюк вахт ушу джилар,
Ве IемкIэрин аме сирар.

Вун ягъ суман ачух хьуне
Вун тук суман артух хьуне.
Якьу багу мегIнийин сес,
Гъагьадуна гужлу гьевес.

Ве йуркIурас рскъкъер дуай,
РуьхIдисра вс дарман ицIай.
Айвандиллс магьир диван,
Акьай хьунс засра дуван.

Диванилра укьуне вун
ЙуркI, джакьв суман, тап-тап акьай
Къужахламиш акьуне зун.
Китан къвалахъ мяуяр кьай

ХIайван чIалал айий рахай.
Ме вахтара вархас шуне
Ме вахтари зун утуне.
IамкIекасра вас унакьай.

ЙуркIуралра гелар акьай.
Гьар сесуна унакьай вас,
Вархал хIадар дагвайра час.
Вун хъадавай четине зас.

Яшамиш хьухь, дуьйил тIушуб
Вун зун бадал рагъра э ваз,
Зе канегIвел – ухIая зун
Вун дахьучи – рухIая зун.

Са терефдихъ гIвая ягъар,
Хаб кIилихъди хъугIвадава.
Зе дакIарихъ хъайне Iуьшар.
IамкIекас вун рахадава.

Шамсият, вун IамкIекасра
Агвадава, рахадава.
Хъухастава гьич са касра
Зас сара бахт агвадава.

Цулин багъдин адархьай пеш,
Адархьу пеш зе йуркI э гьан.

Зас къушарин вахтар эглеш
Куьч хъахьайде хьунаду гьан.

КӀвалас дагӀвай ая улар,
Ве уьнетӀрин тӀарамгӀвелар,
Милайим сес, гӀадул унар.
Ве курарин тамамгӀвелар.

Генара зас хуш э ягъар
Заву айе Ӏакун ярар
Туку ая дуьз дугунар,
Дагъди айе хӀайван-малар.

Варитарин себеб э вун,
Вариттарин метлеб э вун
Ве уларин гужлу Ӏаквар,
Ве Ӏуьмуьрдин нурлу ягъар,

ЙуркӀуралас гӀвастава зе
Маса гьичра цӀастава зун.
Коридарри аруцайде
Адумарин тӀарамгӀвелар

Къвалахъ укьай, вун рахайде
Ве чӀаларин камалгӀвелар.
Зун дакӀарихъ гъузуная,
Хиял завус ушуная.

Унакьая вархариас
Вархал иде ватаниас.
Къирияр зун ве багухъди
Гьатая вас саламар фай.
Емиш дагвай ме цулихъди,
КӀили гӀвайде мурадар цӀай.

21.11.02 ис.

Элегия

ДуьруьхIай кулак татаб дарарив,
Дарар рахай хъуьхъе хьунай пешерив.
Адархьая, адархьая са-са пеш,
Гулас акьай гел къадавай завун хвеш.

Мукьу хьая йуркIурав йуркI секиндис,
Пас алатхьай терс вахтарин эркиндис.
Ве йуркIура муг акьас зас кандея,
Къизгъин ялав куькIай хьурай джандирра.

Мус къужахис, къаншарис гIвасе вун,
Вакас чара ме дуьньяйил хьасе гьан,
Ве назик йуркI мекIерикас ухIасе,
Са бицIи кIус мус вун, руш, ицIасе.

Валлагь, гуьзел, нур э джилин, зе хьид э,
Шумал буйдив рахайдеттис сувар э,
Сад Аллагьди халкь акьунай девлет э,
Зе къаншарис шав, е руш вун, минет э.

Бахт э джилил къужахламиш акьу кас,
Тикрар дахьа батIаргIвелар хьуна хас,
Зи гьиссерил звал хая вун вулканин,
МааргIа йуркI лап къаб суман фенжанин.

Сад Аллагьди такабургIвел иная,
Сад Аллагьди даугурай зун суманф,
МуьхIуьббатин багъиш акье легьзеяр,
Зе Iашкъунан гужлуттар э лепеяр.

Зе хьидарихъ бегьер хьасе бегьерин,
Зе хьидарихъ рагъар хьасе сегьерин.
Амма вун заз «Ваъ» гаф магъа,
НяхIс цIаярил мауга зун, Шамсият.

МуьхIуьббатис яшар багъа дава гьич,
Амма канеф бахт дагуна пуч хьасе,
Зе гьевесин хер мааргIа, Шамсият,
Зун джиларил тек маата, Шамсият.

Зун угайде угIастава цIаяри,
Вун резигIвел йуркIураас ицIасту?
Белки, белки, Аллагьи хьин акьай сад,
Зе сефил йуркI, рагъ адина хьасе шад.

Вун агуне – хIадар куькIай зав суман,
Вун агуне – шад хьидарин чIав суман.
Гъузар акьай зе вахтарин йигингIвел,
Рукьай залди даимгIвелин ширингIвел.

МуьхIуьббатис адава яш, вахтарра,
МуьхIуьббатис шад легьзейрин бахтарра
Ишлемишра кьуна канде гьар легьзе,
Вахт хьугуна джан алеттар кьесра э.

Зун суьхIуьри буй-бухахин файшуне,
ЕсиргIвели ве улари дууне.
«Ваъ!» магъа вун, «Ваъ!» магъа вун, Шаисият,
Сараттив хил майцIа гьичра, Шамсият.

Вав дуьруьхIа са бахт тин зас, Шамсият
Вав рахайде са вахт тин зас, Шамсият.
Исар гIвасе гьич дагъузай са багухъ,
Хъуркьасе вахъ мекIна тIурфан вун захъ хъух.

Ве чIарарил Iурдар хьасе, Шамсият.
Сара джуьре акьучи вун, Шамсият.
Шав са джигил гьатас вахтар, Iуьмуьрар,
Шав сад акьас хье хиялар, фикирар.

2002-ис

Арш

(сонетарин таж)

Гетин дагъдин гьаге кIена ая зун,
Къуругь нацIвра гIвая Каспий хIуьлуьхъди,
Тарих хъая зун рухунде хIуьруьхра,
УхIай абур мерхIем цулин аязин.

Ав, кIунтарил бине хьуне хIуьрарин,
Пара джилар хъайчинра лап кьвалариxъ,
Капурарра ухIай хьуне къакъариъ,
Душманрихъас ухIуб бадал дадари.

Зе Дагъустан, вун ухшар ий хIайванис,
Джан гъуджайде, идже гIурч эй инсанис,
IэмкIна иар гIачахъайде ий вахтар.

Хал-мукь дахьай, мукъу-кIилиф гьаттархьай,
Гулуна рекъкъ, гьар багухъди аттархьай
Завариас даугъай хьес шад бахтар.

II

Завариас даугъай хьес шад бахтар
Iазабна гуж алаттихьи кIилилас,
Са кар дагIвай идеминра хилилас
Зе улари кьатIай ая дуьз тахтар.

Миллетарра са хизан эй, даях хьай
Лакар джили лап мяхIкемдис ачархьай,
Лап кIилара куьче рагъар гьучархьай
ЩIейегIвелар зас Iуьмуьрдин дамах хьай.

Дербендис гIвай, кIелна нафт хай вахт дава,
Дагъ-дерийис бул хьуная машинар,
Гележегдин э гьамуьрра лишанар,
ЩIейе рекъкъер ягIа амий агвая,

Гьар дардунас джикIай дарман, хьай дава
Багайинра мукьу акьай чвас вахтар.

III

Багайинра мукьу акьай чвас вахтар
ГьавагIвелар зе IуркIурал алдея,
Мурадарив ягIа амий элхъея,
Ери гIуьндуьр са бахт хьуна зас агвар.

КIил гъагьадвай, рекъкъ ицIая тукари,
Къушарира зас мегIнияр агъая,
Зас зе джилин гуьзел девран агвая,
Зун уьчилди дуай ая хьидари.

Зун вархалас чуьпихъди хай Iаквари,
Зе гьар са ягъ алдаркая суварис,
ФагIле э зун са куьс ицIай хиларис,
Желб акьая багагь хьайди курари

Зе келлайи битмиш акьай бегьерар,
Агвар акьай инсангIвелин тегьерар.

IV

Агвар акьай инсангIвелин тегьерар
ЦIейе кIукIуш хьуна ухIай яхI-абур,
Джил алдаркай, хьесра ицIай гуж-сабур,
Хияларис гIвай гьар ягъан сегьерар

Джилихъайра алдаркая зе кIукIуш,
Тестикь акьай гуьлуьшан ягъ, Iуьмуьрар,
Къурмиш акьай хIахълу иде фикирар.
Джилин рангар, варриттарис хьай сархуш.

Джилин ругар, гIава, хIуьлар акьай хуш
Руху дагъдин халис ишкил агвая.
Дагъ-дерейи уьчилди зун дуая.
Ватан, ватан вун ширине, валлагь зас,

Тек гъурбати хьутти цIасе, кьимат вас,
Зе гIунарил дуьруьхIая бахтлу къуш.

V

Зе гIунарил дуьруьхIая бахтлу къуш,
Багьа э зас зе Ватанин кIукIуш – арш,
МертегIвелар, такабургIвел, IуркI фараш,
Шад либасар, шад атирар, гафар нуш.

УхIая зун руху джилин булахар,
УхIая зун секингIвел зе дагъларин,
ГуьзелгIвелар туку айе багъларин.
Гуьррин тагIриф акьасе зун дамахис.

Гагуьр гьар сад зе Ватан э, зе джан э,
Четин ягъан зе дестег э, куьмек э,
Ватан ухIа идем э лап, эркек э,
Гьар гъвандикас панагь хьайде макан э.

Ве гьар ягъан вун ухIайде секингIвел,
Iуьмуьр бадал ицIайде вас ширингIвел.

VI

Iуьмуьр бадал ицIайде вас ширингIвел,
Азад рекъкъ э, ме гьуьндуьрихъ дуайде,
Малайик эй, гележегдив рахайде
Ери-бина хIар акьунде секингIвел.

КьехIалрив хил руху джили ицIасе,
IуркIуран Iакв, кьуват гьагив рукьасе,
«Белли» эркек, вав дуст суман рахасе,
Руху джили лайих гафар агъасе.

Зе ягъарин, зе Iуьшарин компас э,
Маканарин агуб э лап, либас э,
АзадгIвел зас багьа э лап, чара э.
Рак дахъуна лазим гафар упуна,

Пашман ягъар йуркIуралас ушуна,
Фарман э зас, лукьман э зас, гьава э.

VII

Фарман э зас, лукьман э зас, гьава э,
Агь, легьдеяр даимгIвелин лишан э,
Ме дагъларин къилих э лап, мизан э
Гьар гIузурдис, гьар дардунас дава э.

Э гьан Iуьмуьр мишти бицIи легьзеяр,
Эседасра агвар акьу эркекгIвел,
Манарован хIадаринра герекгIвел,
МуьтIуьгI акьу къарабасар, мезреяр.

Ав, дуьньяил Iаламатар агвая,
Илимдирра уьчихъди хьин дуая,
Агъзур исар шуний китаб адавай.
Артух хьая IаквегIвелар джиларин,
Къадир хьая хьин рухунде джагайин,
Инсаният багайихъди лап гIвая.

VIII

Инсаният багайихъди лап гIвая
Хье халкьарра са хизан эй, сад акьай
Хьахилди лап, аранна дагъ шад акьай,
Гьатта негри йуркIуралас дагIвая.

IемкIекасра гулас акьай дакангIвел,
Наполеон магълуб хьунде, рекъкъерин,
Гел гулунде иблисарин геларин,
Терг акьунде пайдахарин талангIвел.

Мангъуларра – Магъу дере агунде
Ахпа чебра гел хъандавай гулунде.
Найса ая?! Амма Ватан, Ватан э.

Темурленгра Джалгъан дагъдив рукьуне,
Асил-насил зе дагълари угуне
Ме тарихи гуьррис инде гьижран э.

IX

Ме тарихи гуьррис инде гьижран э,
Амиранан джилик кее куьчегIвел,
ЦIай хъатIкIина, хьес акьуне иджегIвел,
Зе IуркIуран цIайин-руьхIдин иман э.

Зе багъа джил цIаярикас хьунайф э,
МекIна тIурфан лап вархарис акьунде
ДушмангIвелар джиларилас гулунде.
Iуьмуьрдин цIай девлетрилас канеф э.

Къавкъаз дагълар, ве кIукIушрин сан-хIисаб
ХIархьастугьан гележегди зас яраб,
Гьелелиг зас сир хьуная ве агуб.
Амиранар, цIейе кIукIуш дахъайде,

ЦIейе хIадар завариас агвайде,
Заварилра гъагьадуна хилин тIуб.

X

Заварилра гъагьадуна хилин тIуб
Iазиз канеф, агубари дуая,
IуркIура ай, зун тукарив рахая,
Гуьррин ниар хьуная зас валди шуб.

Хьидин рагъ эй йуркI мухури рахая,
Билбиларин назик мегIни адине,
Ге мегIниас зас зе Ватан агуне,
Ге баяд э, сеIэт суман лихая.

Гьич цулихра дахьурай ге пашман эй,
Хьидихъдирра цIейегIвелин лишан эй,

Дурнайрин луж завариас ушурай.
Зе маканар агъай фикир шад э, шад,

Уьттиласра ширин э ме, дад э, дад.
Душманари фи канчинра упурай.

XI

Душманари фи канчинра упурай.
Шерик хьуна ме вахтарик шадгІвелин,
Хьидарин тук, даглурай ве дад джилин,
Гьар мажлиси вахъ ад хьурай, турра ай.

Навбагьарар адиная суфрайил,
ТІеІэм агу, ве ІэмкІерин бегьер э,
Белки рагъ э, гьагихъ хъайе сегьер э,
Зегьмет хьуна адинайде арайил.

Шарвилийин негъилиас адинде,
Расуланна камалиас агунде,
ХІакъикъатин ухІуб бадал верцІигІвел.
ЙуркІарира акьуфра э час буйругъ

НяхІс ягъарин варха акьай тІурфан юргъ,
Мукьу акьай час дуьгІвейрин ширингІвел.

XII

Мукьу акьай час дуьгІвейрин ширингІвел
Зе Дагъустан, вас даиме канегІвел,
МичІе Іуьши хай гъарибис ІаквегІвел,
Зе гафарис ицІай къудрат, дерингІвел.

Зе канегІвел, валас гужлу даим гьисс
Адава гьич, вун хъадавай четине,
МуьхІуьббатин лепейри зас ширине.
Захъ гъузайде хъадава вахт, я ягъ, ис.

Зе хиял зе Ватанисра ухшар э,
Битмиш хьунай зе Іуьмуьр э, яшар э
Ватаникас раху легьзе зурба э.

Зе гьавагІвел, нейе аршдис рукьасе,
Дагуна арш, гьагишти вун рукъкъасе.
Ваъ, дахьурай, дуьгІве э ме, туба э.

XIII

Ваъ, дахьурай, дуьгІве э ме, туба э.
Зе цІелхемар, нейе везин герек э,
Нейе уьлчме ве дардунас куьмек э,
Зас, шаирис, фи хал, демек, уба э.

Ме кІукІушил ягІа захъай адине
Фирдаусан камаллугІвел лап ухьтан,
ХІафизанна мертІе чІалар, мез рафтар
Саадайин игитгІвели зурзуне.

Ибн – Синан фикирри, кьатІ дахьайде,
Тарихарра лап чуьпилди дуайде,
Капурикас маккал акьу чатухъан.

Лап гуж, кьуват агу идже заманин,
Таъсир агу хье невейрис фарманин
Завул ади ери рангун рагъухъан.

XIV

Завул ади ери рангун рагъухъан,
Умуд ицІай, йуркІар ацІай шадгІвелив,
Гъар са хулас баракат хай садгІвелин
Туфанг дагу, бахт пай акьу гІурчахъан.

Зас агуне са нукьтІа эй завуас,
Ме нукьтІайи ая уьчин законар,
Ме нукьтІайи ая уьчин къанунар,
Зе джуьрейин агубарра агвай зас.

Булутарра якьу багухъ дикIая,
ЛиIарира илхIамилди ликIая
Са чIиб лап варт, валлагь, дустар, хьая зун.

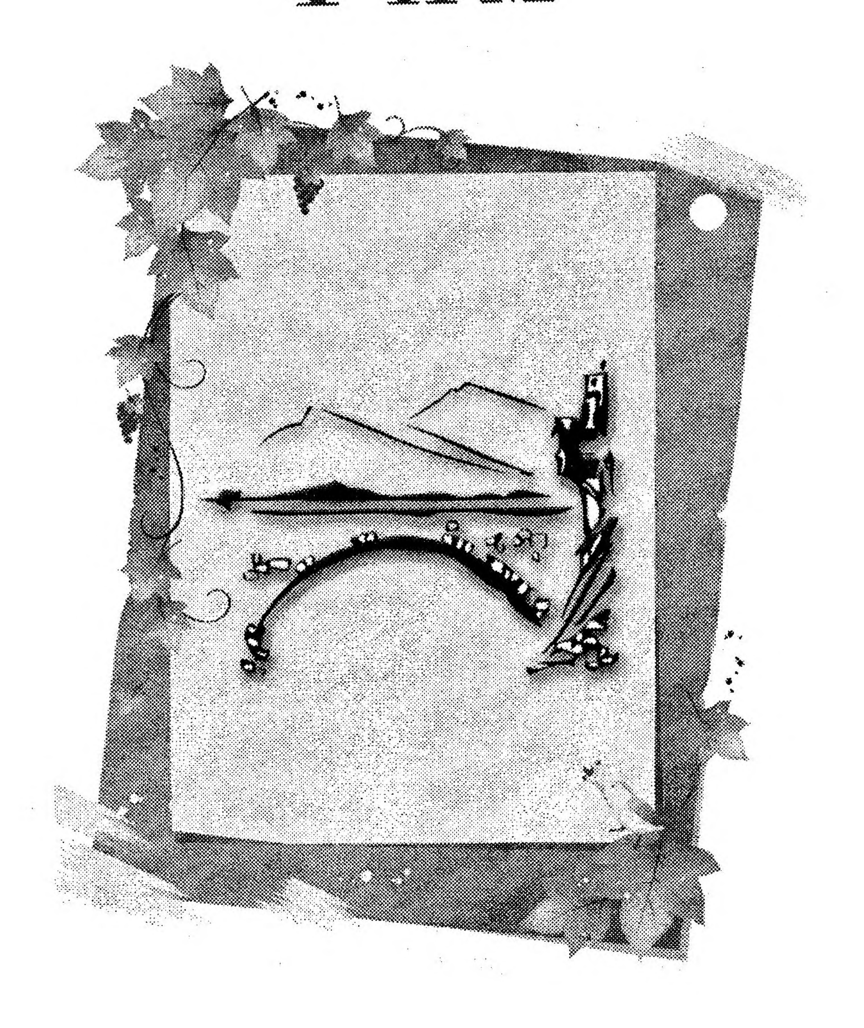
Ве йуркIура цIейе кIукIуш куькIуне,
Гьар са ягъан гьавагIвелар агуне,
Гетин дагъдин гьаге кIена ая зун.

XV

Гетин дагъдин гьаге кIена ая зун,
Завариас даугъай хьес шад бахтар,
Багайинра мукьу акьай гвас вахтар
Агвар акьай инсангIвелин тегьерар.

Зе гIунарил дуьруьхIая бахтлу къуш
Iуьмуьр бадал ицIайде вас ширингIвел,
Фарман э зас, лукьман э зас, гьава э,
Инсаният багайихъди лап гIвая,
Ме тарихи гуьррис инде гьижран э.
Заварилра гъагьадуна хилин тIуб
Душманари фи канчира упурай
Мукьу акьай час дуьгIвейрин ширингIвел,
Ваъ, дахьурай, дуьгIве э ме, туба э
Завул ади ери рангун рагъухъан.

Гимн

ОМАР ХАЙЯМ

Рубаияр

Чехирин къадагъа-къанун, рази хьайде
Нахъай ухайчи, мус, пара-чIукь ухайде.
Вари гьале къайдаяр вун ухIучи
Ухуб-арифдарин лишан баракат хайде.

* * *

Са джигайил дадуьхьайде мурадар хьая:
Са хили бакал, сейе хили Кулъан фая.
Гагишти хьин яшамиш хьая заварин кIенак
Я Аллагьдихъ дагъухай, я мусурман дахьай.

* * *

Камтихъай рахай, вунра хьасе кам,
Убур хъихь лап вун, рахая Хайям:
Агъу арифдарди инде, акье вун кьабул,
Iахмакьин кьабул макьа гьич дарман.

* * *

Эгер ве IуркI даугайчи канеттихъ
Iуьмуьр гIвасе къадри дахIай иджеттин
Уш, ягъар, Iашкъи-гьевес дагуна
Къикъе пар э лап ругъунде зиннетин.

* * *

Акьул-балугъ кIили ай яшамиш хьуб
Идже кар э, Iу къанун лазим э ухIуб:
Гашила укь, кичархьу шеъ гIутIасти
Сатти вун укь, лазим дава гихъ руцуб.

* * *

Даухагуна ме дуьнья зас хуш дава,
Пиян хьугуна, гьич са кар нуш дава.
Гьаме Iу тегьерин хьугуна арайи
Iуьмуьрис цIая зун кьимат, сархуш дава.

* * *

Чехир ухуб гунагье. ТегIди макьа, акье фикир.
Гунагь магъуджа, э ме Iуьмуьр
Джегьнемдис дишегьлинна чехир себеб эй
Гъайкиб дуьз дава, руьхI хьасе есир.

* * *

Хьин шадгIвелин булах э, гъамаринна дагъ,
НахIакьан тепенна къаяб, мерте иде булах
Инсан, Iагуас агвай дуьнья гIверш джуьре хъуьси
Усалра э, сейе багухъас емиши айе багъ.

* * *

Аллагьди хьес инде вахтар, вахтар э,
Я чIукь акьас, ярра беле – хьафтава,
Амма ягъар чвасра ицIай ушучи
Бурж дагъужай, паяр акьай – бахтар э.

* * *

Чукь къуллугъ акьунайчи заварис
Зе гунагьар къикъкъе хьучи таразис,
Зун Аллагьдин уьдигI уьзикъара э,
Iу хъуьси гьич хьуфтава зе гафарихъ.

* * *

Эгер вал алдаркучи дуьгIвеярин хъел
Эхиримжи кIус ина, акьучи вун мел.
Кесиб бадала; маса даичи вун дуст,
Архьасе женнети... Сивихъ – чехиринна сел.

* * *

Къадагъа дава арифдарихъай ухуб
Яра-сейли инсанин хIуьрметар ухIуб,
Дамах магъуджа гьич са мусра вун,
Ух чехир вун чIукь. Ух тек-бир акье са-са хупI.

* * *

Чехир IуркIуралас шуб кесибгIвелиас дава,
Я Iуьмуьрдин кIенас агьадвадава.
Ухайий зун IуркI акьуб бадала шад
Зе канеттикас хьурай зас дава.

* * *

Эгер гьар ягъа са кIус гуни хъайчи,
КIилилра – гъвад, укьайде мукьра айчи.
Сайинра дахьуна нуьквер, гьич сайинра лукI,
Заварис акьасий икрам, худа агвайчи.

* * *

Зун пияниска эйчинра, эй малла зурба,
Зе кIил-кIилил алдея, акьадава, туба,
Вун ухая иъ, зун тIибатарин миже.
Фиш хьекас вахIши э, масацIай уба.

* * *

Вун ругукас акьагуна инсан
Зас хIаф, хIайий вас зе Iашкъунан сан.
Ве тахсирар ду гьагуьр зак гунагьар хьуб,
Ун, жегьнемдин къаярис фикьас ицIае майдан.

* * *

Идже э, ве берхIеми улудар дахьуб,
Гуни бадала лап вархарис ушуб,
Кьиматисра кандава аметтар вари
Iуьмуьр багьа э девлетрилас, ахпа гуьр гулуб.

* * *

Аллагьин макьсад ва яратмишун арш-хьуне,
АрифдаргIвел, Iакьул, фикиррин ачухгIвел-яш-хьуне,
Хьин халкь акьунде дуьнья тIубалис ухшар э,
Гиса хьайде багьа алмасин къаш – хьуне.

* * *

Вариттарин бахт бадала хайирсуз зегьмет
Нас лазиме, хайир кедавайде, э валлагь, зиннет
Сайис бахт тин, са дустунас акье уьджгIвел,
АзадгIвелин рекъуьл хай шуван миллет.

* * *

Чехир ухай гуьрчекис йуркI-джан акьай
Иджи э; акьай дала дуьгIвеяр, сивар фацай.
Эгер джегьнеми канеттисра пиянискис
Джига цIайчи, дженнетис фиш хьасе рукьай.

В.ШЕКСПИР

I

ХIалак хьуна, кIес кандея
Дарих хьуна, улар ярхIай.
Кесиб агу, джандик кея.
Iуьмуьр пашман, кIеве архьай

Девлетлуйрис тамаш акье
ЯгIсузгIвелил яшамиш хьай.
Рушан намус-гIуьлин кIена
ТамамгIвелин терез дагвай.

Агвай кьуват есиргIвели,
Къанажагъдис акьай туьгьмет
Ачух йуркIар акьай негIнет.
ДугърӣгIвелис IайегIвели

ИцIай муркIар, акьай хIалак
Эгер дустар хъадуйчи захъ.

II

Гинра улар хIадарисра,
Мержанарис дава ухшар.
Джагвар ихьпар дава гьунар
КIаре синар – дава чIарар.

Дамаскин тук, ире – джагвар –
Ухшар дава хъуьсин кьулар.
Джандин дад-ни джанар суман
Таза тукус – са финжан э.

Тамам иде, агвастава
Я артух Іакв гин улари,
Зас хІайдева, пачагІарин
Сусарин звар, рукьастава

Гагихъ садра; са рагъ э ге,
Зе хал куькІай чирагъ э ге.

Танишра э зарбгІвелар зас
Лап заварис, аршдис гьава.
Чуьлле завул лап хуш аваз,
ПІапІиш къушрас хьунде дава.

Ярар заву, даран кІилил
Завар атІай лиІар алдий.
Дурнаярра къизил цІулил
Дамах акьай, Іуьмуьр кандий.

III

Вафалу э вун са симис,
Сара иттал хъуркьу дакьай.
Іу руьхІ джанди яшамиш хьай
Сад сайисра муьтІуьгІ дахьай.

Сад зе Іашкъи, канегІвел, гьисс
ХъадурхІуна джилихъ ая.
Сейе зе руьхІ, къири хьуна,
ИцІай темен алдаркая.

Пачагьлухин ширин хиял
Дахьунайчи, зун вархарис

Аттархьасий, джикIай таяр.
Кьимат ицIай шу ягъарис.

МагIлум дава цIейе Iуьмуьр –
Эгер палаш суьгьуьрчи зав –
Фачархьучи, кьасий фикир,
Са багухъди кьасий сирнав.

Багьа хьасий, зас хуш хьасий
Пачагьлугъин девлетрилас
Гьаме палащ, ухIай зе сир,
ДегIуь бадал дукьунде зас.

АликIина дамах – наз фай
Са джуьрейи рахай ая.

Варха багу, са дугунил
Акьай ая лахъунар.
Инсанра эй, фацуна зил
Алдий мисал, агуне.

IV

Бахтавар э, фиш дуьньяйис
Адинайчи Iамалиас.
Гьар къвалахъас, гьар джуьре гьисс,
Хайир дагъвай вас хIаттиас.

Вас дагвайде герек затIар
Фикьас дехIал акьай хьуне.
Себеб дахьу пашмангIвелар
Рагъ фучIуба агвай хьуне.

Атуне гел дугунарил,
Рагъ гулуне, ягъ ушуне.
Алдаркасе уьлквеярил
Варха ае, тIушуне.

Инадава фикьас херар
Акьуб бадал гихъай сирнав,
Дагъларис тунт ире нурар
Адиб бадал, куькIай гIалав.

Хутурфасий зун завуас,
Агвасра ий арсуран ачI.
МичIе къизил дехIалан зас –
Хиялриас икIасий мач.

Терс дагъларин парзаярил,
Гъузасра дуй, херар кандий.
Зун хIуьларин мурзарилра
Яваш хьастуй, инай джандил.

Океанри атIусайде
ДехIалан нур – зардин ярар.
Зун хуппахъай агвай ве Iакв
Вахъди гIвасий, акьай ялар.

Ягъар-уьдигI, Iуьшар-хуппахъ.
Сирнав кьасий цIалцIам хьиттал.
ХIайиф, херар хъадава захъ,
Кедава зак набуд иттал.

И. ГЁТЕ

Фауст

(монолог)

Меркв уцIуне, сел рахуне,
Гъазе хьуне майданар.
КуьчегIвелин ягъар хьуне,
Агъай хьуне дастанар.

ГӀадул хьуне Ӏурдин йургъван
ХъугӀвай цӀуьппе дагълариас.
Гисаас че хиял суман
Гъазе кӀусар суварияс.

ФагъучӀу ге джагваргӀвелар
ГӀуччая лап тапканас.
Тук хас кандий дагълар ая,
Амма гуьррик хьая канас.

Амма гуьррин джигайилра
Гьар рангунан халкь агвая.
Кас алдея дагьарилра
Шагьердивра гъургъая.

Хутурф, фишти гӀвайчи халкьар,
Раккариас шегьердин.
Азад нафас, тӀарам дамар
ЭркекгӀвелин тегьерди.

Выходной ягъ халкь акьунде,
ЦӀейис Ӏуьмуьр хъаинде.
Гъайшине гуьр лукӀ агунде
Подвал – демек – хаин эй.

Сеняткаррин бухаварра,
Куьрсар хьунай гъвадарра
Сейрдис ушу инсанарра
Церковриас пашман, мичӀе.

КӀакӀариас, иде исал,
Ахмиш хьуне сел суман.
Лодкаярра алдий мисал
Кьусуярра, гуя инсан.

Эхиримджи луьтквейи ай
Шегьерлуяр гӀвай ая.

Дж. БАЙРОН

* * *

РуьхI кIаре э.
Дихи, ашукь, дихи
Магъа алат
Вас къизилдин.
Къуй ве тIубар
Гьагисаас
Лап ушурай.
КетIас кьурай
Синин унар
Пак женнетин
Гьамиша зе
Терс кьисмати
Дафайшуна
Умуд-мурад
Зе йуркIура
Гуьр кетIасе.
Рукъкъу улар,
Пашман са тIинкI
Амейчи ве
Гуьр уцIасе,
АдагIвасе
Къуй ве мегIни
Хьурай вахIши
Хьурай наши.
Зе таж суман.
Къикъкъейе заз
Ве шад сесер,
Дахьай кесер.
Зун агъая:
Зас канде нагъв,
Давайчи багв
Хьасе зе йуркI.
Азиятри

АцІунай,
Іазайри зун
Фацуная.
Лап вархалди
Лал хьуная.
Алуркьуна
Ажугълу вахт,
Дагуна бахт,
Дагуна тахт.
Іаджалин къаб
Агъуйиврa
АцІуная.
Зунра, яраб,
Фикьас ая
Ме джиларил,
Акьай кабаб...
Мектебисра зун
УьцІуь иса шу.
Лап темпеларин
Арайира зун
ХІуьрмети айий,
Зас кьимат цІайий.
Миса зе йуркІра
ЕсиргІвели хьай.
МегІнияр, чІалар
Айий зун ликІай.
Сифта ягъалас
Лодзейира зун
Гъагьадвай завус,
Ксенжека атхьай
Іу кепекихъра
Шиирар пара.
Канде зас агуб,
Гуьзел ва ажугъ
Шинюкарис – бав
Кейе лап шулугъ.
Куьчейрин агуб

Рангсуз ва мичIе
Амма зас гуьрчек
Дакьайде магьлуб.
Кане шегьер э
Ме дуьйил зас вун
ЧIегIуьн хьасе зас
Лап ве Iуьшан ун.
Гьалра улихъ нагъв
Вун агугуна
Хьархьай хи зе.
Вав рахугуна.
Куьгьне куьчейрин
Хуш э зас тунтгIвел
ГуьзелгIвел – хIайиф
Акьасе тагIриф
Ве гьар затIунан
Зе Лодзь, зе мукь-джил,
Зун руху Ватан.

А.С.ПУШКИН

Къавкъазин есир

(чIук)

...Агъас дахьа хIайифгIвелил,
Хутурфуне рушас ге.
Къикъкъе фикир тайифгIвелин,
Iашкъуналди агвас ге.

КанегIвелин гафарихъра,
Убур хъихьай кандий гис.
Шу вахтарин ягъарихъра,
КIвал хъахьайий чин чандис.

Хар-хар хьуна ругъу нагъвар
Улариас гIвай хьуне.
Пашман – зарул агвай ягъар,
Кьуркьушумин цIай хьуне.

КанегIвелин лап кьулкьул дад,
Гин йуркIура учIуне.
Азиятри акьай инад
ЙуркI-джигерра угуне.

ЙуркIуралас алаттихьас,
Ваъ, канегIвел зурба э.
Ве шадгIвелин уьдигь зафас
Дахьай рахас, туба э.

Гъавайи вахт хье душурай,
Алчархьасе вас канеф.
ЙуркIуралас ве ушурай
Агвасе вас инсан иджеф.

IаквегIвелар, ухьтангIвел
Ве уларин нурарра.
Ве агубар, буй, джан ве,
КъизмишгIвелра пIацарин.

ТазагIвелар ве гафарин,
ЦIаяр хъайе чIаларра.
Зас бине э, сафа э
Iашкъи хъайе ягъарра.

Кьана хьуне, кIине зе бахт,
Буш хиялар къум хьуне,
Гъван хьуне йуркI, гъузуне вахт,
Зе таза гьис кум хьуне.

Iуьмуьр гулу гафарилди,
Ве теменар дагунде,
Нагъвар дикIи уларилди,
Ве пашмангIвел агунде.

ШаклугІвели акьай зарул,
Гьис хъадавай руьхІверив,
Фишти гъархьай, хьуна батІул
Джан ацІуна зегьерив.

Агъас дахьа хІайифгІвелил,
Хутурфуне рушас ге.
Къикъкъе фикир тайифгІвелил,
Іашкъуналди, агвас ге.

Бахтсуз иде хье муьхІуьббат
РуьхІдин тІурфан, зегьлегІвел
Хъуркьуне захъ няхІс мусибат,
Гел атІунде зегьемгІвел.

Зак макерхІа, ат зун тек,
ПашмангІвелин сахІиб эй.
Къумлух чуьлди кІея эркек,
Тек даралле са тІиб эй.

Фикьас зас вун агундава,
Гьалдисти вун найса айий.
Вун зав мусра рахундава,
Акьундава вун зас гьарай.

Умудари, хиялри шад,
Тамарзлу зун фикирри,
Вархал рекъкъер акьайий сад,
Акьайий зун секинра.

КанегІвелин гафарихъра,
Убур хъихьай кандий гис.
Шу вахтарин ягъарихъра,
КІвал хъахьайий чандис гин.

Хар-хар хьуне кьелан нагъвар,
Уларикас сел хьуне.
Пашман-зарул ади ягъар
Кьуркьушумдин гел хьуне.

Кансгlвслин кур пашман дад
Гин йуркlура учlуне.
Азиятрин гьисна шад,
Гисра ине, угуне...

Кавказ

Кавказ зе кlенак. Зунра ая гьавайи,
Гъузуная тик дагьарин ихьпарил.
Кlукlушилас са лиъ гъайшине вархарис.
Акьая сирнав, гьава атlай, къаншари.

Уьцlуь дагьарарин бицlи тlушубар
Зе кlенакасра къирийрин ушубар.
Миса агвая адагlвайде тунт хьиттар,
Адархьай гlвая зарб чарчарар джагвар.

Генара айди lацlул ва тик дагьар,
Гуьрчег миргар гlвай, чlив-чlивар джакьвар.
Айди инсанар, акьуна мугар.
Гъазе чlирилра алдея хlуппар.

Хlуппахъан адайчlвай майданрил
Арагва нацlун гlвайде исал дагьарин.
Са кесибра джинухьай, дакьай терс гьарай.
Терек дуьруьхlай, вун агъасе вахlши хlайван.

Сабурсуз, къув ярхlай, хьуна лап азгъун,
Рукьан клеткиас, гулуна гин ахун.
Агуне суьрсет, акьуне чпин хlуьжет.
Утай къирагъра ме нацlун хайирсуз.

Мез ицlай дагьарис лепейин гашин
Гьавайи адава са шадгlвел, чlутlуб,
Ажугълу дагьаригl ачитlай ушуб,
Рекъкъерин тепейрин агуна утуб...

М.ЛЕРМАНТОВ

* * *

Дагъдин кIилер
МичIе Iуьше
Гъархьуная,
Секин майдан
Хурушуми
АцIуная.

Рекъер секине,
Пеш тIушуне
Са бицIи гъуз.
Вас вахт хьасе,
Эл ярхIасе,
Махьа ялгъуз...

Дагьар

Къизил къири акьуне Iуьш
Дагъдин кIилил – дагъарил.
Багаймикас рекъкъуьс шуне,
Дамах акьай заварил.

Амуьргуне ламу гелар,
Дагъдин кIилил бириш эй.
Дагъ файшуне хиялари,
Iашая дагъ, тешвиш эй.

Къавказис

Кьисмати зун, джегьил эй,
Аттихьине кьиблайихъди, вархас.

Лап йуркIурас хуш джил эй
Ширин мегьни гIвай сивилас
Кандс зас Къавказ.

Шинюк вахтари гулуне зе бав,
Амма хиялиас гив хьуне рахас,
Баябан чуьллер тикрар акьай зас
Гьалегуне канде Къавказин джил, зав,
Канде зас Къавказ.

Шаде зун агвай дагъ-дагьарар,
ГIафу ис шуне, хьайстава зафас,
СуьхIуьрдин улар йуркIуралас гьатас,
Канде заз Къавкъаз

Хьидис

Хьидихъди аргIуне мерк,
НацIв хьуна, гIвая са багухъди.
ХуппураригI амуьргуне тек
Чуьлле ихьп, ял акьай завухъди.

МичIегIвел, къири эй заварил
Лал хьуна, датIушай алдея.
Дифарра, гунтI хьуна джиларил,
Фи курар чпис кьас кандея.

Умудри пашмангIвел хая зас,
Зе руьхIра хиялри дуая.
Агвая джегьил хьай ме либас,
Чпуьхъай чеб са джуьре рахая.

Вахтари чпуьхъай хъухасе,
Хьидинра цIаяри секиндис.
МидахIан азият агвасе,
КанегIвел дагуна ширинди.

Къавкъазис

Къавкъаз! Уьлкве э вун лап вархал,
Мукь э вун азадгІвелин рехІет,
БахтсузгІвелар ая вав рахай
ДуьгІвейира – иламиш – минет.

Ве махІарарра дагьарар бед,
ВахІши мичІ алгъадай хал суман.
Унхьасе гьараяр – хІисеринра гуж,
Къизилрин, синжиррин велед.

МичІерин, Іушарин терс луж.
Ваъ! ХъугІвастава те ягъар, исар.
Черкес дуст! Ватанис дакьай гуж,
Те вахтарин азадгІвелин сан,

ХІай-хІай кІея, дагвай инсанис.
Вафалу хьасе вун, вас кане Ватанис.

* * *

Накьварин тек гуьмбет суман,
Валди дуай рекъкъуьн инсан,
Хъуьхъве кІеджу уьчихъ дуай,
Іазиз сурат, багьас агвай.

Аллаттархьу гьате исар,
Рухвасе вун цІарар суман.
Шаиринна хьу эрзиман,
Хьимудна са агъзур яшар.

ІуркІуралра ве хъугІвасе,
Фишти зас вун эйчи кандий.
ІэмкІекас вас зун агвасе,
ЙуркІ джиларик кей инсандин.

* * *

Текди ая кефер багу,
IацIул хьуна шамагъаж дар.
Ахунар чвас гьагин агу,
Зарлу либас – IуьрчIе ихьпар.

IэмкIекас гис ая агвай
Рагъ файчIвайде кьумлух джилил
Зарул ва тек хурма дар ай,
АгъучIуна дагьар кIилил.

* * *

Ваъ, вун дава IуркIурафас зас канеф,
Зун бадала дава верра батIаргIвел,
Ве канде зас – алаттархьу паймангIвел.
Ве джегьилгIвел хьунде даим лап телеф.

Арабир вас хутурфайде вахтари,
Ве уларин деринарис адайчIвай.
Лам суьхIуьрчи чIаларилра алайчIвай
ЙуркIуруас вахъай дава рахайф зун.

Зун рахая джегьил заман касарив,
Ве хъуьсуьас агвая зас сара кас.
Ве гафарин сара чIалар, зар-либас
Ве уларин – угу цIаяр исарин!

* * *

Пашмане зун. Фикьас пучи
Зас вун канде. Зас канде вун.
Вун дупучи, засра хIая
Ве джегьилгIвел туку ая.
Акьастава гьичра инсаф
СуьхIуьрари ерхе, вархал.

Гьар Іакве ягъ, бахтар са саф,
Кьисматарра хасс чІалал.
Нагъварилди кьимат хъайцІай,
Пашмане зас фикьас пучи.
ФидахІан вас хьуная май.
Ве шадгІвелар зав рукьучи.

Бородино

Уп адад,
Гъавайи дава
ЦІаяри фацунде Москва
Французис индеф?

Хьуний хи дегІуьяр къалин,
Хьуний хи ярхІубар якъин,
Российис, алмея уьчин
Бородинойин ягъ айеф.

Ав, че вахтари инсанар,
ХІисаб акьас хьастава санар,
Къагъриманар – чун дава.
Іайеф хьуне гуьррин кьисмат,

Гуьррилра – хьуне Іаламат,
Варт хьундава сагъ-саламат,,
Дахьунайчи заварин буйругъ,
ИцІастуй Москва.

Хаб чукІайий чин буІуна,
Гаф-келима гьич дупуна.
Хьайиф ий час, агъай хьайий:
«Чин, фи э хи, Іурдин хулас,

ХъугІвайдава, ахІаф гулас
Агъай хьуне къужайри.
ХІазур ий чин дегІуь акьас,
Къаба гъузай мундир чІурхас,

Командиррин гафунас гІвас,
Къати цІай цІай ружайри.
ДикІине са алачух чуьл,
Гьар са касдин агвай гуьгъуьл,

Солдатрикас кьуна редут.
Іакунан лаз адигуна,
Пушкаярра рахугуна,
Даран кІилар агугуна,

Фронцузарин кІине умуд.
Пушкайрира ине худ зун,
Зарядарра утуне бул.
Яваш йухь, мусью.

Іамалар макь, дегІуь э ме,
Цилар дикІа, джилар аме,
Гьар са касди джанар кане,
Ватан бадал гъуджасе мус.

Іу ягъ хьуне, кІей сайи сад,
Бадсуз карди дакьай гьич шад,
ІуьдигІ гІвайи хьибудпу ягъ.
Гьар късалахъас дикІай унар.

Картечарин агвай гьунар,
Магъа джилин саваш-кукІвар,
Амуьргуне чукь касар сагъ.
ХъадархІуне лафетив зун,

Джанди архьай ругъу зурзун,
Французарин секин дуй ун.
Секинди ий алачух бивак,
КІилилле кивер – мерт акьай бармак,

Штык мерт акьай, хъел кей йуркІурак,
Суьпелис тІуб цІай, секиндавай суй.
Іакве хьуне явашди зав,
Тушуна халкь гуя гІалав,

Жергеярра хьуне къалин.
Полковник ий лап зурба кас,
Паччагьин лукI, дад-солдатис,
ХIайиф ге кас, булатин алмас.

Куьркьуне гик – себеб гIаджалин.
Упуний ги, улар ярхIуна,
Гадаяр, Москварра агуна:
– Хье хуппахъ хьая Москва.

Хье чуярра фишти кIинчи,
Гуьрри джанар фишти инчи,
УьхIе-туба нас акьунчи
Бородино дакьас ява.

Ягъ ий аIа! ДифаригIас,
Французар агвайий час.
Уланарин IуьрчIе знак.
Драгунарин хIайван гIалак,

Вари агвай – гучIарра чак.
Вари алдий солдатар.
Агвастава мишти дегIуь,
Пайдахарра руцай заву.

ДифигI цIайин агвай нурар.
Булатин ун, картечин цIугъ,
Солдатин хил, аттархьай бугъ,
Ядроярра – буллух – буллух,

Майитарин дагълар агу!
Гъавурди архьуне душман,
Iурус дегIуь идеф аман.
ДегIуь э ме гIачахъунде.

Джил зурзайий – мухур суман,
ГIачахъуна хIайван инсан,
Туппаринра – агъзур инсан,
Вун агъасе, цIугъ ярхIуне.

Хьунс мичIе. Вари ий хIазур
Багаймикас – дегIуь азгъун,
КIесди джан лихьас.
Далдамарин ун хъуркьуне,

Басурманар хаб чукIуне,
ЯрхIунарра – хIисаб кьуне,
КIи илдешар хIисаб акьас.
Ав, айий кьехIалар че вахтара

Гужлу, къуччагъ несил бахтарин,
Пагъливанар – чун дава.
Iаджибаф хьуне гуьррин кьисмат,
АхIа пай кIиттар – гъазават

Заварин буйругъ – адават
Дахьучи цIастуй Москва!

ФЕДОР ТЮТЧЕВ

Пешер

Шамагъаджар, ёлкаяр
Iурдди гъазе хьурай.
Къуй мекIеригI, ихьпаригI
Джагар IэмкIер акьурай.
ГъазегIвелра лап яхун,
Рубар суман кьуьгIуьрдин
Акьурай чпин ахун,
Гьич гуьр хъуьхъе хьастава.
Я хьафтава гуьр таза,
Я сир чпин цIафтава,
Акьафтава час къаза.
Чин упучи, джегьил несил
Туку ая, ицIая нур,
Iу ягъанф э че агуб, сир,

Даран кулал чурхъай махпур.
Къизил гІулра адигуна
Че ухътангІвел агвайий.
Рагъарихъай рахагуна,
ЧигаригІра гІучІагуна,
Чин гуьрчек ий, чин тІарам ий,
Амма тукар рукъагуна,
Нурарин ранг гулуне,
Куьче шавгъар андава,
Са къвалахъди ушуне.
Гъал фикьасе, вахт шуне
Дамах иде куларин.
Хъуьхъе хьуне, буш хьуне,
Дад гулуне курарин.
Дарал мишти хьайдала
Чин са багухъ куьч хьасе.
Чин гІаджалив цІайдала
Эхир хьуна пуч хьасе.
Ай кулакар, джан тереб
Дихиди шав, тегІди акье
Ягъарихъра хьурай метлеб,
Фаях чинра кьиблайихъ.
Хъаттакь, фаях вархарис,
Гъузайде вахт андава.
Кьимат ина бахтарис,
Чи Іуьмуьрис, ягъарис.

Іурус дишегІлис

Рагъунафас хьуна варха,
ТІебиІатра агу дакьай.
Іаквра дагвай, дагвай арха,
Дагвай Іуьмуьр, канегІвелра.

Ягъ, агуна, хаб гуласе,
ХІиссерра ве кІесе гелсуз.

Умуд-мурад дифар суман
Гьар кьвалахъди лап дикIасе.

Агвай-дагвай гIвасе Iуьмуьр,
Я инсан, я тур хъадавай.
Кьуру джилил, вилаяти
Кумна къири гулахилди.

Дифар але мичIе завул,
Цулин завул куьтехI дахьа.
Хурушумин зулумат эй,
Къирил кIилле пара суман
Улис дагва, хилис дагIва.

* * *

МаикIа зун ламу джилиъ,
Секин акье, алихь зунра
IуькIерихъра къалин – гъава.
Хъуркьахилди серин шавгIар,
ТIушахилди пешна-кьалар,
Заву къушар рахахилди,
Унхьахилди мукьам завул
Iакьве, секин къири тIушай
Зе мукьуттар кIилихъ Iашай.

А.КОЛЬЦОВ

Унар макьа, суьлен кIилар

Унар макьа, суьлен кIилар
Чун ацIунайф хIая зас.
Бичинчи, вун мегIни магъа
Гегенш чуьллер агвая зас.

Фиттис э зе ме девлетар,
ГунтI акьуна фикьасе.

Фиттис герек э ме къизил,
Нан хилилди ицIасе.

Агъай хьунс гада джегьил.
Рахай хьунс девлетрикас.
Са уьчис вaъ, вариттарис
Агъай хьуне гьаме кас.

Фи шадий зун, бахтлу ий зун
Хутурфай ве уларис.
КанегIвелин цIаяр куькIай,
Сагъул агъай, ягъарис.

Iакве улар, нурлу улар
АтIусуне шам суман.
Даим ахун акьая чи,
Ругъу джилис ина джан.

Дагъларилас къикъкъе хьуна,
Iуьшерилас мичIе э.
Алукьуна йуркIурал къакъ, –
КIаре хиял учIае.

Бичинчи

Архьадава гъавурди зун,
Я гIвадава кIилисра.
Фикьас лишти хьая дуьйил
ДагIвай хайир хилисра.

Агь, ме бахтсуз ягъ гулурай,
Ме сеIэтра хайирсуз.
Фикьас дуьйис адине зун
Даупуна, хабарсуз.

Зе гIунарис хутурфичи
ХIададалас гужлу э.

ГIава мухIур, агуб але
Зс баванра гурлу э.

Зе хъуьсилра, зе суратил
Алдел иъ дадан зе.
НекдигI куькIвай ире ярар
КIаре чIарар яман э.

Скобка эй гъархьуная
Зун курарра акьая
Вари гIвая хилиас зе,
Бахтсуз ягъа утая.

Бахтсуз вахтар адигуна
Дуьйисра зун адине.
Алаттархьу цулисра зун
Сус тинагъас ушуне.

Старостин руш ий тIарам,
Ту́рра ий гин Грунюшка!
Хьимугала утуне ракк,
Амма дадас хуш давай.

Агъ ме касра, Iайе къуджа
Хьадуй гьичра разира.
Нас ицIасе ги Грунюшка?
Фиш хьасе гин къазира?

Я кIилис ме кар гIвадава
Акьучинра фикирар.
Гин девлетар насра хуш ий,
Нас хуш ий гин къизилар.

Къуй гин хула вари хьурай
Сан-хIисаб гьич адавай.
Амма канеф зас гьин руш ий,
Гинра хъуьси – рагъ завул.

Хъуьсин кьулар ацIунде ваз,
КIаре улар суьхIуьрчи.
Кенеф гулас акьуне зе
Маскъв кабаб хьай фи эйчи.

ДахIай, я гъавурда дахьай
Ягъара гIвай нацIв суман
Фи гуьрчеке, суьхIуьрдин къуш,
Тек агъучIу нацI суман.

Са пурх Iашал акьуне вун
Амма дада «Ваъ!» – агъай.
Фишти эх зун акьайе гьан,
Ме тIурфанар завал хъай.

Хъуджасе зун хIуьтте дургец,
Зинданилди утасе.
«Сагъ кьурай, хьуьр», – агъасе зун,
Чуьл-майданихъ зун гIвасе.

МаIаша вун, зе Грунюшка,
Хили ая дуьргец зе.
Староста, вунра хил гъудж,
Рекъкъуь хьасе, хиял зе.

Вилаятри вархал, ялгъуз
Аттархьасе джегьилра.
ЙуркIура руш хьасе инра,
Хьасе йуркI гин сефилра

Ахъ-ахъ, Дон нацIв гIвахилди,
Кьирагъ нацIун фацуна
ХIуьрар ая бина кьуна,
Кьудук суман ацIуна.

Дуьзен чуьллер гьар къвалахъди
Гегьенш хьуна алдея.

КIарс хIуьлуьн терефихъди
Багьа хьуна джандилас

Вас хIуьлашув хьуная зун,
Адиная ле багухъди
Адиная дуст-дуьргец фая,
Дуьргец фая хIуьтте кьунде.

Дуьзен чуьлдин IуькIверигIра
Зас кандея аруцас.
Ме къвал, те къвал акьай-ярхIай,
Халкьарисра агубас...

ГIунар IарIэ акье вун,
Ачух хилин дамарар.
Нафасра дуъ хъуьсисра вун
АпIкьан кулак агурай.

Таза акье, къалабулух
Гьагикра кихь, къуй чуьллер
Ачух хьурай, артух хьурай
Зивзив акье, шав эллер.

Варварин шад кьудук суман
Дуьргец вунра ун акье.
Нурар ицIай, рагъар хъусай
IуькI гъархьурай, чIун акье.

КIил ахъ акье, багьа тукар
IуькIверихъай рукъкъасе.
Грунихъра зун рукъкъа суман,
Мурадихъ мус рукьасе.

Са-са фурар алихьасе,
Дамах кьасе кIунтIарил.
Казачки зас цIасе пулар
Звал адина кIатIарил.

УхIасе пул, джибин къуна,
ХъугIвасе зун хIуьруьхъди.
Старостара агвасе зас
МуьхIтеж дахьай улихъди.

Зе кесибгIвел хуш хьундуй гис
Къуй дахьурай, фикьасе
Къизил пулар (IацIурай нафс)
ХIайиф дахьай ицIасе.

С. ЕСЕНИН

* * *

ДехIале. Чигари
Нурар куькIай меджеригI
Гъузуна рекъкъуьл зун
ХъадухIай даралахъ.

Вазун чиг нурарра
Алдея хуларил.
Вархалас хьая ун –
Билбилин шад аваз.

Куьче э, идже э
Къвалахъ зе, пич суман.
Дарарра гъузуне
Шам суман нурар цIай.

Вархалас, нацIухъас
Дар айе багухъас
Къаравул – къарайсуз,
ГъетI-гъетIра утая.

* * *

Руху мукьу шавла хьуна,
Яшамиш хьай ая зун.
Дарих хьуна чIахар джилихъ
Угъри хьуна гулая зун.

ГIвасе, джагвар бурма ягъан
Кесиб утагъ джикIайде.
Iашкъале дуст, фикIина кантI
Зе къвалахъра агвайде.

Хъуьхъе рекъуьлле рагъна хьидар,
Аруш хьуна, алдея.
Дишегьли те, зун тур ухIу
Хула дахьай кандея.

Руху мукьус хъугIвасе зун,
Дадан хал зас агвасе.
Секин хьасе, зун буIасе
ШадгIвеларил сараттин

Гьазе дехIал адигуна
Руху хулан дакIарихъ.
Кедагъасе берхIем хилик,
Нагъв дадина уларихъ.

Джагвар дарар джугъунихъра
КIил хъихьина назикди.
Хьу вахтуна, дагIуччуна
Накьвари зун икIасе.

Завариас, вазра гъазе
Кьусу Iурал фаттихьай
Гьич дагъузай гIвасе, гIвасе
Тулаярра Iашасе.

Зе Iурусат, Iурус джилар,
Хьасе миса яшамиш.
Лахъун акьай, элхъей, Iашай
Са джугъунихъ асайиш.

* * *

Зун заварис, зун чуьллерис
Хутурфая – женнетис.
КуьтехI дахьа, чуьлди айе,
АцIунайде джвеларис.

Лак даруцу даваригIра
Бул нахишар агвая.
Гъазе дагълар, къизил хьиттар
АдагIвая, руцая.

Азиятри, гулунде
Са идемин кIилихъра,
ГIуччай хилар неккерилди
Алдея кас – хьидихъра.

КОНСТАНТИН СИМОНОВ

Гъуз вун захъди, зун хъугIвасе

Гъуз вун захъди, зун хъугIвасе,
Амма беле гъуз.
ПашмангIвелар вун час хасе,
Угъали ялгъуз.

Гъуз, ихьпари джил акасе,
Хьугуна зегьем.
Гъуз, ялгъугIвел зав рахасе
ЙуркI угай бегьем.

Гъуз, минете, вахтари вас
ДаицIай хабар.
Гулай умуд, дахьай рахас
Вари хьуна дар.

Гъуз, гулу умуд, хьибу тIуб кIедж
Вавдира рукьай.
Гъазе джилил агъучIай медж,
УцIай лап рукьар.

Захъди вун гъуз, зун хъугIвасе,
ХIайиф махьа гьич.
Вариттарис хьин агвасе,
Адигуна тич.

Хъухурай лап гаданна бав,
Андаваттихъ зун.
КIвалас шурай дустарис чIав,
Керхьурай зурзун.

ЦIайин бугув гуьр укьурай
Хъакьуна зун кIвал,
Гъуз. ТегIди махьа, ухурай
Чехир Iу бокал.

Гъуз вун захъди, зун хъугIвасе,
ГIаджалис – лянет.
Зун гуьзлемиш дакьай касди
Кьастава мирвет.

Зун гуьзлемиш дакьуттарра
Архьай гъавурди.
Зун гуьзлемиш акьуттарра
УхIай сабурди.

Джан алметтар, ав, хIархьасе
Засна тек са вас.
Зун гуьзлемиш кьуф ухIасе
Iуьмуьрдис агвас.

Сайифасра гьич дахьайде
Кар, хьуне вафас.
УхIуне зун, сир агвайде –
ГIаджалив дуас...

1941 ис.

ВЛАДИМИР ВЫСОЦКИЙ

КанегIвеликас баллада

Алгъархьугуна дуьньяйил хьед,
Хьед къирагърис хъайгуна.
Кафарикас кьураматил бед
КанегIвел явашти айчIуне
УцIуне гьавайиъ, вахт амий
БягIзиттар гъавурди даархьай
Дуая нафас, бахтар эй
Я пишкеш, я жаза дахIархьай.
Фикирра акьая, кар э ме лап айеф
ГIадатин, инсандис хас идеф

Амма кьатIуни гимийи суман
Хьиттарил амуьргвай гьавайи.
ХIархьасти «Зас вун кандея, ухьтан
Яшамиш хьа хилди, нафасфа дуая.
КанедехIан тика-тика хьасе вун
КанегIвелин уьлкве – лап уьлкве зурба
Рыцаррифас чпин – ахтармиш акьай

Имтигьанри ихьасе, гъуджасе хабар.
Гуласе динжгIвел, ахунна, сабур...
Амма хабкьила хастава хъухас,
Рази хьасе, ицIасе кьимат, къизилар гIамбар.
Упунде кьимати – Iуьмуьрра хата
УхIуб бадала алакъайрин Iуьб,
Чпин арайи дуунде санбар.

Таза гьавайи акьуне гуьр пиян
Лакар кеттархьай майитрил хъухая лап джан.
Фикьаспучи, дакандейчи
Хьастуй яшамиш, дуастуй нафас.

Амма параттар, канегIвели акьунде батмиш.
Гьарайри акьучи вун, адава файда.
Гуьрррин сан – хIисаб акьая унари гужлу,
ХIисабарра ме иигIра гIая.
Хьинра алихьасе Iакве иде шам.
КIиттарис канегIвели тарам.
Гуьррин сесера – хъуьдуьхьинде такт
ТукаригI аруцасе руьхIарра гуьррин
Мидаим эй дуасе нафас
Гуьруьшмиш хьуб бадал иде са нафас.

НИКОЛАЙ РУБЦОВ

Зе секин Ватан

Зе секин Ватан!
Дарар, нацIвар, билбилар.
Зе бав мисе джилик кея,
Зе шинюк вахтари икIинде.

Найса ая клиса,
Агуне ге нас?
ДжикIифтава зас.
Секинди зас инсанари
Упуне: нацIун те багвари.

Секинди упуне инсанари,
Секинди ушуне фургъун
Клисин гьава иде кIукI,
Фацуне IуьkIвери йургъун.

Балугъар фацайде джигайри
ІуькІверин кІунтІарра ихьая.
НацІунра, Іарукар акьайде.
Джигайри, къаналар алихьая.

Илра, Іурра хьуная.
Тиса, зун йэІэр ахъайде
Джигайи.
Зе секин Ватан
Зас сафира кІвалас
Шунадава.

ЦІейе цил мектебихъ хьуная,
Гьате гъазегІвел фамея.
Шад къаргъа суман, датІушай,
Укьасе ге цилил, алмея.

Зе мектеб кІуръандин,
Вахт хьая хъугІвайде.
Зе хуппахъ дифигІай, нацІвра
Гьишасе, гьишасе, дагвайде.

Гьар хулахъ, дифарихъ
Заварин къукърумар адархьай.
Гьисс акьай ая зун лап гужлу
ГІалакъа, вахтарис лап сих хьай.

ХІуьрин Іуьшар

ДакІарихъ кулак секин, умуд суман.
Хуппурарихъ чуьллерин мичІари
ГІударин гьараяр хІадарин ІакваригІ
Къерт ярхІу хІайванрин унарин.
Зун гІвая рамагин къвалахъди
ГІаттвая пурх ярхІай са хІайван
Зун къунши хІуьрисра хая

Лакари IуькIеригI гел атай,
Лакари тукарра лап утай.
Дарари ркскъ цIая чиг дикIай
Хушс бадал мукьамар ярхIая
Дуьньяйи кане руш зас агвай.
Хуше зас зе хIуьрин гьар са затI,
Зе йуркIра ацIая мурадрив.
Хурушум джиларин, гIударин гIараяр,
Вархал хIадарин цIапIрапIар,
Жегьил хIайванрин унарра...

ЕТИМ ЭМИН

Куьмекис гьарай

Гьарай акье, унакь, куьмек акьурай,
Дуьнья дегиш хьуная лап-найч гIвасе.
Вари джилил гъалиб хьая угърияр
Iайе касар, дуьз инсанис – накьв хьасе.

КIилил алдий ибадаттин нур – чалма,
Джилин курар лазим давай са форма,
Уьчи пучи хъаткIай хIайван, кьай дула,
Эфендийин хIаятиас, агвасе.

НахIакь йуркIар, гъванар суман, чIир хьая,
Я гьарайин, я цIугъ кьаттин, гьавая
Дахьай унра, вун удасе, фаттвая,
ПашмангIвелар, азгъунгIвелар ицIасе.

Азгъун кьисмат кIилил алдий Iуьш суман,
Кьуватсузе, загIифе зун, буш хьуна,
Агъайрифас хьасту куьмек, хуш хьуна,
Чун агучи Iазарарра гуласе.

Уп инсанар, Эминанра тахсирар,
Ери сефер тараш кьуне – тагIсирар
Угърин хилра фацугуна – дава гъай,
ХIакьгIеваларра найсаас вас агвасе.

Эгер дустари хабар гъуджучи

Зе Iуьмуьрдикас хабар гъуджучи
Дустари вафас, жаваб хъатин вун,
Iайе адава, ширин гафар упучи,
Секин хьасе зун, салам дустарис.

Агь, йуркI иттая, Iашая зе руьхI,
Заву угай рагъ, джиларис – туьмбуьхI
Уп вун: хьасту шаирифас – вахт муьтIугI,
МалухIа гисра – салам дустарис.

Къурхут вахтари акьуна хIалак,
Хъайий дустарра – тIиб рахай хулак,
Начагъ-набуд э – дадахъайра ракк,
Перишан хьуне – салам дустарис.

Салам дустарис – ун хьасе лап чвас,
Чве дуст андава, кандий ягъ агвас,
КIей ая Эмин, нагъвар улариас,
Къаваларихъ касра – салам дустарис.

КIейде Эминан эхтилат

Къуй, зун кIигуна, сагъул зас агъас,
Дугъри адирай, зун суман угуф.
Кьисмати утуф, мукьуттар дагвас
Къайгъуйри учIуф, зун суман угуф.

Фиш, мукьуттарис дахъунчи хал-ракк,
Фиш, гуьрри зиян ина, хьай хIалак,

ДаргIвслар агвай, хай гуьррилра шак
Фиш, дардаринра чехири угуф.

Фиш, мукьуттари акьундеф зиян,
Фиш, лиIарира гъуджу руьхI-джан,
Фиш, архаяри даатуф иман,
БедбахтIгIвелар хъай, зун суман угуф.

Фишра, чуярил кан-лак аликIиф,
Фиш, гуьррикасра душман кеттархьуф,
Фиш, хула ай гьар са затI, гIутIуф,
Етимар ухIуф, зун суман угуф.

Вун, Етим, дарсар ине джегьилрис,
Ве Iуьмуьрди сайикасра панагь дахьуф,
Адирай бугус, рекъкъ иф дуьзгIвелис,
Адирай те кас, зун суман угуф.

Дуьньяйис

Эй фана дуьнья, фидахIан бахтсуз
Инсанар агвай, мичIе хьая йуркI.
Кьисмат хьуная лап пулсуз, уджуз
КIаре ме Iуьмуьр, девирин хьай лукI.

Фитнайрин хIалкъа, буш гафар гъургъай,
ДуьзгIвел андавай, гулуна рагъар,
Ругъуна ая Iуьшарна ягъар,
Андава дугърис джиларилра мукь.

Вазарин кIенак, джиларин вартал,
Серин хьуная инсанис Ватан,
ШадгIвел андавай, гулуна виждан,
Шурпайикра кьел хьуная лап чIукь.

Джиларил хая пашман вун исар,
Кенеф гулуна, агвасе инсан,

Дарих йуркIуран хIисаб акьай ва сан
Андава, валлагь, уцIасе лап рукь.

Са гIафу ягъан чара э Iуьмуьр,
Джилилас гIвасе даина зас сир,
Заманийра руьхI акьуна есир,
Бурунз агъай агваркьуне дукI.

Iуьшар, ягъ дагъай Iашая Эмин,
Гуьлуьшан ягъар хьуная серин,
Нейе заварил руьхI хьасе секин,
Лап деринди зас накьварра чун рукI.

С. СУЬЛЕЙМАН

Шинюккар

Суьлейманан патаас чвас саламар,
Чун бадала тук атхъая, шинюккар.
Чун бадала вилаяти ая Iакввар,
Iакьуллу улар хъая, шинюккар.

ТемпелгIвелар акье вархас,
Агурай чвас мегIнинна саз,
Эхъна гьишай рагъунаас,
Раккарихъ бахт рахая, шинюккар.

Вари ачух, дахъуная,
Завариас вархас, агвая,
Завул – Iаквар, хIуьл агвая,
Уьчилди хьин дуая, шинюккар.

Ачухе хье ахIа уьлкве,
Гиса бахтар ая элхъей,
Китаб-хили, дагвай леке,
Гьар сеIэти рухая, шинюккар.

Уьлквсйира хьидар хьуна,
Тербия чвас ицIагуна,
Туку ай чвас агугуна,
Алмасин нур ая, шинюккар.

ХIУЬППЕЖ КЬУЛБАН

ХIая зас

Инсанарин мидахIан йуркI але
Дуьнья карвансара идеф хIая зас.
АхIа курар, инсанар зурба руьхIас
Эхир вара-зара хьайдеф хIая зас.

«Дуьнья дуьхьес акье», агъай «зун багиймис,
Фелекдифас бурж акьая багайис,
Садпуна вари курар теспачис
Саил накьвари хьайдеф хIая зас.

Кьуьлъанар, тесияхIар, жузар, суьнетар,
Дустарира акьай ахIа хIуьрметар,
Къизилин гIамбарар, зурба девлетар
Тек Iу ягъан кар идеф хIая зас.

Хьирра шувас акьай затI э хIуьрмет,
Iаибдава, айе кар э муьхIуьббат.
Хьуна гуьррин арайи ширин суьгIбет...
Хьира эхIтибар тахьайде чIал хIая зас.

ХIуьппеж Кьулбан вун дуьйис дуьз хутурф,
Дуьнья хьурай ве, хилик юрф
Эхир са ягъа кIигуна, ругварик «Уф»
Упуна, уьзуькъара хьайдеф хIая зас.

Чай

ФидахIан тегьерсуз ухая чай-шаккар,
Я агъа адава, я хIуппахъан, я нуьквер,
Хулак кедава уьч укьайде кекер,
Фи лазим э лишти чай ухуб, эй эллер?

Канде хьи зас алихьичи самовар,
Iайиб дава чайдан хьучи таза давай,
Ругун чевин маца хьунде аргIу сивар...
Фи лазим э мишти чай ухуб, эй эллер.

ИстикIанар ая тасмал хъадавай,
Чай гIахъуна са атирра адавай,
Чайник хьучи вартал къалпагъ хъандавай,
Фи лазим э мишти чай ухуб, эй эллер?

Поднус хьасе зерре шур алдавай,
Чайдик гIадаркейде гимиш турра адавай,
Ширин чайдихъ гунинна нис хъадавай,
Ме чай ухуб фи лазиме, эй эллер.

Шаккар хьасе уьчин кьацIал къажгъури,
Iули гIутIай улуд агвай подноси,
Кафал ина хIулашувас акьай мизе
Фи лазимме ме даргIвели чай, эй эллер?

Гирванка са Iабасихъ вун жикIасе,
Аштархандиас гимийра ай уьч хасе,
Гьар межлиси уьч суфрайил рукьасе,
Шаккар дахьуб фи лазиме, эй эллер.

Шаккар хьасе мусурманарин хула гьар,
Дад дахIайде, муханатин няхIс хилар
Хъила-хъила угая зун кфирин хъила
ДахIай чай ухуб фи лазиме, эй эллер?

ХӀуьппеж Къулбана агъая чайдин хӀал,
ЧӀир хьурай чиркиндис ухайде хал,
БягӀзиттарихъ хъая пара мертегӀвел
Нури хьурай Аллагъ, гуьррис чай ухуб, эй эллер!

Х. ТАГЬИР

Малла Ӏиса

Куьгьне замани са хӀуьри
Къариб кар хьуне ме джуьре:
Са кас хьуне, турра Шериф
Ӏу улин нур хьуне загӀиф.
Дуланаджагъ гира уьчин.

Акьайий пара четин.
Хъайий гихъра гаданна хьир,
Сара касра хъадуй эхир
Гадайин тур ий гин Муса,
ЦӀаӀудра ий гинра исар.
Неккерин дад амей сиви,
Дадра, бавра хьуне хиве.
Маса ицӀай уьчин абур
Са кьацӀ гунихъ хьуна мажбур.
ГӀуьнихра хъай шихин турба,
УдигӀ гада – хуппахъра – дад.
Даданна хил фацай эхир
ТӀалаб акьай хьуне факъир.
Зиллетивди гьаге саягъ
Акьай хьуне дуланажагъ.
Шериф хьуне Ӏайе дуьшкуьн,
Ахунин хьай язух мискин.
Гагь кӀил утай, гагьра кьакьвар
Пашман хьуна ая халкьар.

Шериф хизанифас пара
Хьуне гьамишалугъ чара.
Бавара пунс Мусайис
Маллайин бугус ях тягІдис.
Бав шуне агвас кафан,
Дуьньийин аттархьай тІурфан.
Куьчейиас гІвай селдин архар,
Гагь гъайшай ай, гагьра ярхІай.
Гуж – балайив мич ушуне
ДжикІине хал, акьуне ун.
Гьарай акьай, убур хъихьай,
Са арайлас айчІуне хьир,
Унакьубан фийе ве сир
Унакьубан фие себеб,
Уп вун бала, мурад-метлеб?»
Але кандин фацай этег,
Кьуна канде чунра куьмек.
«Джан абав, кІиная дад
Че хулас шав, чвас дад – бидад.
Дишегьлира, гъуджай хабар:
«Чве дад фише, уп зас гафар».
«Чвас хІадува, улар загІиф,
ХІуьрин кІилихъ хъайе Шериф?
Гьагин гада э зун Муса,
Авва хула малла Иса?»
Гишти эйчи, са бицІи гъуз
Маллайис зун хабар ицІас
ТегІди хІалди хъугІвая хьир,
Тамам джуваб, дайцІай эхир.
Маллайира убур хъихьай
ТегІди хІалди хьая рахай:
Хъаттакь засра фи хьунайчи
Хье хІуьрира фиш кІинайчи
Хьира агъай: «Улар загІиф,
КІине кесиб сукъур Шериф.
Адиная гьагин гада,
Адава гьич вафа файда.

Агу касдис гIвасе Iашал,
Са ceIэт э раккал Iашай.
Адиная унакьай вас,
Чарара лап гулунде кас.
Унакьай, майит кичикIас
Ун хьугуна гьаме гафар
Маллайин чIир хьая рангар.
Гич са кепек гуьррихъра пул
Хъайефтава фикьайе зун,
Къулгунра зун акьастава,
Акьучи пул ацIастава.
Зас хIакь ина хьурай эвел,
Рухвасе зун, ахпа дуьгIве.
Макьа хIуьжет, захъайра вун,
Шуна гис уп, махьа азгъун,
Адава гьа малла хула.
Шуна хьирра, гунагь кIула,
Упуне ме гадайисра:
Хъвах вун хулас, уп бавасра
«Малла хула адавайдеф
Чве хуласра ге дагIвайдеф».
Ме арайи са джуьре ун
Хьирасра ге хъуркьай хьая.
Са язух кас раккахъ хьая
Хъуьси пашман Iашай ая.
«Фикьас Iашай ая вун, чи.
Дерди бала, уп, фи эйчи
Шуй ширине гьар са хьирас
ГунтI хьуная мукьуф – мирас
Ерхе гIулин ягъ э куьче
ЧIир хьай майит, уьч са джуьре.
Агуб бадал малла мисра
Хулас хая, агуб тисра.
Гъархьуная малла «бейхIал»,
КитIиная кIилик тасмал.
Малла. Малла. Хутурф вун зас,
Хъайная зун, унакьай чвас.

Унакьай вас, Шерифан хьир
Адиная, хулас есир»
Маллайирра гъагьадвай кIил,
ХIар акьая, дахьай гъафил.
«Фикьайе зун, я джан абав,
Эгер хъайчи, гьат че къвалав».
Iашай Муса тегIди кьуна,
Курпашмандис хулас шуна
Эхтилатра кьайе бавас –
Хула бава дуая яс.
Фекьийира агъай хьирас
Фира айчи хIайева вас:
Са фенд къурмиш акьасе зун,
Мишти начагъ лап хьасе зун.
Зас ахунар хIазур акье,
Начагъ хьасе, уцIасе зун.
Адинде касдис вун хулас
«Iазарлу э, начагъе кас»
Агъай хьурай, туькдин ахун
Акьай хIазур, «хьуне» нахуш.
ЯрхIай кIилис ерхе тасмал,
Акьай хьуне рукъкъу Iамал.
ЙуркIураас хьира агъай
Ве Iамалар хIахъра хьурай.
Фиш эйчи ме, ая Iашай
КIил чIир хьуна дахьай чара.
Агъас дахьай ая са гаф
Малла ая дакьай инсаф
Утая кIил, утая лак
Джанна-джасад акьай хIалак.
Вун кефсуз, зун фикьая
ХIуьри ае, тек маллае
ХIуьри сара кас хьунайчи,
ДуьгIвеярра рухунайчи
Ве бугусра гIвастуй хи зун
Инжиклу ве кьастуй хизан.
ЧIир акьучи хIуьрни гIадат,

Вариттари кьасе легІнет.
Зи хилира айчинра пул,
ИцІасий зун са гІверш агъзур.
Аллагъдинра хьурай хатир
Джилил маат майит, ахир.
Адава хІал джанди, Зилфи
ЧІир хьуная зерра кефи.
Накь адине хулас Миси
Иб бадала дадан васи.
Ушуне зун, дахьай чара,
ГІутІуб хьуна тиса пара.
Фай адине гуни, къафун
ЧІир акьуна гирра зе фун.
ХъугІва рекъкъуь яваш-яваш
Итталара хьуне саваш.
ГучІая зас, лап дугъридан
Беден вари иттай бирдан
Іайерра хьас, дахьас тамам
ДалгъикІичи укьарин хам
Вун даргІвели ая гьелбет,
Ве кІиттисра хьурай рахІмет.
Са хІал мумкин хьунайчи зас,
Акьастуй зун ве гаф отказ.
Зулфийира акьай Іашал
ГІунарихъра хъихьая шал:
«Іазиз Аллагь, зун фикьасе,
ЧІир э зе хІал, нав рахасе».
Гурпашмандис хъугІвай кесиб,
УхІуб бадал диндин тагІсиб.
Маллайикас дахьу чара,
Мишти хьуна бахтикъара
Фикирарра кьуне пара.
Раккарихъра кесиб халкьар
Гъузуная, гъуджай хабар
Малла гІвахилди хьунева
ГІвасе зун тич, упунева.
«Зе чу ТІежиб, маллайин кар

ХIайе хи чвас, кесиб халкьар
Гис дава хуш, цIайде пулар
Хьехъ хъадава, гьавай ялар
Акьая хьин, шувал пашман
Хьуная зун, дустна душман
ХIар хьуне зас, гьалдилас хаб
Хъухастава, гуьррис тIалаб
Акьастава, гуьррис суваб
Канефтава, инсаф яраб
Гуьррихъра гьич хъайеф дава.
Герек дава гуьррин дуьгIве,
Фай адина ругъу махIфе
Фагьум акье чунра са кIус
Кейеф дава гуьррик намус.
Гъайшине касибар вари
Халкьар хьуне пара рази
ХIазур акьай кьафанна накьв,
Файшуне майит алдавай нагъв
Рагъдандихъди икIине ге
Накьварира; гьаме леке
Маллайисра хьурай пуна
ХIар хьуне маллайин ният,
Акьай хьуне даим лянет.

НасихIат

Лазим дава вун
Мажлисис адиб
Адавай кьатIун,
Метлебсуз рахуб,
Герек дава вас,
АхIаттин суьгIбет
Э вас насихIат.

НасихIатин ун
Дахьурай къикъкъе,
Вун, упу чIалал

Гъавурди архь ман
Эй, Iазиз жаван
Магъуза хелвет
ХIаракь марифат.

Марифат, камал,
Джувабис суал,
ХъайцIас хьайде хIал,
Кар акь вун шувал
Газетна журнал,
Рухуна шувас
ХIаракь тIебиат.
ТIебиат юмшагъ
Нур ицIа чирагъ
Фонарин саягъ.
АликIай хьел рагъ
Уях хьухь къучагъ
Кьабул хьай загьмет
УхI ахIа девлет
Девлет илимис,
Агъая, азиз
Гъар са кьехIалис
Велед-Ватанис
Гъар са инсанис
Герек э, гьелбет
Асланин жуьрэт,

Жуьрэт хъадавай
Инсанин эхир
Хьасе лап пехир
Ягъалмиш махьа
Бахтавар ягъар
Хьафтава кьисмат
Хъадавай загьмат.

БатIаргIвел фие

Хьугуна хьидин бере,
Ачух хьуна дагъ-дере,
Атхъуна тук гьар джуьре,
Багъдин батIаргIвел фие!
Iатлас суман суварин –
Дагъдин батIаргIвел фие!

Хьуне ме кардил кьару,
Кулакарра хьай аруш,
ДуьруьхIай багв агу
БегIлин батIаргIвел агу!
Я бахтавар вун айе,
Ерийин батIаргIвел агу!
Бахтавар э инсан са-сад
Уьлкве азад, эл азад

Битмиш хьунде гьар са затI,
Чуьлдин батIаргIвел фие!
Чуьлди айе бахтавар
Элдин батIаргIвел фие!
КьечIем са багул але,
КIилил ире шал але,
Хъуьсил кIаре хал але,
Рушан батIаргIвел агу!
Къуджахи айе тук суман
Балайин батIаргIвел фие!

Бахтлу касар лап хьелас
Совет гьукумат агвас
Хутурф джилис хьин але
Постун батIаргIвел агу!
Час ахIа бахтар инде
Дустун батаргIвел агу.
Партияйи гужлу эл
Терг акьуна, душмандин сел,

Элхъсй гIулин гуьзел
Вахтун батIаргIвел агу,
ГIваттилас гIвай нурар цIай
Бахтун батIаргIвел агу.

РАСУЛ ХIАМЗАТОВ

* * *

Хьибу мегIни хъая инсанарихъ:
ШадгIвелна пашмангIвел гIачахъунай.
Садпуф вариттарилас Iаквефэ:
Бава Iабалахъ агьайдеф э.
Iудпуф: терра баварин э мегIни
Хъуьсилас хил алаттархIайде вахтуна:
Ге агъайфе майитихъ балайрин
Хьибудпуф – аме мегIнияр баварин.

* * *

Билбилин мегIни
Унхьава билбилин мегIни?
ФидахIан шадгIвел ая ге уни.
Фиттикас агъая гьан ги
ХIадава сайисра, якъин

Амма зун инанмише:
Ватаникас э гин мегIни
Сараттик гин валлагь,
Бизар хьасий йуркI даджикIай панагь.

Канде вун зе бицIи халкь

ПашмангIвел къикъкъе
Алаттуркьая вафас.

Нагъвар хъадавай,
БуIуна, эх акьас.

Лазимсуз элхъ-мелхъ
Къаришламиш кьай.
Вахтарис ина муркI,
ШадгIвелив рахай.

Ве мегIнияр ухшар э
ЛиIарин сирнавис завул.
Ве лахъунар – идемис
Але хIайвандил агъур.

ГIвая хIайван уьчин рекъди,
КIвалас шуна шилIэнара
Дамах кейе ве хесият,
ТунтгIвеларра, генара.

IуркIураас канде
Дагъви вун зас
Эй, зе бицIи халкь,
Маихьа дуьньяйи фаркь.

Дар дагъларинра
Исал иде рекъкъер,
Джин акьай дифаригIра
Гьамиша ачух руьхIер.

Гегьеншра э майдан
Суман ачух йуркIар
Яшамиш хьай, къуншияр хIай,
Iуьмуьрдин дахъуна дакIар.

Вун ве капур кехъуная
Тавура, джигайил агва.
АхIмакь дагъви зунра дава
Вун сараф хьунаява?!

Рекъкъер атIай поездар гIвай,
Самолётар, ве гIунилас.
АхIа уьлквейин велед суман
Канде вун зас, канде вун зас.

Зе бицIи халкь, зе ахIа халкь
Маихьа фаркь, маихьа фаркь.

Патимат

ДакIарихъ угъал –
Вакас фикир акьая
Iуьшан багъди ихьп –
Вакас фикир акьая.
Iакве э заварил –
Вакас фикир акьая.
ГIул э джиларил –
Вакас фикир акьая.
Джакьвар хьидис хъугIвасе –
Вакас фикир акьая.
ХъугIвагуне – рахасе –
Вакас фикир акьая.
Гъазе хьуная чуьллар –
Вакас фикир акьая.
Завуас угъай тукар
Факас фикир акьая.
Тек вакас фикир акьая,
Тек вахъай IэмкIекас рахая.
Э, зас хIайдеф, вун руш ухьтан
Iуьшди ягъди агъай дастан.

* * *

Мукьул-мукьул, вархал уьлквейи
Хал-мукь ватанил кIвал хьая зас.
Мукьул-мукьул кIвал хьая хуппур
Шуьник эй хIайвандил хьунде

ХӀайвандил алдий вархарис шунде
Мукьул-мукьул кӀвал хьая булах,
Вун агунде вахтар, вак хьунде дамах.
Мукьул-мукьул кӀвал хьая рекъкъ
Зун хулахъди хъугӀвай акьунде элхъ.
Амма сагалара зас кӀвал хьундава
Те руш; фикьас пучи, кӀвалас шуфтава.

Сонетар

I

Зас агуне нацӀвар, рукьугуна майданрис,
Ӏу багухъ хьуна пай, дикӀай, гӀвайе.
Нечхирар, адавай са багьна, аранрис
Хьагуна куьч, Ӏу багухъди дикӀайе.

Захъ дустра хъая, хъая дишегьлира идже,
Гуьрра халкь хьунайфе сад сейе бадала.
Арабир, нацӀв суман, душманар иде
Нечхирар суман, далгъай, хайир адавай.

Зун гъуджуне хабар: фи кьуне, фи хьуне,
Зас ине джаваб: дегӀуь хьугуна далгъафе
Аскерар, джан алметтар, фикьас далгъуне.
Фикьас канеттар мишти дикӀафе,
КанегӀвел инсанарин – дегӀуь э, вун упуне,
ДегӀуьйиас тек – бир хъугӀвасе.

II

Ӏакьуллу дишегьлийрине арайи вун
Вариттарилас Ӏакьуллу э, ухьтангӀвелра хъай.
Залас гужлуттар кӀине, амуьргуне зун
Гел хъадавай гуласий зун, ве гулунайчи цӀай.
МахӀмудра кӀестуй гате четин вахтари,
Эгер Марьям уьчин гафунал хьунайчи мехӀкем.

Эльдаралис ицIастуй агъу дустари,
Эгер гин сус вафалу эйчи бегьем.
Тек дишегьли девирари вари
УхIайий, терг акьайде идемар пара.
Магьа зунра ухIая тек са ве улари,
Дагьарин къирахил, са бицIи ара.
Э техIала, вун зас вафалу идегуна даим,
УхIуне зунра, зун агъая вас гимн.

III

Сусар хагуна шуварин хулас
Куьгьне гIадатрисра вафалу эй.
Гъван ицIая гис, акьая утас,
Ахпа ицIая уьт са тура айе.
Гьагишти гадайисна сусас
ДжемеIати, кIвал акьая гIадат.
Iуьмуьрди лишанар чуьлле гъуджая шувас,
Ме дуьйилра хьин хьуб бадала Iаламат.

Хьуна вас ширин, гьар иса зас
ФИкир акьая: хьин бадала дахьай хIайиф
Я гъванарра, я уьтра акьая рукьас.
Фидахьан ширине уьт, акьая тагIриф,
Iуьмуьр э ширин, Iуьмуьр э гуьрчек.
Хъуркьучин гъванар, валлагь э керчек.

IV.

Зас гишти хьая хьи, гьич зун цIарар
КанегIвеликас ликIастава сара
Вари зе шиирар – йуркIуран кIусар
Фаттихьасе пичис, угуб бадала пара.

Пара вахт э зе рекъкъ ахъкIилихъди гIвай,
Нас хIая фидахIан зе амейчи вахтар,
Iуьмуьр сад э, эгер пара хьунайчи ягъар,
Зе муьхIуьббат бадала ицIасий вари.
Найса зун хьучура, фишти адичира ягъар

Зе шиираригI канегIвел хьурай
Джандил аликIичира кафанар – агъар
Эхиримджи гаф канегIвелихъ шурай.
ТегIди акье, дагъви, ацIас акьас кIатIар,
Цулар хъугIвая – уьдигI хьая Iурдар.

V.

Шав аруцас дагълари ва чуъллари,
Полюсарин ихьаригIра аруцас.
Девейрилра филарилра алукьас,
Хил-хили ай аруцас хьин рекъкъери.
НацIваринра гурлугIвелар хIар акьас,
Дарар агвас, фацуна хил цуьппеди,
КанегIвелин херарилра рагъ агвас,
Дурнайринра джергейигI хьай эбеди.
Дуьйин дагълар, шегьер, хIуьрер, джин-завар
Шад хьасе лап, куьтяхI дахьа бахт агвай.
Инсанарин азгъунгIвелар, терс завал
Хаб акьуна, шадгIвел хайде вахт агвай.
Iашукь хьунде агунуна джейранар
Са къвалахъди аттархьайде гуллаяр.

VI

Пайгъамбарди упуне: «Адава Аллагь, са Аллагьдилас.
Зун агъая: «Адава бав, са бавалас.
Сайирра зун зе раккал гуьзлемиш акьастава,
Садра захъай за бав суман рахастава.
ХъугIвагуна хулас, агвая зас суьпхIанар,
Тек амуьргу вахтари, Iуьшар хIисаб акьай
Джагвар ягъар багиймикас агу
Рагъарин легьзеяр валдирра рукьу.
На зе маца икIасе цIай, хъугIвагуна,
Зас куьче хьуб бадала, ругъугуна.
ДуьгIвеярра зун мацахъ акьасе пара
Гъуджуна хили зун КьурIан багьа
Ги агъая: «Адава Аллагь, са Аллагьдилас».
Зун агъая: «Адава бав, са бавалас».

Дурнаяр

Зас гишти хьая хи, дахъий солдатар
Иар хъусай, чуьллериас серин
Джиларик ушуфтава, чIир акьай гIадатар,
Алдаркуфе дурнайрис эркин.

Гуьрри гьате вахтарилас вархал
Унакьай завариас гур пашманди,
Гьалегуна джикIиб бадала арха
Гуьгъуьлар сефил хьай инсандин.

ЯгIара зас, дехIал иде вахтуна
ДифаригIас агвая дурнаяр
Сирнав акьай, джергеяр рахуна,
Джилисра акьай таб гьараяр

Давам акьай чуьппин рекъуь датIуна,
Турар фацай нан эйчинра зарул.
Ухшар э гьан ме унар, гьалегуна
Авар чIалас нечхирри акьайде завул.

Завариас гIвай, шавла хьай, дурнаяр,
ДифаригIас дехIалан берейи.
Ге джегрейигI амея тек араяр,
Белки ге зун бадала мезре э.

ГIвасе са ягъ, дурнайрихъай завуас
Гуласе зун хурушумди серин.
Нечхиррин чIалалди унакьас
Амуьргуттарис джиларил ширин.

МЕГЬАМЕД-ЗАГЬИД АМИНОВ

* * *

Зас хIая гьар ве джигъир,
Зас хIая ве гьар са ничхир.

Зас хIая рекъкъуьн гьударкай джига,
ХIая гьар са кьал, ве дагъна ва гал.

Зас хIая гьар са ве ачI, дере,
Ве шадгIвел, ве пашмангIвел.
Зас хIая амедехIан ве дережа,
ЧIир акьастава зе эхирна эвел.

СУЛЕЙМАН РАБАДАНОВ

Джилин йуркI

Инсани джилифас сагала
Гъуджуне хабарар, хIархьуна
Кандейфий хIакъикъат бадала
Найса йуркI айчи ве, упуна.

Упуне инсанис дагълари,
ХIуьлари упуне лап гегьенш.
Дерейри упуне, дарари
Тикраркьай сеферра са гIверш.

Э гьаге вари зе ахIа Джил.
Гъуджучи йуркIура хабарар
Фи джуваб ицIасе ашукь гил.
ЙуркIурас зун ягIа каламар.

* * *

Са хIадун кIенак.
Лап шинюк вахтарра адине
Карпатис хутурфай хьуне вун,
Дагьарар дереяр агуне
Кавкази акьуне ашукь зун.

Сад сайис гьич дахIай ахIа хьай
Iудра кей са хIадун кIенакра
Джиларил хьуне хье бахт рахай
Дестегар кихьине хулакра.

Са хаали вахтари хьин хьуне
Сад сайис пай акьай бахтарра
Амма хьин зегьриман вахтари
Iуьшна ягъ иде хил гьатхьине.

Амуьргвай уларин Iагвари:
Даргийин – Карпатин дагъларра.
Гуцулкин зигьинди Къавкъазин
Хуш суфат, лап вархал Iакварра.

* * *

Зав Iашая шинюк хьуна
ГIалаврин кум завухъди гIвай.
Пешар керхьай къизил хьуна
Хъуьхъве уьрче джилар утай.

Гулуне яр завун хъуьсил
Багъди хIачар битмиш хьуне.
ГIулилра цул гьикай вархас
АхIа нагъвра батмиш хьуне.

* * *

БягIзиттариъ IуркI адава,
Дагьарин са къаяб э йуркI.
Фикьас пучи – тIурфан гIвая
ЙуркIураас – вулканин уркI

БягIзиттариъ ая йуркIар
КуькIуьнде са гIалав суман.
Фикьас пучи ая цIаяр
КуьчегIвел цIай ая гин джан

ШЕМСИЯТ ДЕМИРЧИЕВА

* * *

Кьиса

ГІурчахъан са сефери
ГІурчас шуне вархарис.
Ягъар шуне са хьимуд
ГІурч даджикІай инсанис.

Эхирас мис агуне
Дагьарил са цІегь алдий.
ЯрхІуне ме тегІдиди
Хъухас хулас ме кандий.

Мерра ий са малайик
Гич са гунагь кедавай.
Кьаргъиш мира акьуне:
«Вагьши инсан кандава».

ГІвагуне ме дагьарлас
Адайшуне лап кІенас
Гъуджуне джан идемин,
ХІафте шуне гьа мишти.

ХІуьри амий тинпу сус,
АтІуне мин кьарайра.
Шуне дагъдис аруцас
Акьай хьуне гьарайра.

Сайисра ун дахьай мин
Са хали вахт ушуне.
Эхир кІилис агуне
Дагьар кІена айеф мис.

Гьава иде дагьарлас
Уьчуь уьчра фатхьине.

ХӀуьрчехъандин хуппахай
Жегьил-жаван руш кӀине.

Ӏайевелар макьа чун,
Хъалдаркасе чвахъдира.
Ме къисайи зурзай зун
Атуне лап Ӏашайра.

Нафс

(риваят)

Ӏу гӀурчахъан
ГӀурчас шуне вархарис.
Ме дагъ-дере
АхӀа касдис таниш ий.
Алчархьая
Тик ачӀарра дагьарар.
Аттархьая
Гьава чӀире, вардиш ий.

Ме арайи
Чиг гадайис ун хьая
Гафар агъай
Суван яцӀар алдея:
– Фи цӀасе хьин
ГӀурчахъанрис адичи.
Сад ицӀасе
ХӀалал хьурай джандилас.
Гуьррис гена
Лап чӀукь хьуна кан хьучи
Са ахӀа гъван
Завариас гъайкасе.

Чиг джегьилра
БуӀуне гьа, гаф дагъай

Са суван яц
ГІурчахъанри ярхІуне.
Генара гІурч
Гин нафсунас кандея
Амма ахІаф
Рази дахьай гъузуне.

БицІитти гис
Миннет акьай, агъая:
«ГІаме хьесра
ЧІегьуне лап, гьуркІасе
Рехъ ерхеф э, зегьмете.
Шав хъугІвас хьин
Фи инсанри агъасе.
Рази дава
Ме гІурчахъан джегьилил.

Генара гуьр
Аруцая гІурчахъди.
Рагъ айе ягъ
Завулра гьич са къири
Алдава лап
ДахъгІвас кандий хулахъди.

Зав рахуне
Рагъ гулуне садпуна.
ЦІайлапанди
Уьчин гьунар агваркьай
Сел адине,
Джил Іашуне шинюк эй.
Хар ярхІуне джагваркьай.

Вагьши суман
Дагьарарра рахуне.
Лап хабарсус
Завариас адине

Са ахIа гъван
ГIуппахъандин кIилилди.
Са легьзейи
Джан гъуджуне, кIине ме.

Атуна ги
Гьаме гIурчра, фахъшуне
ХIуьрис майит
Къикъкъе-ругъу гъван дехIан
Нафсуна фи
Акьайчи чвас хIар хьурай.
Фи джигайил
Хайчи гишти гьар инсан...

Iу чу

(риваят)

Са вахтари
Iуь чу хьуне са джилил.
ХIуппахъанар
Ий гьа гуьрра зиректар.
Зегьем вахт ий.
Куьче гIулин дагълари
Кан хьуне хьед,
МехIтал хьуне эркекар.

АхIа чучу
Ина гаджин бицIифра
ГIатуне ге
Булах тереф багухъди.
Мукьу хьуне
Булах хъайе уламдихъ,
Агуне гис
Адавай хьед – пашмандис

ХабкIила ге
Ади багухъ хъушуне.
АхIа чучус
Агухилди упуне:
«Адава хьед,
Рукъкъуная ге булах
Гьавайи зун
Рекъкъ атIуна, ушуне».

Сукъкъурева,
Найса айий ве улар.
Булах дагвас,
ГIалидахIан кIил-кIилихъ
Хъандава ве.
Генара хъвах гьатич вун
Гаджинра хъихь
ГучI махьа вас ве гIунихъ.

Генара гис
Рукъкъу булах агуне.
МехIтал хьуне
Гулуне гин кIил тереф.
Укунихъди
Хъушуне ге кур хьуна.
Чучус пуне
Гулуная зе кенеф.

Валлагь-биллагь
Адава хьед, булахра
Рукъкъуная
Фикьае зун, хIайдева.
Азгъун хьуна,
АхIа чурра тегIди кей
Ге багухъди
Ахмиш хьуне цIай суман.

ГIунарихъас
Гаджин гьаги хъаттуне.

Булахихъди
АгьукIуна акьуне хил
Агуне гис
Iаламат са, керамат.
Иар гIвая
Булахиас дагъузай
МехIтал хьуне
Фацуне чу учин кIил.

Гъавурди ге
Архьундава ме кардин.
Аллагьдифас
ТIалаб акьас хьундава
Мурад гифас,
Хъел адина хъушуне.
«Бегьем идем вун дава».

Агъас кандий,
Iаламат гис агуне:
Миса айе
Вари хIуппар, укунра
Руху чурра
Ме джиларра гъванарис
Къайабарис
Алдаркуна, уцIуна.

Генара ге
Булах але джигайил,
Азгъун хьуна
МехIтал хьуна, хъушуне.
Агуне гис
Азман улуд, лап ерхе
Гисаасра
Идже касар рахайий.
Ге улудин
Те кIилирра, нур-Iаквар.

Ме кардин ге
Архьундава гъавурди.
Мурад гифас
ТIалаб акьас хьундава.
Аллагьтира
Ине джаза инсандис.
Инде мурад
Гъуджас гифас хьундава.

АЗИЗ АЛЕМ

* * *

Хъушуне, гуни ина хIуьруьс,
Рагъ амей йуркIура даим.
Херар ий гъагин гаф, луькIуьн...
Хъушуне, гуни ина хIуьруьс.
Iуьмуьрдин рекъ хьуна гис, гимн.
КIил удай балаяр йикIи
Хъушуне, гуни ина хIуьруьс
Рагъ амей йуркIура даим.

* * *

Вун адине рагъара хъай,
Вун хъугIвая угъай угъал.
Вун джегьилгIвел хъаине зас.
Вун адине рагъара хъай,
Хье йуркIарин сазара хъай.
Хилиас гIвай гIулар хьидар.
Вун адине рагъара хъай
Вун хъугIвая угъай угъал.

* * *

БахтсузгIвел э вахтарихъ дахьучи убур,
Ун хьастава гьич сайисра ве гьарай.

Ве хиялра вас хьасе хьи терс кубул.
БахтсузгIвел э вахтарихъ дахьучи убур,
Са-сад аттархьай хилиас гулайра сабур
Я вахъ хьастава Iуьшан ахун я абур
БахтсузгIвел э вахтарихъ дахьучи убур,
Ун хьастава гьич сайисра ва гьарай.

* * *

Дуьшуьш хьуне зун
Бава гадайив уьчин
Бурж хъайцIайде джигайил.
«Агь» аттархьуна кIил фацуне
Хиларив.
Фидагьан зун вас буржлу эйчин,
Азиз бав?!
Гьич мусра ве буржар
Хьастава зафас хъайцIас.

* * *

Iуьш терез э алцайде
Ягъуйи фатхьинде адумар.
Фишти адумар фатхьине
Зун Iуьмуьрди?
Захъ хъайеф тек са затI э:
ИнсангIвел,
Ге алцайде терезар
Адава гьич джиларил.

* * *

Iуьш азгарди хьучира
Iуьш Iуьш э.
Амма ягъ
ЧIимелф дахьурай,
Иллаки рекъкъуь гIвай инсанис.

* * *

Агъая хи, ерхе хьая чIарар яхун хIайвандин,
Джикъкъе хьафе кесиб касдин мурадар.

Ха-ха-ха!

Захъ я яхун хъадава хIайван,
Амма мурадар – ого-ого-о!

* * *

Вари дарар э: ахIаттарра бицIиттарра,
Вари дарар э.
Амма бицIи инсанарра
Инсанар идеф
ХIадава ахIаттарис
Келла буш.

* * *

Гьар багиймикас сифта эй
Шалбуз дагъдин кIукIуши ваъ,
Зе мегери чиг але
Уркьая рагъ баркаван.
Амма къайгъуяр чIукь хьадава зе.

* * *

Цулин багъди субай къуджа
Аманат Iасса фай.
Цулин пешер пулар суман
Харж акьу.
Пулар гихъ генара хъая, амма...
ЙуркIуран гIалав цулин багъ суман
КуькIунадава.

* * *

Абулейсан хьидарин,
Вун садпу муьхIуьббат э заварин.
Агь! СакIа вун дуая хи ругари!
Фикьас, фикьас алаттархьадава
Улар зе
Пенджерилас къуншийин.

* * *

Къурбанд хьасе
Вархалди са джигайил
Укьунайде къуш.
Инсанра гьагишти э.
Яшамиш акьурай хIаракат!

* * *

Идже хабар хайде касдин
Рекъ алаттархьастава, агъая.
ФидахIан зе рекъ алаттархьуне.
Яраб зав Iайе хабарар файий гьан?
Аруцайий зун пай акьай нурар
Рагъунан.

* * *

Убур пише хьугуна
Сараттин дард ун хьастава.
Эгер пише дахьуттарис
Ун хьаява гьамиша?
Агь, зе йуркIуран убурар
Пише дахьурай.

* * *

ГIулин халбизакин
Дувуларра ширинэ.
ГIулин халбизакар
Маса ицIайде
Зе къуншийин гъар са гаф
Са тIинкI э агъуйин.

* * *

БицIи дегийил вари алукьайе.
Агь, дегийрин арайира
АхIаттара хьайе эхир.
Йе залум дуьнья,
Фиттисе дегийин ахIагIвел
Зазарил Iашукь.

* * *

Хендедайин куьрмегIиас
Кум гIвайдева гьамиша,
ФидахIан ая хендедаяр дуьньяйи
ЙуркI ацIунай кумари
ДегIуьйин!?

* * *

IэкIен кIилар
Ударивди ацIунай
ФидахIэн чвас цIаярихъас гучIае?
Зун угучи, гуни цIасе на
Етимарис
Уд-уд хьуна джилин шардис
ДикIинай.

* * *

Тух хIулашув
Къунагъламиш акьуб
РехIет э.
Амма гIвая ме дуьньяйис
Хьин вари
Пара гаш кей
ХIулашувар суман
Тух дахьайде

Рагъна ваз

(басня)

– Рагъ, хъугIвая вун.
Фикьас вун айчIвайде завус
Хутурфая чапрас?
МидахIан хъел адиб
Дуьхьедава вас.
Сагала батIарди хутурф вун шувас.
Рагъ рахуне зав:
Агъа хьая вазукас завун.
Къаст э гин джилис
Са кIус Iакв ина
КуьчегIвел даим
Гъавурди архьуне зун.

* * *

Ньюттонан закон
ТIампI.
Адархьуне даралас хIач,
Джин хьуне IуькIеригI.
Дара гьисс дакьай
ШадгIвелин иттал

Фай адинде тук
Дигмиш хьунде уьчин
Багъри емишин
Гьаттархьубан кьулкьулгIвел.
МидахIан гагьди хIачусра
Нуьквери суман вафалу,
Лайлай агъай,
Кинар акьай къуллугъ акьу пешери,

Ире – IуьрчIе пешери
Лезетивди гIуччая чеб
Джагвар каф суман
Цулин дифарин
Ваннайи,
Вун агъасе, Вахтуна
Награда эй
Гуьррис генара хъайцIасе
Хьидин гъазегIвел.
Дараллас хIач адархьуне
Генара тестикь акьай
Ньютонан закон
ХIач адархьуне дараллас
Рагъунан нурар
Кужум акьу,
ЦIухунде
Ругарин миже.
Даралан Iакве хиял иде,
Зурба камал иде
Iуьмуьрдин.
Адархьуне хIач даралас,
Зе хилис ваъ,
IуькIверис
Зас хьуне ге я сараттис
Адава метлеб.
ХIалал хьурай гьар сайис.
Зун акьая фикир.
АцIунде кIаре диларикас

ХIачун.
Зас кандава
Гуьррин кьисмат кIареф хьуна.
ТIампI.
ТIампI.
ТIампI.
Фише багъдин иеси?
Найса ая ге?

ХIайиф, Iазиз руш

(Е.Эминас бахш акьая.)

МичIе Iуьшерис
Гъархьу хилди зас
Элкъей – рахай вун
ХIуьлашув хьая.
Бул ицIай пIагьар,
Аттархьай джанар,
Вахт дахьай рахай,
ГIвая хьинра Iуд
Багъдис, куьчейис,
Артух ун-сесер
Дакьай, гIурча суман
Хьаттакьай сирар,
Агъай хьай къастар.
Сад хьуна йуркIар
ХъугIвасе дустар.
ХIайиф, Iазиз руш,
Буш хиял э ме.
Хьуная зун нахуш,
Найсая, хIаким?
Фикьас, – уп вун зас
Дуьнья э серин?
Фикьас зас, мидахIан
Хьуная ширин?

Амма ги
Каинатис гьатасе
Таза кулар
КІилил гъазе
Пеш але.
Агъзур джуьре
Нагъма къайе
Къушарин.

МАГОМЕД АХІМЕДОВ

Цулин сеІэт

1

Белки ухІас, иная зас
Шу вахтарин курарра
ЙуркІуралра фахъийна гуьр
Багагь хъакьай тикрарра.

Амма шу вахт пашман зарул
Хьунай ая, вун суман.
Сад сайисра хутурфая
СерхІетил джугъун суман.

Вун ягъарик тягІди кихьай
Хиларилле шинюк суман.
Агвасра вас кандедава
Херари цІай гегьенш майдан.

Ноябирра дакІарихъ хьай
Къизил рангар дикІина.
Ахун суман тикрар дахьай
Шу вахт капал фацуна.

Ге кардира уцІас акьай
ДакІаринра шуьшеяр

Шекият э зас акьай ая –
Шу вахтарин весияр.

Ранг гулая, цукун суман,
Iабалахъ кьу мегIнийрин.
Секин сесул вун Iуьтери
Упу гафар невейрис.

Нагъвар агвай зурзайий гуьр.
Дагвай-дагвай акьайий гунт
Ноябирдин багиймикас.
ЧIукь мекь кейе, руьхь суман

II

Алаттархьай генара рекъ
Цулин мичIе Iуьшери
Хъухуная буш умудихъ
Нафасин гел шуьшейил

Ме гелу зас агъай ая
Фишти Iуьссе хьунайчи.
Гуьзлемиш вун акьай ягъар,
Текди Iуьшар шунайчи.

ГIвайий поезд, рукьас кандий
Пашман пешер – терефихъ
Эйчинра цул, бахт дакандий
Ис хъугIвайде берейихъ.

Ве уларин нинийрин,
СекингIвелар, пашмангIвел.
Агвая зас ме цулиас
Шу вахтарин душмангIвел.

Зе канеф вун джинухьая
Дербенд цилин къваларихъ.
Гьелелиг нагъв дарукъкъуна
Iашал хьамий уларихъ?

Фикьас иттал угъали хай
Шинюк суман лакарик.
Дигмиш хьунде хIачар суман
ДаатIунде рагъарик.

АтI вун те хIач, са кIус зас тин,
Белки вари шаклугIвел
Iу багухъди акьасе пай
Хьин ухIунде канегIвел.

III

Зун ягъалмиш хьуне, шаксуз,
Нагъвар агвай дакIарихъ.
КIаре чIарар-акьунде куч
Ушугуна заварил.

Зас вакас гьал хъелар кея.
Гулуная ахунра.
Гьар са легьзе, гьар са адум
Поездарра агунра.

Ягъалмише. ЧIегIуьне ме.
Багъишламиш акье зас,
Шинюк суман Iакунахъди
МегIниярра агъе зас.

АРБЕН

Чайка

Алдаркая чайка хIуьлил,
Аруцая фиттихъ эйчи,
Агъасе вун, аруцая
МуьхIуьббатихъ гулу уьчин.
Гьагин бицIи йуркIура

АхIа дардар учIая –
Сефил гьарай акьая –
Ваъ, зас хIай
Гьаге Iашая...
Гагишти э. Зун суман ге
ЙуркIуракас икрагь э.
Iашая зун, гьарай акьай
Къирахилас, джиларилас.
Залас са кIус бахтлу э ге.
Iамашчийра завуас:
МахIрум дава гера ягIа
Лап зун суман
Завукасра, хIуьлуькас.

1980-ис.

* * *

Ме Iуьмуьрди зафас гулу адава затI,
Ягъар гIвая гьа са джуьре – лап буш эй.
Iуьмуьрдикас белки ягIа адава дад,
Белки, багагь агвасе зас лап хуш эй.

Куьгьне пенжек, зун мектеби аликIиф,
Дуст суман куьгьне, вафалу эй амея.
Фи канчинра зас хуппахъас упурай,
Фи канчинра зас хъуьсилра агурай.

Ме Iуьмуьрди зафас гулу адава затI,
Белки ая джикIайде затI пак, иде.
Амма ягIа вари курар атуна
Зун, утуна, учIасе са кабаки.

Ме Iуьмуьрди зафас гулу адава затI,
Iу дустра хъай зегьерлу ухасе кьатI.

10.10.1980-ис.

* * *

Накьан, ягъ ушуне накь,
КIаре хьуне ягIайин ягъ
Дахьучира мал-девлет захъ,
Захъ хъамея багайин ягъ.

Накь гулуне зафас мегIни,
ЯгIайинфра гулуне хи.
Зе йуркIура куькIай гIалав
Багайинти ицIая хил.

* * *

Гихъ маруца,
Я макквакьа.
Аруцичи, джикIастава.
ДжикIичира
Гуласе ге...

Гаф

Капур суман хIуьтте э,
Завар суман мерте э,
Каспий суман дерин э,
Шуьрбет э ге, ширин э.

Шалбуз дагъ э, гъава э,
Вариттарис гъава э.
Душманин рекъкъ атIайде,
Дустарин дард кьатIайде.

ЙуркIуралас ушуне,
Насиларис упу гаф.
Херар гулу нечхир эй,
Дагьарилас фатхьинде.

Фатхьине гаф къагьарис,
МичIе дерин дагьарис.
Хаб кIили гьич дахъгIвайде,
Хуппахъди рекъкъ дахьайде...

Билбил

Iурдин аяз, мекIна тIурфан,
Къайнар хьуна гьава, билбил.
Андавай вас хьуне дарман,
Дарих джандин дава, билбил.

Туку ая хIачун дарар,
Вун хъадавай зе гуьл-пара,
ГучIая зас хьуна цIаран,
Хар ярхIас завар, билбил.

Хьиму инсан, дардар уьчин,
Вас хъаттакьас хьуна лачин,
ЩIигел э вахъ Етим Эмин,
Хьуна гъвади улар, билбил.

СтIал шаир Суьлейманас,
Истекли э ве дамах – наз,
Шав! Найсая вун, ве чIал – аваз,
Хьунава вун ява, билбил.

Дахьучи вас хьунава муг,
Балаяр ве акьава руг,
Намус фатхьай, джилик-лакук,
ГIутIай хIазур хIалва, билбил.

Суракь акьай вариттари,
Бейчарайри, дугъриттари,
Чулахтари, игриттари,
Гьар са чуьлди, сува билбил.

Сес адине бирдан гъарикI:
«Арбен, яваш, маруца тек,
Хьин Iуд саде: зунна ве йуркI,
Агь, кьефеси ая, билбил.

* * *

Iаш, цIвелин дар,
Гужлу нагъвар
ХIайиф махьа, махьа хIайиф.
Адирай тереб,
Рахурай кулак,
Къалабулух зак
Удай ве куч, ве гъазе куч.
Хьин бажагьат
Хъагвасе
Руху багу, лезги багу.
Магъуза вун,
Хъагвас кан зун,
ЯгIа багьа, ягI багагь.

Iаш, цIвелин дар,
Гужлу нагъвар,
ХIайиф махьа, махьа хIайиф...

ЗУЛЬФИКЪАР КЪАФЛАНОВ

* * *

ХIар хьухь вас, халкь, бейгьушрифас
Зун ахунил хьастава хас,
Харджи хьунде, байкъушрифас
Зе умудар цIайил угас.

Халкь, ве джилин булахрин ун,
Сад акьасе са вахтари.
НехIс девирин – алчахрин дун
Терг акьасе хье бахтари...

* * *

Зе дагьарар, зе тик дагълар – Ватан зе,
МахIрум хьая мугарикас лиIарин.
Тарагъаждин Iуьб суман зе гарданис
Адархьая, хIалкъаяр буш рекъкъерин.

Хутурф, лал э гьава иде яйлахар,
ХIуьрерихъди, хъугIвадава нехирар.
КуьрмегIилра диф алдея, лакьанар,
Рукъкъуне джил, секин хьайде эхир эй.

Зунна зе ягъ, суьруь гулу тула суман,
Нейе цIудихъ хайа гьан хьин вахтари.
Зе лакарик, бицIи назик къуттар суман,
АргIай кIусар етим хьайде бахтари.

* * *

Ягъ-Iуьш дагъай кабаб хьай джан,
Халкь, ухIубадал ве динна чIал.
ИцIая зас дава-дарман,
Зун ахунис ушуб бадал.

Вархал ахун акьу инсан,
Уьчра фана девирди.
Э, валлагь, уьч лап кIи инсан
Сара джилин джигъирил.

РуьхI гулунде беден гьагин
Джили кьабул акьастава.
Дард хьуне хи сирлу дерин
Агъай таб гаф, рахастава.

Гьагин беден, гIалав кIина
Демер акьай лап цIикIинин.
ГIутIай чпис, Iуьш адина,
Луж-луж хьунде луькIуьнин.

* * *

Зе фише вун – ве мез уту суали
Зун зал факъийне са легьзейи.
– Зун са хIад э, учIай заву, хияли,
Ве Iуьмуьрдин лап гуьлуьшан сегьнейи.

Ваъ, кас дава, са бицIи зун инсан э,
Сиви айе цIаяринра тIурфанрин,
Зе эхиран лап ругъунде лакьан э,
Хайде зунра вилаятис кафанрин.

Гьалегуна ацIас акье фенжанар
Чехириас, піянгIвелин нацIус зун
Адархьурай, кабаб хьурай хье джанар,
Чирагъ суман терс тIурфанил атIус зун.

М.БАБАХАНОВ

ХIуьжет

(риваят)

Сад Аллагьна Израил
Акьай хьуне хIуьжетар.
Инсанри нас акьая
Агъай пара хIурметар.

Зас инсанрин укьуб
Гъайишиб таниш э.
Инсан уьчра са дарал
Битмиш хьунде емиш э.

Алукъкъуне хIар акьас
Зас вун гьагин хесетар
Акьай хьуне Аллагьди
Израилдис туьхIметар.

Фацугуна ве турра
Гьар сайин IиIра ругъая.
Зун халкь акьуне инсанар.
КIес акьая вун гьагуьр.

Зурба э вун, шак адава,
Сагъ дуьньIайин сахIиб э.
Вахъай акьуб хIуьжетар
Дугъриданра, Iайиб э.

Завул алдей гьамиша,
Варха э вун джилифас.
Зас упучи, инсанар
Гьар са ягъа агвая.

Зеттар гьакIан гаф дава –
Бина ай зун рахая.
Фикьас пучи инсанар
Валас захъра хъухая.

Рази хьуна Iу багвра,
Фатхьиндава багайил.
ХIар акьасе кардин кIил.
Шуна джилил, джигайил.

Алчархьунде сифта хIуьри
Къазмайин рак утуне.
АйчIундеттис Аллагьди
Фиш эйчи уьч упуне.

Тавакъу э, чун хил гъудж,
Инжикли чун хьучира.
Гаш кея чак, хьастува
Тика гуни, ицIасту

Ваъ – жаваб ине инсани,
Вас цIа гуни адава.
Сагалайра Вафас час
IуьжгIвелара джикIиф дава.

Бязиттари кеф дуай,
Чи джигерар утIуне.
Серсер хьунде Аллагьдис
Кафал чпин агвар акьуне.

Израилин нубат ий –
Къазмайин рак утуне.
АйчIуттисра гьагира
Фиш эйчи уьч упуне.

ХъатI акьуна дардира
ТIалаб акьай гунин кIус
Са фикирра дакьуна
Касиб касди упуне.

Тур эйчинра ругъуф ве,
Валас вари рази э.
Iайефтава тафават –
Къази, лежбер эйчинра.

Девлетлуйис, кесибис
Жаса сад эй ицIая.
Варира са тегьери
ГIажалин цIайи угая.

– Гьамейчи суфрайигI гуни
Хутурфасе, са бицIи гъуз.
Хулаасра хъайгуна
Лаваш файий кесибив.

13.10.2010-ис.

НАРИМАН ИБРАГЬИМОВ

* * *

Хьастава алцас ве Ватанин сан
Адумарил, чIибарал.
Амма ме джил алцал хьасе
Гьагихъ уга йуркIарил.

* * *

Я къури-бала гъурбати айе,
ФидахIан маса чархар ярхIасе,
Къирах хьуна ватандифас
Руху мугар чун нал атасе?!

Ве баван IуркI меркуьралра,
ЦIаярил угай, къукъай рукъая.
Ул хъайва ве гIаджалихъра
Дардар-гъамар кулакил фатхьая

КIИЛАР

ЛегIзияр

Гим

Ахмедов Камалдин Ахмедович

ГОДЕКАН

(На агульском языке)

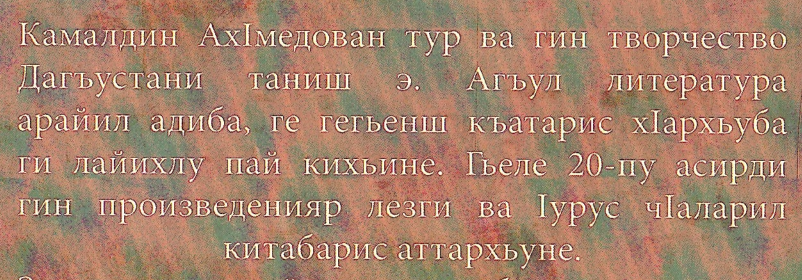
Редактор *Ю. Бигаев*
Художник *Р. Джамамедов*
Художественный редактор *М. Левченко*
Технический редактор *В. Гаджиева*
Корректор *Ш. Демирчаева*

Лицензия ИД 05334 от 10.07.01

Подписано в печать 26.06.2013.
Формат 84 х $108^{1}/_{32}$. Гарнитура «Times New Roman».
Бумага офсетная. Печать офсетная. Уч. изд. л. 8,5.
Усл. печ. л. 11,0. Тираж 300 экз. Заказ № 12.

ГАУ «Дагестанское книжное издательство»
Министерства печати и информации РД.
367025, г. Махачкала, ул. Пушкина, 6

Сверстано и отпечатано в ООО «Дельта-пресс».
367005, г. Махачкала, Промшоссе, 10а.

Камалдин АхIмедован тур ва гин творчество Дагъустани таниш э. Агъул литература арайил адиба, ге гегьенш къатарис хIархъуба ги лайихлу пай кихьине. Гьеле 20-пу асирди гин произведенияр лезги ва Iурус чIаларил китабарис аттархьуне.

Зун шаде гихъай таниш хьубалди. Агъуларин тарихи К.АхIмедова сифте эй шиирарин "Агъул мегIни" китаб аттихьине, агъуларикас Российин писателарин Союзин сифте хьунде член э.

Вари творчествоин девирди агъул, лезги, Iурус чIаларил 9 поэзин китабар аттихьине, ме "Гим" китаб гин 10-пуф э. Ме рекъкъуьас Камалдин АхIмедов хьехъ хъайе тек са шаир э. Дагъустанин писателрин Союзи гис гьамиша куьмек акьасе, гин ирс ухIасе.

МехIамед АхIмедов, Дагъустан Республикин писателрин Союзин председатель, Дагъустанин халкьдин шаир.